AN INTRODUCTION OF THE EYGHT PARTES OF

speche, and the Construction of the same compyled and sette forth by the commaundement of our most gracious soueraygne lorde the kyng.

ANNO.M.D.XLIII.

ENRY THE. VIII. BY THE GRACE OF GOD KYNG of England, Fraũce, and Ireland, defendour of the feith, and of the church of England, and also of Irelande, in erth the supreme hed, to al schoolemaisters and teachers of grammer within this his realm gretynge. Emong the manifolde bulynes and most weighty affayres, appertaining to our regall auctoritee and office, we forgette not the tendre babes, and the youth of our realme, whose good education and godly bringing vp, is a greate furniture to the same and cause of moche goodnesse. And to the intent that hereafter they may the more readily and eastly atteine the rudimentes of the latine toung, without the great hinderaunce, which heretofore hath been through the diuersitee of grammers and teachinges: we will and commaunde, and streightly charge al you scholemaisters and teachers of grãmer within this our realme, and other our dominions, as ye intende to auoide our displeasure, and haue our fauour to teache and learne your scholars this englysshe introduction here ensuing, and the latine grammer annexed to the same, and none other, which we haue caused for your ease, and your scholars spedy preferment briefely and plainely to be compiled and sette forth. Fayle not to apply your scholers in lernynge and godly education.

TO THE READER.

LBEIT THIS Realme of Englande, hath iuſt cauſe to thinke it ſelfe moſt bounden to the goodnes of God, for manyfolde and ſundry benefittes receyued of his ineſtimable boũtifulneſſe, yet if we wyl wey the iuſt value of thinges in an equal balance, as a certaine wyſe Philoſopher dyd, whiche affirmed that realme to be moſt happy, where as eyther a wyſe and a lerned man had the rule, or the ruler applyed him ſelfe to wyſedom, and lernyng: we may perceyue vs englyſhmen, in nothing ſo fortunat as in that we haue a king and gouernour, both of excellent wyſedome, lernyng and vertue, and alſo of great ſtudy & diligence to encreaſe the ſame, whoſe kingly qualities, whan they ſhal here after by ſuche godly monumentes, as his mateſty ſhal leaue behynd hym, appere ſo playnly to his poſteritie, as we now preſently ſee thinges, many of them al redi done, ſome in doing, & mo ſhal ſee, whiche his maieſty by the grace of god, entendeth hereafter to do: out of queſtion all ỹ haue gone before hym, may wel appere but ſhadowes. And to leaue the large fieldes of his princely actes, wherein the wiſeſte & beſt lerned might walke, tyl wyt and eloquence were bothe wery, what conſtant iudgement, & what profound knowlege hath his maieſty ſhewed & declared to all the world, in this varietie of iugementes and lernynges: and what peines, ſtudy, and trauayle doth he take, to bryng thynges farre oute of ſquare to a conformitie, and lyke a good herd of Chriſtis churche, to lead his flocke in to

the fold of tru doctrine, hurdels of the same so wel vnderpight, ẏ the wolues shal not be able to ouerthrowe them? And as his maiesty purposeth to establishe his people in one consent and harmony of pure & true religion: so his tender goodnes toward the youth & childhode of his realme, intēdeth to haue it brought vp vnder one absolute and vniforme sorte of lerning. For his maiesty considering the greate encombrance and confusion of the yong and tender wittes, by reason of the diuersitie of grammer rules & techinges. For here tofore euery maister had his grāmer, and euery schole diuers teachinges, and chaunging of maisters and schooles did many times vtterly dull and vndo good wittes, hath apointed certaine lerned men mete for suche a purpose, to compile one brief, plaine, & vniforme grāmer, whiche onely (al other set aparte) for the more spedinesse and lesse trouble of yong wittes, his highnes hath cōmaunded all scholemaisters and teachers of grāmer within this his realme, and other his dominions, to teache their scholers. Nowe consider you fathers in this realme, how moch ye be bound to such a gratious king, whose care is not onely for you, but for your posterite also, and your tēder babes. And you scholemaisters of England, to whome the cure and education of tender youthe is committed, with what great study and dilligence ought you to folowe the example of our most gracious soueraine? which among the infinite busines apperteining to his regall office, so ernestly mindeth the well bringing vp of youth, in lerning and vertue? Howe glad howe desirous ought you to be, not only to do this his gracis cōmaūdment

but

but also bustlye to applie your selues, to trade and bring vp your scholers in good maners, in knowlege of tōges, and sciences. And somwhat to declare vnto you the condition & qualitie of this grammer, ye shall vnderstand, that the .viii. partes of spech, and the Construction of the same, be not here set forth in englyshe at large, but compendiously & briefely for the weake capacite of yong and tender wittes. And therfore if any thing semeth here to want in this englyshe introductions, ye shall vnderstand it was lefte out of purpose, and shall be supplied in the latine rules made to the same intent, whiche children shall be apte to lerne, what tyme they shall haue competent vnderstanding by these former rudimentes. You tender babes of England, shake of slouthfulnes, set wantonnes a parte, apply your wittes holy to lerning and vertue, wherby you maye do your duetie to God and your kyng, make gladde your parentes, profitte your selues, and moche auaunce the common weale of your countrey. Let noble prince Edward encourage your tender hartes, a prince of greate towardnes, a prince in whome god hath powred his graces abundantly, a prince framed of suche perfectnes of nature, that he is lykely by the grace of god to ensue the steppes of his fathers wysedome, learnyng, and vertue, and is nowe almost in a redynesse, to rounne in the same rase of lernynge with you. For whom ye haue great cause to pray that he may be the sonne of a long lyuyng father.

Lerne diligently.
Loue God entierly.

AD PVBEM ANGLICAM
HEXASTICON.

OTVA parue puer non parua eſt gloria, Rex eſt
Commoda qui ſtudiis proſpicit ampla tuis.
Rex magnus tibi parue puer, Rex porrigit ultro
Dulcia nectaræ pocula grammaticæ.
Accipe munifici dulciſsima pocula regis,
Hæc hauri, hæc auidis faucibus ebibito.

GOD SAVE THE
KYNG

AN INTRODVCTION of the eyght partes of speche.

IN speche be these. viii. partes folovvyng.

Nowne	declined.	Aduerbe	vndeclyned.
Pronowne		Conjunction	
Uerbe		Prepolition	
Participle,		Interiection.	

Of the novvne.

NOVVNE IS the name of a thyng that maye bee seen, felt, heard, or vnderstand. As the name of my hand in latine, is Manus. The name of an howse, is Domus. The name of goodnesse is Bonitas.

Of nownes some be substantiues some be adiectiues.

¶ A nowne substantiue is, that standeth by hym selfe, and requyreth not an other woorde to be ioyned with hym, as, Homo, a manne, and it is declyned with one article, as hic Magister, a maister, or with two, as hic & hæc parens, a father or mother.

¶ A nowne adiectiue is that can not stande by hym selfe, but requyreth to be ioyned with an other woord, as Bonus good, Pulcher fayre. And it is declyned, either with three terminations, as, Bonus, bona, bonum, or els with thre articles, as Hic hęc & hoc felix, happy, hic & hęc leuis, & hoc leue, light.

¶ A nowne substantiue, either is proper to the thyng that it betokeneth, as, Edouardus is my proper name.

or it

Or it is common to mo, as Homo is a common name to all menne.

Numbers of nowynes.

¶ In nownes be two numbers, The syngular and the plurall. The syngular number speketh of one, as, lapis, a stone. The plurall noumber speaketh of mo than one, as, lapides, stones.

Cases of nowynes.

¶ Nownes be declyned with syxe cases syngularly & plurally. The Nominatiue, The Genitiue, the Datiue, the Accusatiue, the Vocatiue, and the Ablatiue.

¶ The nominatiue case commeth before the verbe, and aunswereth to this question who or what, as Magister docet, the maister teacheth.

¶ The genitiue case is knowen by this token of, and aunswereth to this question whose or wherof, as, Doctrina magistri, the learning of the maister.

¶ The datyue case is knowen by this token to, and answereth to this question, to whome, or to what, as, Do librum magistro, I gyue a boke to the maister.

¶ The accusatyue case followeth the verbe, and aunswereth to this question, whom, or what, as, Amo magistrum, I loue the maister.

¶ The vocatyue case is knowen by callyng or speakyng to, as, O magister, O maister.

¶ The ablatyue case is commonly knowen by these sygnes, in, with, throughe, for, from, by, and than, as, Cum magistro, With the maister.

Artycles.

¶ Artycles be borowed of the pronowne, and be thus declyned.

Nomi=

Sin.	Ntō, hic, hęc, hoc,	Pl.	Nominatiuo hi, hæ, hęc,
	Genitiuo huius,		Gtō horū, harum, horum,
	Datiuo huic		Datiuo his.
	Actō hūc, hāc hoc		Accuſatiuo hos, has, hęc,
	Vocatiuo caret,		Vocatiuo caret,
	Ablto hoc, hac, hoc,		Ablatiuo his.

Genders of novvnes.

¶ Genders of nownes, be. vii. the Maſculine the Feminine, the Neutre, the common of two, the common of thꝛe, the Doubtfull, and the Epicene.

The maſculine gender, is declined with this article hic, as, hic uir, a man.

The feminine gender, is declyned with this article hæc, as, hæc mulier, a woman.

The neutre is declined with this article hoc, as, hoc ſaxum, a ſtone.

The common of two, is declined with hic & hæc, as, hic & hæc parens.

The common of thꝛee is declyned with hic hæc & hoc, as hic hæc & hoc felix.

The doubtful gender, is declined with hic oꝛ hęc, as hic uel hæc dies, a daye.

The epicene gender is declyned with one artycle, & vnder that one article, both kyndes be ſignified, as, hic paſſer, a ſparowe, hæc aquila, an egle, both he & ſhe.

The declenſons of novvnes.

¶ There be fyue declenſons of nownes.

¶ The firſte when the genitiue and the datyue caſe ſyngular endeth in æ dipthong, the accuſatyue in am, the vocatiue lyke the nomtnatyue the ablatyue in a,

The nominatiue plurall in æ dipthong, the genitiue in arum, the datiue in is, the accusatiue in as, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in is, as in exaumple.

Sin.	Ntō hęc musa,	Plu.	Ntō hę musę,
	Gtō huius sę,		Genitiuo harū musarum,
	Datiuo huic sæ,		Datiuo his musis,
	Actō hanc sam,		Accusatiuo has musas,
	Vocatiuo o musa,		Vocatiuo o musæ,
	Abltō ab hac musa,		Ablatiuo ab his musis,

¶ The seconde is, whan the genytiue case syngular, endeth in i, the datiue in o, the accusatiue in um, the vocatyue for the moste parte lyke the nominatiue, the ablatiue in o. The nominatiue plurall in i, the genytiue in orum, the datiue in is, the accusatyue in os, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in is, as in exaumple.

Sin.	Ntō hic magister,	Plur.	Ntō hi magistri,
	Gtō huius magistri,		Gtō horum strorum,
	Datiuo huic stro,		Datiuo his magistris
	Actō hunc strum,		Actō hos magistros,
	Vocatiuo o magister,		Vocatiuo o magistri,
	Ablatiuo ab hoc stro,		Abltō ab his gistris.

¶ Here is to be noted, that whan the Nominatiue endethe in us, the vocatyue shall ende in e, as, Nominatiuo hic dominus, uocatiuo o domine. Except Filius, that maketh o fili, and deus, that maketh o deus. Whan the nominatiue endeth in ius, if it be a propre name of a manne, the vocatine shall ende in i, as, nominatiuo hic Georgius, uocatiuo o Georgi.

Note

¶ NOTE ALSO that all nownes of the neuter gender, of what declenſon ſo euer they be. haue the nominatiue, the accuſatyue, and the vocatyue lyke in both numbres. And in the plurall noumbre they ende all in A, as in example.

Sin.	Ntō hoc regnum,	Plur.	Ntō hæc regna,
	Gtō huius regni,		Gtō horū regnorū,
	Datiuo huic regno,		Datiuo his regnis,
	Actō hoc regnum,		Actō hæc regna,
	Vocatiuo o regnum,		Vocatiuo o regna,
	Abltō ab hoc regno,		Abltō ab his regnis,

¶ Excepte ambo & duo, whiche make the neuter gender in o, and be thus declyned.

Pluraliter. Nominatiuo ambo, ambæ, ambo,
Genitiuo orum, arum, orum,
Datiuo obus, abus, obus,
Accuſatiuo bos, bas, bo,
Vocatiuo bo, bæ, bo,
Ablatiuo obus, abus, obus. Likewyſe duo.

¶ The thirde is, whan the genitiue caſe ſynguler endeth in is, the datiue in i, the accuſatiue moſt commonly in em, and ſometyme in im, and ſometyme in both, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in i, ſometyme in e, ſometyme in both. The nompnatyue caſe plurall in es, the genitiue ſometyme in um, and ſometyme in ium, the datyue in bus, the accuſatiue in es, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatyue in bus, as in exaumple.

Sin.	Ntō hic lapis,	Plu.	Nominatiuo hi lapides,
	Gtō huius dis,		Gtō horum lapidum,
	Datiuo huic di,		Datiuo his lapidibus,
	Acto hūc dem,		Accusatiuo hos lapides,
	Vctō o lapis,		Vocatiuo o lapides,
	Abltō ab hoc de,		Abltō ab his lapidibus.

Sin.	Ntō hic & hæc parēs,	Pl.	Ntōhi & hę parētes,
	Genitiuo huius rētis,		Gtō horū & harū tū,
	Datiuo huic parenti,		Dtō his parentibus,
	Actō hūc & hāc tem,		Actō hos & has rētes,
	Vocatiuo o parens,		Vocatiuo o parentes,
	Ablatiuo ab hoc & hac parente,		Ablatiuo ab his parentibus.

¶ The fowerth is, when the genitiue case syngular endeth in us, the datiue in ui, the accusatiue in um, the vocatiue lyke the nominatyue, the ablatyue in u. The nominatiue plural in us, the genitiue in uum, the datyue in ibus, the accusatiue in us, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in ibus, as in exaumple.

Sin.	Ntō hęc manus	Plu.	Nominatiuo hę manus,
	Gtō huius nus		Genitiuo horū manuum,
	Datiuo huic ui,		Datiuo his manibus,
	Actō hanc num		Accusatiuo has manus,
	Vocatiuo o manus,		Vocatiuo o manus,
	Abltō ab hac nu,		Abltō ab his manibus.

¶ The fyfth is whan the genitiue & the datyue case syngular ende in ei, the accusatiue in em, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatyue in e. The nomynatyue plurall in es, the genitiue in erum, the datiue in ebus, the accusatiue in es, the vocatiue lyke the nomīna-

minatiue the ablatiue in ebus, as in exaumple.

Sin.	Ntō hic meridies,	Plu.	Nominatiuo hi meridies,
	Genitiuo huius ei,		Gtō horum meridierum,
	Datiuo huic ei,		Datiuo his meridiebus,
	Actō hunc em,		Actō hos meridies,
	Vocatiuo o dies,		Vocatiuo o meridies,
	Abltō ab hoc meridie,		Abltō ab his meridiebus.

The declining of adiectiues.

¶ A nowne adiectiue of. iii. terminations is thus declyned.

Sing.	Ntō bonus na nū,	Pl.	Ntō boni, bonę, bona,
	Gtō boni, næ, ni,		Gtō bonorum, arū, orū,
	Datiuo bono, e, no,		Datiuo bonis,
	Acto bonū, nā, nū,		Actō bonos, bonas, na,
	Vctō bone, na, num		Vocatiuo boni, bonę, na
	Abltō bono, na, bono,		Ablatiuo bonis.

¶ There be beſides theſe certain nownes adiectiues of an other maner of declininge, whiche make the genitiue caſe ſingular in ius, or in ius, and the datyue in i, whiche be theſe that folowe with their compoundes.

Sin.	Ntō unus, a, um,	Plu.	Nominatiuo uni, næ, una,
	Genitiuo unius,		Gtō unorum, arum, orum,
	Datiuo uni,		Datiuo unis,
	Actō, nū, nā, nū,		Accuſatiuo unos, unas, una,
	Vctō unæ, na, num,		Vocatiuo uni, unæ, una,
	Abltō, uno, una, uno,		Ablatiuo unis.

¶ In lyke maner be declyned totus, ſolus, and alſo ullus, alius, alter, uter, & neuter, Excepte that theſe fyue. laſt reherſed lacke the vocatiue caſe.

A nowne

¶ A nowne adiectiue of iii. articles is thus declined.

Sin.	Ntõ hic hæc & hoc felix,	Pl.	Nominatiuo hi & hę ces, & hęc tia,
	Genitiuo huius felicis,		Genitiuo horum harum & horum cium,
	Datiuo huic lici,		Datiuo his felicibus,
	Actõ hunc hanc cem & hoc felix,		Actõ hos & has ces & hęc cia,
	Vocatiuo o felix,		Vocatiuo o ces & cia,
	Abltõ ab hoc hac & hoc ce uel ci,		Ablatiuo ab his felicibus.

Sin.	Ntõ hic hæc tristis & hoc te,	Pl.	Ntõ hi & hæ tristes & hęc tristia,
	Genitiuo huius tristis,		Gtõ horum harum & horum tium,
	Datiuo huic sti,		Datiuo his tristibus,
	Actõ hũc hãc tem, & hoc te,		Accusatiuo hos & has stes & hęc tia,
	Vctõ o stis & o ste,		Vctõ o stes & o tristia,
	Ablatiuo ab hoc hac & hoc tristi,		Ablatiuo ab his tristibus.

Comparisons of novvnes.

¶ Adiectiues, whose signification maye increase, or be diminished, receyue comparison.

¶ There be three degrees of comparisons.

The Positiue
The Comparatiue.
And the Superlatiue.

¶ The Positiue betokeneth the thynge absolutely, without excesse as durus, harde.

The

¶ The comparatyue excedeth ſomewhat his poſitiue in ſignification, as, durior harder: And it is formed, of the fyrſt caſe of his poſitiue, that endeth in i, by puttynge therto or, and us, as of duri, hic & hæc durior & hoc durius, of Triſti, hic & hæc triſtior, & hoc triſtius, of Dulci hic & hæc dulcior & hoc dulcius.

¶ The ſuperlatiue excedeth his poſitiue in the higheſt degree, as, duriſſimus, hardeſte: And it is fourmed of the firſt caſe of his poſitiue that endeth in i, by puttyng therto ſ, and ſimus, as duri duriſſimus, triſti triſtiſſimus, dulci dulciſsimus.

¶ From theſe general rules be excepted theſe that folowe.

Bonus	Malus	
Melior	Peior	
Optimus	Peſſimus.	
Magnus	Paruus	Multus plurimus
Maior	Minor	Multa plurima
Maximus,	Minimus,	Multũplus plurimũ.

¶ And yf the poſitiue ende in r, the ſuperlatiue is formed of the nominatiue caſe, by puttynge to rimus, as, pulcher pulcherrimus.

¶ Alſo theſe nownes endyng in lis, make the ſuperlatyue by chaungyng is, into limus, as, humilis, humillimus, ſimilis ſimillimus, facilis facillimus, gracilis gracillimus, agilis agillimus, docilis docillimus.

¶ All other nownes endyng in lis, doo folowe the generall rule afore goyng.

Of the pronovvne.

A Pronowne is a parte of speche moche lyke a nowne, whiche is vsed in shewyng or reherſyng.

There be.xv. Pronownes, Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtras, ueſtras.

To theſe may be added their compoundes, as egomet, tute, idem, and alſo Qui quæ quod.

Theſe. viii. pronownes, Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, and is, be primitiues, ſo called for bicauſe they be not deriued of other. And they be alſo called demonſtratiues, bycauſe they ſhewe a thynge not ſpoken of before.

And theſe. vi. Hic, ille, iſte, is, idem, and qui, be relatiues, becauſe they reherſe a thing that was ſpoken of before.

Theſe. vii. Meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtras, and ueſtras, be deriuatiues, for they be deriued of their primitiues, Mei, tui, ſui, noſtri, and ueſtri.

There belongeth to a pronowne theſe. v. thinges, Numbre, Caſe, and Gendre, as are in a nowne, Declenſon, and Perſon as here foloweth.

The declenſons of pronovvnes.

There be. iiii. declenſons of pronownes.

Theſe. iii. Ego, Tu, Sui, be of the firſt declenſon and be thus declyned.

Nomi=

eyht partes of ſpeche.

Sin.
Nominatiuo Ego,
Genitiuo mei,
Datiuo mihi,
Accuſatiuo me,
Vocatiuo caret,
Ablatiuo a me,

Plu.
Nominatiuo nos,
Gtõ noſtrũ uel noſtri,
Datiuo nobis,
Accuſatiuo nos,
Vocatiuo caret,
Abltõ a nobis.

Sin.
Nominatiuo Tu,
Genitiuo tui
Datiuo tibi,
Accuſatiuo te,
Vocatiuo o tu,
Ablatiuo a te,

Plu.
Nominatiuo uos,
Gtõ ueſtrum uel ueſtri,
Datiuo uobis,
Accuſatiuo uos,
Vocatiuo o uos,
Ablatiuo a uobis.

Sin.
Nominatiuo caret,
Genitiuo ſui,
Datiuo ſibi,
Accuſatiuo ſe,
Vocatiuo caret,
Ablatiuo a ſe,

Plur.
Nominatiuo caret,
Genitiuo ſui,
Datiuo ſibi,
Accuſatiuo ſe,
Vocatiuo caret,
Ablatiuo a ſe.

¶ Theſe.vi. Ille, ipſe, iſte, hic, his, and qui, be of the.ii. declenſon, and be thus declined.

Sin.
Ntõ iſte iſta iſtud,
Genitiuo iſtius,
Datiuo iſti,
Actõ iſtũ iſtam iſtud,
Vocatiuo caret
Abltõ iſto iſta iſto,

Sin.
Ntõ iſti iſte iſta,
Gtõ iſtorũ iſtarũ iſtorũ
Datiuo iſtis,
Acto iſtos iſtas iſta,
Vocatiuo caret,
Ablatino iſtis.

¶ Ille is declyned lyke iſte, and alſo ipſe, excepte that the neutre gendre in the nominatiue caſe, and in the accuſatiue caſe ſingular, maketh ipſum.
¶ Ntõ hic, hęc, hoc, Gtõ huius, as afore in the nowne.

¶ Nomi-

Sin.
- Nominatiuo is ea id,
- Genitiuo eius,
- Datiuo ei,
- Actõ eum eam id,
- Vocatiuo caret,
- Ablatiuo eo ea eo,

Plu.
- Ntõ ij eę ea,
- Gtõ eorũ earũ eorum,
- Datiuo ijs uel eis,
- Accusatiuo eos eas ea,
- Vocatiuo caret,
- Ablatiuo iis uel eis.

Sin.
- Ntõ qui / quę / quod
- Gtõ cuius
- Datiuo cui
- Actõ quem / quam / quod
- Vocatiuo caret
- Abltõ quo / qua / quo — ꝑ qui

Plur.
- Ntõ qui / quę / quę
- Gtõ quorum / quarum / quorum
- Dtõ quibus uel queis
- Actõ quos / quas / quæ
- Vocatiuo caret
- Abltõ quibꝰ uel queis.

¶ Lykewyse quis and quid, be declyned whether they be interrogatiues or indefinites.

¶ Where note that quid, is alwayes a substantyue of the neuter gender.

¶ These. v. Meus, tuus, suus, noster, and uester, be of the. iii. declenson, and be declyned as nownes adiectiues of. iii. terminations, in this wyse.

Sin.
- Ntõ meus mea um,
- Gtõ mei meę mei,
- Dtõ meo meę meo,
- Actõ meũ meã ũ,
- Vcto mi mea meũ,
- Abltõ meo mea meo,

Pl.
- Ntõ mei meæ mea,
- Gtõ meorum mearũ orũ
- Datiuo meis,
- Actõ meos meas mea,
- Vctõ mei meæ mea,
- Ablatiuo meis.

So is

¶So is noſter, declyned, and tuus, ſuus, ueſter, except that theſe thre laſt do lacke the vocatiue caſe.

¶Noſtras ueſtras and this nown cuias, be of the fourth declenſon and be thus declined.

Sin.	Ntō hic & hęc noſtras & hoc noſtrate	Plur.	Ntō hi & hę noſtrates, & hæc noſtratia,
	Gtō huius tis,		Gtō horū harū horū tiū,
	Datiuo huic ti,		Datiuo his noſtratibus,
	Actō hunc hāc tem & hoc te,		Actō hos & has ſtrates, & hęc noſtratia,
	Vctō o nr̄s & o te		Vctō o tes & o tia,
	Abltō ab hoc hac & hoc te uel ti,		Abltō ab his noſtratibus.

¶There is to be noted, that noſtras, ueſtras, and this nowne cuias, be called Gentiles, becauſe they properly betoken perteinyng to countreys, or nations, to ſectes or factions.

¶A pronowne hath thre perſons.

The fyrſte ſpeaketh of hym ſelfe, as, Ego I, nos, we.

The ſeconde perſon is ſpoken to, as, Tu, thou, uos, ye.

And of this perſon is alſo euery vocatiue caſe.

The thirde perſonne is ſpoken of as. Ille, he, illi, they.

And therfore all nownes, pronownes, and participles be of the thyrde perſon.

Of a verbe.

A VERBE is a parte of ſpeche, declyned with mode and tenſe, betokenyng to doo as Amo, I loue: to ſuffer, as Amor, I am loued: or to be, as Sum, I am.

¶Of verbes ſuch as haue perſons be cal

led personalles, as, Ego amo. Tu amas. And suche as haue no persons, be called impersonalles, as, Tædet, it ꝑketh, oportet, it behoueth.

¶ Of verbes personalles there be. v. kyndes, Actyue Passyue, Neuter, Deponent, and Common.

¶ A verbe actyue endeth in o, as, Amo, and by puttyng to r, may be a passyue as Amor.

¶ A verbe passyue endeth in or, as, Amor, and by puttyng away r, may be an actyue, as, Amo.

¶ A verbe neutre endeth in o, or m, and can not take r, to make hym a passyue, as Curro I renne. Sum, I am.

¶ A verbe deponent endeth in r, and yet in sygnification is actyue, as, Loquor uerbum, I speake a woorde, or neuter, as, Glorior, I boste.

¶ A verbe common endeth in r, and in sygnifycation is bothe actyue and passiue, as, Osculor te, I kysse the, Osculor a te, I am kysſed of the.

Modes.

¶ There be. vi. Modes. The Indicatiue, the Imperatiue, the Optatiue, the Potenciall, the Subiunctiue, and the Infinitiue.

¶ The Indicatiue mode sheweth a reason true or false, as Ego Amo, I loue: or els asketh a question, as Amas tu? Dooest thou loue?

¶ The Imperatyue byddeth, or commaundeth, as Ama, loue thou.

¶ The Optatiue wysheth or desyreth, wyth these signes, Would God, I praye God, or God graunt, as, Vtinam Amem, I pray god I loue.

¶ The potentiall mode is knowen by these sygnes, may, can, myght, would, shoulde, or ought, as, Amem, I can or may loue.

¶ The Subiunctiue toyneth ſentences togyther, as, Cum amarem erã miſer, whã I loued I was a wretch.

¶ The Infinitiue ſignifyeth doynge, ſufferynge, or beyng, and hath neyther number, nor perſon, nor nominatiue caſe before him, and is knowen commonly by this ſygne to, as, Amare, to loue. Alſo whan twoo verbes, come togyther without any nominatyue caſe betwene theym, then the later ſhall be the Infinitiue mode, as, Cupio diſcere, I deſyre to lerne.

¶ There be more ouer belongynge to the infinitiue mode of verbes, certayne voyces, called gerundes endyng in di, do, and dum, and haue bothe the actiue and paſſiue ſignification, as amandi, of louing or of beyng loued, amando, in louyng or in being loued, amandum, to loue or to be loued.

¶ There be alſo perteinyng vnto verbes two Supines, the one endyng in tum, whyche is called the fyrſte Supine bicauſe it hath the ſignification of the verbe actyue, as, Eo amatum, I goo to loue. And the other in tu, whiche is called the later ſupine bicauſe it hath for the moſte parte the ſignification paſſiue, as Difficilis amatu, Harde to be loued.

Tenſes.

¶ There be. v. Tenſes or tymes. The preſente tenſe, the preterimperfect tenſe, the preterperfect, the preterpluperfect, and the future tenſe.

¶ The preſent tenſe ſpeaketh of the tyme that is now as, Amo, I loue.

¶ The preterimperfecte tenſe ſpeaketh of the tyme not perfectly paſte, as, Amabam, I loued or dyd loue.

¶ The preterperfect tenſe ſpeketh of the tyme perfectly paſt,

ly past with this signe haue, as Amaui, I haue loued.

¶ The preterplusperfecte tense speaketh of the tyme more than perfectly past, with this sygne hadde, as Amaueram, I had loued.

¶ The future tense speketh of the tyme to come with this signe shall or wyll, as Amabo, I shal or wyll loue.

Persons.

¶ There be also in verbes. iii. persons, in bothe numbres, as, Sing. Ego amo I loue, tu amas, thou louest, ille amat, he loueth. Plura. Nos amamus we loue, uos amatis, ye loue, illi amant they loue.

Coniugations.

¶ Uerbes haue. iiii. Coniugations, whyche be knowen after this maner.

¶ The fyrste coniugation, hath a, long before re, and ris, as Amáre, amáris.

¶ The seconde Coniugation hath e, long before, re, and ris, as, Docére, docéris,

¶ The third coniugation hath e, shorte before, re, and ris, as, Légere, légeris.

¶ The fourth coniugation hath i, long before re, and ris, as, Audire, audiris.

¶ Uerbes in o, of the foure Coniugations, be declyned after these exaumples.

¶ Amo, as, amaui, amare, amandi, do dum, amatum, tu, amans, amaturus, to loue.

¶ Doceo, doces, docui, cere, docendi, do, dum, doctum, doctu, docens, docturus, to teache.

¶ Lego, legis, legi, gere, legendi, do, dum, lectum, lectu, legens, lecturus, to reade.

¶ Audio, audis, audiui, audire, audiendi, do, dum, auditum, auditu, audiens, auditurus, to heare.

	I loue,	thou loueſt,	he loueth,	we loue,	ye loue,	they loue.
Indicatiue mode preſ. tenſe. ſing	Amo	as,	at,	amam⁹	atis,	ment,
	Doceo	es,	et,	docem⁹	etis,	cent,
	Lego	is,	it,	legimus	itis,	gunt,
	Audio	is,	it,	audimus	itis,	diunt.

Pl.

Preterimperfect tẽs ſingular.	Amabam Docebam Legebam Audiebam	I loued or dyd loue. taught. bas,bat. Plur. bamus,batis,bant. read. heard.
Preterperfecte tenſe ſin.	Amaui Docui Legi Audiui	I haue loued. taught. iſti,it, Plur. imus,iſtis,erunt uel ere. reade. heard.
Preterpluperfect tẽs ſing.	Amaueram Docueram Legeram Audiueram	I had loued. taught. ras,rat. Plur. ramus,ratis,rant. read. heard.
Futuretẽs ſing.	Amabo Docebo	I ſhall or wyll loue. bis,bit. Plur. bimus,bitis,bunt. teache.
	Legam Audiam	reade. es,et. Plur. emus,etis,ent. heare.

	Loue thou	Loue he, or let him loue,	Loue we, or let vs loue.	Loue ye	Loue they, or let them loue.
Imperatyne mode preſet tens ſingular.	Ama	amet	amemus	amate	ament
	Amato	amato		amatote	amanto.
	Teache thou	Teache he, or let hym teache.	Teache we, or let vs teache.	Teache ye	teache they, or let them teache.
	Doce	doceat	doceamus	docete	doceant
	Doceto	doceto		docetote	docento
	Lege	Legat	Plura.	Legite	Legant
	Legito	Legito	Legamus	Legitote	Legunto

Audi

Audi { audiat / audito } audiamus { audite / auditote } { audiant / audiunto.

God graunt J loue.

Optatiue mode the preſēt tenſe ſing.vtin. Amem,es,et.Plu.utinam amemus,ametis,ament.
Doceam
Legam } as,at.Plur.utin.amus,atis,ant.
Audiam

Preterim perfect tēs ſing.vtin. Amarem
Docerem
Legerem } would god J loued. res,ret.Plu.utin.remus,retis, rent.
Audirem

Preterper fecte tenſe ſing.vtin. Amauerim
Docuerim
Legerim } J pray god J haue loued. ris,rit.Plur.utinam rimus,ritis,rint.
Audiuerim

Preteerplu perfecttēs ſing.vtin. Amauiſſem
Docuiſſem
Legiſſem } would god J had loued. ſes,ſet.Plur.utinam ſemus,ſetis,ſent.
Audiuiſſem

Future tēs ſing.vtin. Amauero
Docuero
Legero } God graunt J loue hereafter. ris,rit.Plu.utinam rimus,ritis,rint.
Audiuero

J may or can loue.

Pot.mode preſēt tens ſingular. Amem,ames,amet. Plur. amemus,ametis,ament.
Doceam
Legam } as,at.Plur.amus,atis,ant.
Audiam

Amarem

Preterim perfect tẽs ſingular.

Amarem
Docerem
Legerem
Audirem
} I myght or coulde loue. teache. reade heare. res, ret. plur. remus, retis, rent.

Preterper fecte tenſe ſingular.

Amauerim
Docuerim
Legerim
Audiuerim
} I myght, ſhuld or ought to haue loued. taught. reade. heard. ris, rit. plu. rimus, ritis, rint.

Preterplu perfectẽs ſingular.

Amauiſſem
Docuiſſem
Legiſſem
Audiuiſſem
} I myght ſhulde or ought to had loued. taught. reade. heard. ſes, ſet. plur. ſemus, ſetis, ſent.

Futuretẽs ſingu.

Amauero
Docuero
Legero
Audiuero
} I may or can loue hereafter. teache. reade. heare. ris, rit. plu. rimus, ritis, rint.

Cõiunctiue mode pꝛeſ. ſingu. cum

when I loue.
Amem, es, et. plur. amemus, ametis, ament.
Doceam
Legam
Audiam
} as, at. plu. amus, atis, ant. teache. reade. heare.

Preterim perfect tẽs ſingu. cum

Amarem
Docerem
Legerem
Audirem
} Whan I loued or dyd loue. taught or dyd teache. reade or dyd reade. heard or dyd heare. res, ret. plu. remus, retis, rent.

Preterper fecte tenſe ſingu. cum

Amauerim
Docuerim
Legerim
Audiuerim
} Whan I haue loued. taught. read. heard. ris, rit. plu. rimus, ritis, rint.

Preterplu perfectens ſingu. cum

Amauiſſem
Docuiſſem
Legiſſem
Audiuiſſem
} Whan I had loued. taught. read. heard. ſes, ſet. plur. ſemus, ſetis, ſent.

Futuretes singu.cum

Amauero
Docuero
Legero
Audiuero

Whan I ſhall or wyll loue. teache. ris, rit. Plu. rimus, ritis, rint. read. heare.

Infinitiue mode preſ. & preterim perfect tes

Amare to loue.
Docere teache.
Legere reade.
Audire heare.

Preterperfect & preterpluperfecte tenſe.

Amauiſſe To haue or had loued.
Docuiſſe to haue or had taught.
Legiſſe to haue or had reade.
Audiuiſſe to haue or had heard.

Futuretes

Amaturum eſſe To loue hereafter.
Docturum eſſe to teache hereafter.
Lecturum eſſe to reade hereafter.
Auditurum eſſe to here in tyme to come.

Gerundes

Amandi of louyng. do in louyug dū to loue.
Docendi of teaching do in teachyng dū to teache.
Legendi of readyng do in readyng dū to reade.
Audiendi of hearyng do in hearyng dū to heare.

Supines.

Amatum To loue.
Doctum to teache.
Lectum to reade.
Auditum to heare.

Amatu To be loued.
Doctu to be taught.
Lectu to be reade.
Auditu to be heard.

Participle preſent.

Amans Louyng.
Docens Teachyng.
Legens Readyng.
Audiens Hearyng.

Participle Future.

Amaturus To loue or about to loue.
Doctarus to teache or about to teache.
Lecturus to reade or about to reade.
Auditurus to heare or about to heare.

Here before we declyne any verbes in or, for ſupplyenge of many tenſes, lackynge in all ſuch verbes, we muſt lerne to declyne this verbe Sum, in this wyſe.

Indicatiue mode preſent tens ſingular.

SVM, es, fui, eſse, futurus.
Sum, I am, es, eſt. Plur, ſumus, eſtis, ſunt.

Preterimpf. ſin.

Eram, I was, eras, erat. Plur. eramus, eratis, erant.

Preterperfecte tenſe ſingu.

Fui, I haue ben, fuiſti, fuit. Plur. fuimus, fuiſtis, fuerunt uel fuere.

Preterpluperfect tẽs ſingular.

Fueram, I had ben, fueras, fuerat. Plur. fueramus, fueratis, fuerant.

Futuretẽs ſingular.

Ero, I ſhall or wyll be, eris, erit. Plural. erimus, eritis, erunt.

Impera=tiue mode preſent tẽs Singular.

Sis, Es, Esto } be thou
ſit, Esto } Plur. ſimus
ſitis, eſte, eſtote } be
ſint, ſunto.

Optatiue mode preſ. tẽs ſin. vti

Sim, I pray god I be, ſis, ſit. Plur. ſimus ſitis, ſint.

Preterimperfectens ſingu. vtin

Eſſem, I would god I were, eſſes, eſſet. Plur. eſſemus, eſſetis, eſſent,

Preterperfecte tenſe ſing. vtin.

Fuerim, I pray god I haue ben, ris, rit. Plur, fuerimus, fueritis, fuerint.

Preterpluperfecttẽs ſing. vtin.

Fuiſſem, Wolde god I had bene, fuiſſes, ſet. Plur. fuiſſemus, fuiſſeris, fuiſſent.

Futuretēs ling. vtin. Fuero, God graunt I be hereafter, fueris, fuerit. Plur. fuerimus, fueritis, fuerint.

Potential mode pręsent tēs sin Pręterimperfect tēs Singular. Pręterperfecte tence ling. vtin. Sim, I may or can be, sis, sit. Plu. simus, sitis, sint.

Essem, I myght or coulde be, esses, esset. Plur. essemus, essetis, essent.

Fuerim, I myght shulde or ought to haue ben, fueris, fuerit. Plur. fuerimus, fueritis, fuerint.

Pręterpluperfect tēs ling. vtin. Fuissem, I myght shulde or ought to had bene, fuisses, fuisset. Plu. fuissemus, fuissetis, fuissent.

Futuretēs ling. vtin. Fuero, I maye be hereafter, fueris, fuerit. Plura. fuerimus, fueritis, fuerint.

Cōiunctiue mode pręs. singu. cum Pręterimpf. sin cum Pręterperfecte tense singu. cum Preterplupfect tense singu. cum. Futuretēs singu. cum Sim, When I am, sis, sit. Plur. simus, sitis, sint.

Essem, When I was, ses, set. Plur. semus, setis, sent.

Fuerim, When I haue ben, fueris, fuerit. Plur. fuerimus, fueritis, fuerint.

Fuissem, When I had bene, fuisses fuisset. Plura. fuissemus, fuissetis, fuissent.

Fuero, When I shall or wyll be, fueris, fuerit, Plurali. fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue mode, pręsēt & imperfect tense. Esse, to be. Pręterfect & ptēr pluperfect. Fuisse. to haue or had ben.

Future tence, Fore uel futurum esse, to be hereafter.

Verbes

¶ Uerbes in or of the foure coniugations be declyned after theſe examples.

Amor,aris uel are, amatus ſum uel fui, amari, amatus, amādus.
Doceor,ris uel cere,doctus ſū uel fui,doceri,doctus,docēdus.
Legor, geris uel gere,lectus ſum uel fui, legi, lectus, legendus.
Audior,diris uel ire, auditus ſū uel fui, audiri, ditus, audiēdus.

Indicatiue mode preſent tens ſingular.

Amor,aris,uel are,atur, Doceor,eris, uel ere etur, Legor,eris,uel ere,itur, Audior,iris,uel ire,itur.

Jam loued. J am taught. Plur. mur,mini,tur. J am read. J am heard.

The preterimperfecte tenſe ſingular.

Amabar Docebar Legebar Audiebar

J was loued. taught. baris,uel bare, batur. Plu. bamur,mini, tur. read. heard.

The preterperfecte tenſe ſing.

Amatus Doctus Lectus Auditus

J haue ben loued. taught. ſum uel fui, read. heard.

tus es uel fuiſti, tus eſt uel fuit. Pln. ti ſumus uel imus, ti eſtis uel iſtis, ti ſūt fuerunt uel fuere.

The preterpluperfecte tenſe ſingu.

Amatus Doctus Lectus Auditus

J had ben loued. taught. eram uel fueram read. heard.

tus eras uel fueras, tꝰ erat uel fuerat. Plu. ti eramus uel fueramus, ti eratis, uel fueratis, ti erāt ſ fuerant.

The future tenſe ſyngular.

Amabor Docebor

J ſhall or wyll be loued. beris uel ere, bitur, bimur, bimini, buntur. taught.

Legar Audiar

read. eris uel ere. etur. Plur. emur, emini, entur. heard.

	Be thou loued	let hym be loued,	let vs be loued.	be ye loued.	let them be loued.
Imperatiue mode preſēt tens ſing.	Amare	ametur	Plur. emur	amini	entur
	Amator	amator		aminor	antor
	Docere	doceatur		cemini	ceantur
	Docetor	docetor	Plur. amur,	minor	centor
	Legere	legatur		gemini	gantur
	Legitor	legitor	Plur. emur,	minor	guntor
	Audire	audiatur		imini	antur
	Auditor	auditor	Plur. iamur	iminor	untor

God graunt J be loued.

Optatiue mode the preſēt tenſe ſing. vtin. Amer, eris uel ere, etur. Plur. emur, emini, entur.

Docear, Legar, Audiar } aris, are, atur. Pl. amur, amini, antur. taught. regd. heard.

Preterimperfectes ſing. Amarer, Docerer, Legerer, Audirer } Wolde god J were loued. taught. reade. heard, eris uel ere, etur. Plu. remur, remini, rentur.

Preterperfecte tenſe ſing. vtin. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } wolde god J haue ben loued. ſim uel fuerim, tus ſis uel fueris, tus ſit uel fuerit. Plurali ti ſimus uel fuerimus, ti ſitis uel fueritis, ti ſint uel fuerint.

Preterplu perfect tēs ſing. vtin. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } wolde god J had ben loued. eſſem uel fuiſſem, tus eſſes uel fuiſſes, tus eſſet uel fuiſſet. Plu. ti eſſemus uel fuiſſemus, ti eſſetis uel fuiſſetis, ti eſſent uel fuiſſent.

Futuretēs ſing. vtin. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } God graunt J be loued hereafter. ero uel fuero, tus eris uel fueris, tus erit uel fuerit. Plur. ti erimus uel fuerimus, ti eritis uel fueritis, ti erunt uel fuerint.

J may

J may or can be loued.

Potential mode preſent tẽs ſin

Amer, eris uel ere, etur. Plu. emur, emini entur.
Docear, Legar, Audiar } aris uel are, atur. Pl. amur, amini, antur.
taught. read. heard.

Preterimperfect tẽs Singular.

Amarer, Docerer, Legerer, Audirer } reris uel rere, retur. Pl. emur, emini, entur.
J would ſhuld or ought to be loued. taught. read. heard.

Preterperfecte tence Singu.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } ſim uel fuerim, tus ſis uel fueris, tus ſit uel fuerit. Plurali ti ſimus uel fuerimus, ti ſitis uel fueritis, ti ſint uel fuerint.
J would ſhould or ought to haue ben loued.

Preterplu perfect tẽs ſing.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } eſſem uel fuiſſem, tus eſſes uel fuiſſes, tus eſſet uel fuiſſet. Plu. ti eſſemus uel fuiſſemus, ti eſſeris uel fuiſſetis, ti eſſent uel fuiſſent.
J would ſhould or ought to had ben loued.

Future tẽs Singular.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } ero uel fuero, tus eris uel fueris, tus erit uel fuerit. Plur. ti erimus uel fuerimus, ti eritis uel fueritis, ti erunt uel fuerint.
J may or can be loued hereafter.

whan J am loued.

Cõiũctiue mode preſ. ſingu, cum

Amer, eris uel ere etur. Plu. emur, emini, entur.
Docear, Legar, Audiar } aris, uel are, atur. Pl. amur, amini, antur.
taught. read. heard.

Preterimperfect tẽs ſingu. cum

Amarer, Docerer, Legerer, Audirer } reris uel rere, etur. Pl. emur, emini, rentur.
Whan J was loued. taught. reade. heard.

amatus

Preterperfecte tense sing. cum. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } whan J haue ben loued. sim uel fuerim, tus sis uel fueris, tus sit uel fuerit. Plurali ti simus uel fuerimus, ti sitis uel fueritis, ti sint uel fuerint.

Preterplu perfect tēs singu. cum Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } whan J had ben loued. essem uel fuissem, tus esses uel fuisses, tus esset uel fuisset. Plu. ti essemus uel fuissemus, ti essetis uel fuissetis, ti essent uel fuissent.

Futuretēs sing. cum. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } whan J shall or wyll be loued. ero uel fuero, tus eris uel fueris, tus erit uel fuerit. Plur. ti erimus uel fuerimus, ti eritis uel fueritis, ti erunt uel fuerint.

Infinitiue mode pres. & preterim perfect tēs
Amari to be loued.
Doceri to be taught.
Legi to be read.
Audiri to be heard.

Preterperfect & preterpluperfecte tense
Amatum, Doctum, Lectum, Auditum } To haue or had ben loued. to haue or had ben taught. esse uel fuisse. to haue or had ben reade. to haue or had ben heard.

Futuretēs
Amatum iri uel amandum esse to be loued hereafter.
Doctum iri uel docendum esse taught hereafter.
Lectum iri uel legendum esse read hereafter.
Auditum iri uel audiendum esse heard hereafter.

Participle preterit. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } Loued. taught. read. heard.
Participle fut. Amandus, Docendus, Legendus, Audiendus } To be loued hereafter. taught. read. heard.

Possum

Poſſum, potes, potui, poſſe, potens. to may or can.
Volo, uis, uolui, uelle, uolendi, do, dum, ſupinis caret, uolens, to wyll.
Nolo, nonuis, nolui, nolle, nolendi, do, dum, ſup. caret nolens, to nyll.
Malo, mauis, malui, malle, malendi, do, dum, ſup. caret, malens. to haue lycſſer.
Edo, es uel edis, edi, edere uel eſſe, edendi, do, dum, eſum, eſu, edens, eſurus. to eate.
Fio, fis, factus ſũ, fieri, factus, fiendus. to be made.
Fero, fers, tuli, ferre, ferendi, ferendo, ferendum, latum, latu, ferens laturus. to beare or to ſuffer.
Feror, ferris, latus ſum uel fui, ferri, latus, ferendus. to be borne or ſuffred.

Indicatiue mode preſent tenſe.

Singular.

Poſſũ potes poteſt,
Volo, uis, uult,
Nolo nõuis, nõuult
Malo mauis mauult
Edo, edis ſ es, edit,
Fio, fis, fit, (ſ eſt,
Fero, fers, fert,
Feror, ferris, } fert
uel re }

Plur.

Poſſum⁹ poteſtis poſſũt.
Volumus, uultis, uolunt,
Nolum⁹, nõuultis, nolũt.
Malum⁹ mauultis malũt.
Edim⁹, editis ſ eſtis, edũt
Fimus, fitis, fiunt.
Ferimus, fertis, ferunt.
Ferimus ferimini ferũtur

Preterim⁹ perfectẽs

Singular.

Poteram
Volebam
Nolebam
Malebam
Edebam
Fiebam
Ferebam
as, at. Plur. amus, atis, ant.

Ferebar { baris uel bare } batur, Pl. bamur, mini, tur.

Preterper fecte tense Singulare. Potui, Volui, Nolui, Malui, Edi, Tuli } isti, it. Plur. imus, istis, erunt uel ere.

{Factus / Latus} { sum uel fui, tus es uel fuisti, tus est uel fuit. Plural. ti sumus uel fuimus, ti estis uel fuistis, ti sunt fuerunt uel fuere.

Preterplu perferttes singular. Potueram, Volueram, Nolueram, Malueram, Ederam, Tuleram } ras, rat. Plur. ramus, ratis, rant.

{Factus / Latus} { eram, uel fuerã, tus eras uel fueras, tus erat uel fuerat. Plural. ti eramus uel fueramus, ti eratis uel fueratis, ti erant uel fuerant.

Futare tes Syngular Potero, ris, rit, Plur. rimus, ritis, runt.

Volam, Nolam, Malam, Edam, Fiam, Feram } es, et. Plur. emus, etis, ent.

Ferar { reris / rere } { r / retur. Plur. remur, remini, rentur.

Impera- tyue mode Possũ, Volo, Malo } haue none imperatiue mode.

Noli

Singular.

Noli
Nolito edat
Es eſto eſto
ede edito edito
Fito tu fiat
Fito
Fer Ferat
ferto ferto
Ferre Feratur
fertor fertor

Pl.

Nolite nolitote
edite eſte edant
edamus eſtote edunto
editote
fiamus Fite Fiant
Fitote Fiunto
feram⁹ Ferte Ferant
fertote Ferũto
feramur Ferimini Ferãtur
feriminor Ferũtor

Optatiue mode the preſẽt tenſe ſing. vtin.

Poſſim
Velim
Nolim
Malim
is, it. Plur. imus, itis, int.

Edam
Fiam
Feram
as, at, Plur. amus, atis, ant.

Ferar, feraris l'ferare, feratur. Pl. feramur, amini, antur.

Preterim perfect tẽs ſing. vtin.

Poſſem
Vellem
Nollem
Mallem
Ederem
l'Eſſem
Fierem
Ferrem
es, et, Plut. emus, etis, ent.

Ferrer reris uel rere retur. Plur. remur, remini, rentur.

Preterper fecte tenſe. Singular.

Potuerim
Voluerim
Noluerim
Maluerim
Ederim
Tulerim
ris, rit. Plur. rimus, ritis, rint.

Factus / Latus — sim uel fuerim, tus sis uel fueris, tus sit uel fuerit. Plura, ti simus uel fuerimus, ti sitis uel fueritis, ti sunt uel fuerint.

Preterplu perfectes singu vtin. — Potuissem, Voluissem, Noluissem, Maluissem, Edissem, Tulissem — ses, set. Plur. semus, setis, sent.

Factus / Latus — essem uel fuissem, tus esses uel fuisses, tus esset uel fuisset. Plura. ti esemus uel fuissemus, ti essetis uel fuissetis, ti essent uel fuissent.

Futuretes siu. vtin. — Potuero, Voluero, Noluero, Maluero, Edero, Tulero — ris, rit. Plur. rimus, ritis, rint.

Factus / Latus — ero uel fuero, tus eris uel fueris, tus erit uel fuerit. Plura. ti erimus uel fuerimus, ti eritis uel fueritis, ti erunt uel fuerint.

¶ The Potencial and the Subiunctiue mode be formed and conugated or varied lyke the Optatiue.

Infinitiue mode pres. & preterim perfect tes — Posse, Velle, Nolle, Malle, Edere, Ferre — esse

Preterperfect tense preterplu-perfect. — Potuisse, Voluisse, Noluisse, Maluisse, Edisse, Tulisse

Future. — Esurum, Latum esse

Fieri

Present & preterimpfecte tenſe.

Fieri / Ferri — Preterperfecte & preterpluperfect. — Factum eſſe uel fuiſſe / Latum eſſe uel fuiſſe.

Futuretēs

Factum ire uel faciendum eſſe. / Latum ire uel ferendum eſſe.

¶ Eo and queo make ibam and quibam in the preterimperfecte tenſe of the indicatiue mode, and ibo & quibo in the future tenſe, and in all other modes, and tenſes are varyed lyke verbes in o, of the fowerth conjugation, ſaynge that they make the gerundes: Eundi, do, dum. Queundi, do, dum.

Fourming of tenſes.

¶ Of the preterperfect tenſe of the Indicatiue mode be fourmed the preterpluſperfect tenſe of the ſame mode. The preterperfecte tenſe, the preterpluperfecte tenſe, and the future tenſe of the optatiue mode, the potencial mode, and the Subiunctiue mode. The preterperfecte and pluperfect tenſe of the infinitiue mode, as of Amaui, are fourmed amauerā, amauerim, amauiſſē, amauero, amauiſſe, ram, rim, & ro, by chaungynge i, into e, ſem, & ſe, keppyng i ſtyll.

¶ Impersonalles be declined in the voice of the third perſon throughout al modes and tenſes, as Delectat, delectabat. Decet, decebat, and haue commonly before their englyſhe this ſygne it, as It delyteth me to rede, Delectat me legere.

OF A PARTICIPLE

A PARTICIPLE is a parte of speche deriued of a verbe, & taketh part of a nown, as gendre & case, parte of a verbe, as tense and signification: and parte of bothe, as number and figure.

¶ A participle hath .iiii. tenses, the present, the preter, the future in rus, and the future in dus.

¶ A participle of the present tense hath his englysshe endyng in ynge, as louyng, & his latyne in ans, or ens, as Amans, docens: And it is fourmed of the preterimperfect tense, by chaungynge bam, into ens, as Amabã, amans, Audiebam audiens.

¶ A participle of the future in rus, betokeneth to doo lyke the infinitiue mode of the actyue voyce, as Amaturus, to loue or aboute to loue. And is fourmed of the later supine, by puttyng to rus, as, Doctu, docturus.

¶ A participle of the preter tense, hathe his englysshe endynge in d, t, or n, as loued taught, slayn, and hys latyn endeth in tus, sus, exus, as, Amatus, uisus, nexus, and one in uus, as mortuus. And is fourmed of the later suppyne, by puttyng to s, as, Lectu lectus.

¶ A participle of the future in dus, betokeneth to sufferlyke the infinitiue mode of the passyue voyce, as, Amandus, to be loued. And it is fourmed of the genytiue case of the participle of the present tense, by chaũgyng tis, into dus, as, Legentis, legendus. And it is also found to haue the signification of the present tense, as Legendis ueteribus proficis. In readynge olde aucthours thou doest profyt,

¶ Of a verbe actiue, and of a verbe neutre, whiche hath the supynes, come.ii.participles, one of the present tense, and an other of the future in rus, as of Amo commeth amans, amaturus, of Curro, currens, cursurus.

¶ Of a verbe passyue whose actiue hath the supines, come.ii.participles, one of the preter tense, & an other of the future in dus, as of amor, cõmeth amatus, amandus.

¶ Of a verbe deponent commeth.iii.participles, one of the present tense, one of the preter tense, and an other of the future in rus, as of Auxilior, auxilians, auxiliatus, auxiliaturus. And yf the verbe deponent gouern an accusatiue case after hym, it may forme also a participle in dus, as, of loquor, loquendus.

¶ Of a verbe cõmon commeth.iiii.participles, as of Largior, cõmeth largiens, largiturus, largitus, largiẽdus.

¶ Participles of the presente tense, be declyned lyke nownes adiectiues with.iii. artcles, as hic hęc & hoc Amans.

¶ Participles of other tenses be declyned lyke nownes adiectiues of.iii. dyuers endynges, as Amaturus, Amatus, Amandus, a, um.

OF AN ADVERBE.

AN ADVERBE is a parte of speche toyned to the verbes to declare his signification.

¶ Aduerbes some be of tyme, as Hodie, cras, olim, aliquando.

¶ Some of place, as, Vbi, ibi, hic, istic, illic, intus, foris.

Some

Some of numbre, as Semel, bis, ter, quater.
Some of order, as, Inde, deinde, deniq;, postremo.
Some of asking or doubting, as, Cur, quare, unde, quorsum, num, numquid.
Some of calling, as, Heus, o, ehodum.
Some of affirming, as, Certe, nę, profecto, sane, scilicet, licet, esto.
Some of denying, as, Non, haud, minime, nequaq̃.
Some of swering, as, Pol, ædepol, hercle, mediusfidius.
Some of exhorting, as, Eia, age, agedum.
Some of flatering, as, Sodes, amabo.
Some of forbidding, as, Ne.
Some of wishing, as, Vtinam, si, osi, o.
Some of gathering together, as, Simul, una, pariter, non modo, non solum.
Some of parting, as, Seorsim, sigillatim, uicatim.
Some of chosing, as, Potius, imo.
Some of a thing not fynished, as, Pene, ferè, uix, modo non.
Some of shewing, as, En, ecce.
Some of doubting, as, Forsan, forsitan, fortassis, fortasse.
Some of chaunce, as Forte, fortuito.
Some of lykenesse, as, Sic, sicut, quasi, ceu, tanq̃, uelut.
Some of qualitie, as, Bene, malè, doctè, fortiter.
Some of quantitie, as, Multum, parum, minimum, paululum.
Some of comparison, as, Tam, q̃, magis, minus, maximè.

¶ Certayne aduerbes, be compared, as, Docte, doctius, doctissime. Fortiter, fortius, fortissime. Prope, propius, proxime.

Of

OF A CONIVNCTION.

CONIVNCTION is a parte of ſpeche, that ioyneth wooꝛdes and ſentences together.

¶ Of conjunctions, ſome be copulatiues, as, Et, ꝙ, quoꝙ, atꝙ, nec, neꝙ.

¶ Some diſiunctiues, as, Aut, ue, uel, ſeu, ſiue.

¶ Some diſcretiues, as, Sed, quidem, autē, uero, at, aſt.

¶ Some cauſales, as, Nam, nanq;, enim, etenim, quia, ut, quod, quando, quum.

¶ Some conditionales, as, Si, ſin, modo, dum, dummodo.

¶ Some exceptiues, as, Ni, niſi, quin, alioquin, preterq̄.

¶ Some interrogatiues, as, Ne, an, uerum, necne, anne, nonne.

Some illatiues, as, Ergo, ideo, igitur, quare, itaq;, proin.

¶ Some aduerſatiues, as, Etſi, quanquam, q̄uis, licet.

¶ Some reddittiues to the ſame, as, Tamen, attamen.

¶ Some electiues, as, Quam, ac, atq;.

¶ Some diminutiues, as, Saltem, uel.

OF A PREPOSITION.

PREPOSITION is a part of ſpech moſt commonly ſette beꝛoꝛe other partes in appoſition, as, Ad patrem, oꝛ in compoſition, as, Indoctus.

Theſe pꝛepoſitions folowyng ſerue to the accuſatiue caſe.

Ad to,	Extra without,	Post after
Apud at,	Intra within,	Trans on the ferther syde.
Ante before	Inter bitwene,	Vltra beyonde,
Aduersus } agaynste	Infra beneth	Pręter besyde
Aduersũ } agaynste	Iuxta besyde or nyghe to	Supra aboue
Cis } on thys syde	Ob for	Circiter aboute
Citra } on thys syde	Pone behynde	Vsq; vntyl
Circum } about	Per by or through	Secus by
Circa } about	Prope nygh	Versus toward
Contra agaynst	Propter for	Penes } in the power.
Erga towarde	Secundum after	

¶ Where note that uersus, is sette after his casuall worde, as Londinum uersus. Towarde London. And lykewyse may penes be set also.

¶ These prepositions folowynge, serue to the ablatiue case

A } from or fro	Pro for
Ab } from or fro	Prę before or in comparison
Abs } from or fro	Palam openly
Cum with	Sine } without
Coram before or in presence	Absq; } without
Clam priuily	Tenus vntyl or vnto.
De } of or fro	
E } of or fro	
Ex } of or fro	

¶ Where note that yf the casual woorde ioyned with tenus, be the plurall noumber, it shall be put in the genitiue case and be sette before tenus, as, Aurium tenus Up to the eares,

These

¶ Theſe prepoſitions folowing ſerue to bothe caſes. as In, with this ſygne to, to the ablatiue caſe, as,

In urbem, into the citie.

In, without this ſigne to, to the ablatiue, as

In te ſpes eſt, my hope is in the.

Sub noctem, a litell before nyght.

Sub iudice lis eſt, the matter is before the iudge.

Super lapidem, vpon a ſtone.

Super uiridi fronde, vpon grene leaues.

Subter terram, vnder the earthe.

Subter aqua, vnder the water.

OF AN INTERIECTION.

AN INTERIECTION is a part of ſpeche, whiche betokeneth a paſſion of the mynde, vnder an vnperfect voyce.

¶ Some are of myrth, as, Euax, uah.

¶ Some of ſorowe: as, Heu, hei.

¶ Some of drede, as, Atat.

¶ Some of meruaylyng, as, Pape.

¶ Some of diſdeinyng, as, Hem, uah.

¶ Some of ſhunnyng, as, Apage.

¶ Some of prayſyng, as Euge.

¶ Some of ſcornyng, as Hui.

¶ Some of exclamation, as, Proh deum atque hominũ fidem.

¶ Some of curſyng, as, Væ, malum.

¶ Some of laughyng, as, Hah, ha, he.

¶ Some of callyng, as, Eho, oh, io.

¶ Some of ſilence, as, Au. And ſuche other.

GODLY LESSONS
for Chyldren.

IT IS THE FYRST poynte of wyſedome, to knowe thy ſelfe.

Primus eſt ſapientiæ gradus te ipſum noſcere.

Feare of the Lorde, is the begynnyng of wyſedome.

Initium ſapientię timor domini.

There is no manne that ſynneth not.

Non eſt homo qui non peccet.

If we ſaye we be fauteleſſe we deceiue our ſelues, and truthe is not in vs.

Si dixerimus peccatum non habemus, nos ipſos fallimus, & ueritas in nobis non eſt.

So God loued the worlde, that he gaue his onely begotten ſoonne, that none whiche beleueth in hym, ſhulde periſſhe, but enioy euerlaſtynge lyfe.

Sic deus dilexit mundũ, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam.

Chriſte is the lambe of God, whiche taketh away the ſynnes of the worlde.

Chriſtus eſt agnus dei, qui tollit peccata mundi.

There is none other name vnder heauen, gyuen vnto men, by the whiche we muſt be ſaued.

Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

He that hath my commaũdmentes, and kepeth theim, it is he that loueth me.

Qui

Qui habet prȩcepta mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.

Ye be my frẽdes, if ye do what ſo euer I cõmaũd you.

Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæcunque ego precipio uobis.

I gyue you a newe commaundement, to loue eche other as I haue loued you.

Prȩceptum nouum da uobis ut diligatis mutuo, ſicut dilexi uos.

Not the herers of the lawe be iuſt before god, but they that exprẽſſe the lawe in theyr workes, ſhalbe counted iuſte.

Non qui audiunt legem iuſti ſunt apud deum, ſed qui legem factis exprimunt, iuſti habebuntur.

Honour thy father and mother, that thou mayeſt doo well, and lyue longe vpon the earthe.

Honora patrem & matrem, ut bene tibi ſit, & ſis longȩuus in terra.

Be ſubiecte to the kyng, and to the moſt excellent, and to his deputies, whiche be ſent of him.

Regi ſubditi eſtote tanquam precellenti, & præſidibus ut qui ab eo mittantur.

Do reuerence to age.

Coram cano capite aſſurge.

Thou ſhalte not hurte no wydowe, ne none that is fatherleſſe.

Viduę & pupillo non nocebis.

Thou ſhalt vpbrayed no ſtraungier.

Aduenę non exprobrabis.

Nothynge is gyuen more truely to Chryſte, than that that is gyuen to the poore.

Nihil uerius datur Chriſto, ꝙ quod egenis confertur.

Se not whā thou giuest, haue an eie whā thou takest.
Da cæcus, accipe oculatus.

A good conscience is a sure defence.
Murus ęneus sana conscientia.

Be in dede as thou doest pretende.
Quod uidere uis esto.

It is trewe honour to be worshypped for vertue.
Verus honor est uenerari ob uirtutem.

It is trewe glory, to be wel reported for vertue.
Vera gloria est bene audire ob uirtutem.

It is trewe nobilitie to be lyke in conditions to the good parentes.
Vera nobilitas est, bonis parentibus esse moribus similis.

It is trewe power to haue many whome thou mayest doo for.
Vera potentia est, habere multos quibus probe consulas.

There is no stronger defence, than faythful frendes.
Nullum potentius satellitium, quam amici fideles.

Frendshyp is the sauce of lyfe.
Sal uitæ amicitia.

There is no trewe frendshyp but emonge good men.
Vera amicitia non est nisi inter bonos.

Pleasure is the bayt of mischyeues.
Voluptas malorum esca.

Memory is made weake with delicates.
Memoria delitijs eneruatur.

Dyuers meates be noysome to man, but dyuers sauces more noysome.
Varietas ciborum homini pestilens, pestilentior condimentorum.

Wyne is poyson to the synewes, and the destruction of memory.

Vinum neruorum uenenum & memoriæ mors eſt.
Gaye garmentes prouoke to pryde.
Cultus ueſtimenta ſunt inſtrumenta ſuperbiæ.
Be not aſhamed to learne thynges that thou knowest not.
Quę ignoras ne pudeat quęrere.
Learne of fooles to be more ware.
Ex ſtultis diſce quo fias cautior.
Learne of wyſe men that thou mayeſt be the better.
Ex ſapientibus diſce quo fias melior.
Tyme ought to be moche ſet by.
Magno eſtimandum tempus.
Truthe is the doughter of tyme.
Veritas temporis filia.
A trewe man is beleued, yea though he lye.
Veraci creditur & mentienti.
A lyer is not beleued, though he ſwere.
Mendaci non creditur ne iurato quidem.
Let no day ſcape without profyt.
Nullus prætereat ſine linea dies.

THE CONCORDES of latyne ſpeche.

For the due ioynyng of wordes in conſtruction, it is to be vnderſtande, that in latyn ſpeche there be .iii. concordes. The firſt bitwene the nominatiue caſe and the verbe. The ſecõd bitwene the ſubſtantyue and the adiectiue. The thirde bitwene the antecedent and the relatine.

When an englyſſhe is gyuen to be made in latyn, loke

loke out the pryncypall verbe. If there be mo verbes then one in a ſentence, the fyrſt is the pryncipal verbe, except it be the infinitiue mode, or haue before it a relatyue, as that, whome, whiche: or a coniunction, as ut that, cum whan, ſi if, or ſuche other.

¶ whan ye haue found the verbe, aſke this queſtion whoo, or what, and that worde that anſwereth to the queſtion, ſhall be the nominatiue caſe to the verbe. Whiche nominatiue caſe ſhal in making and conſtruing latyne, be ſette before the verbe, excepte in aſkyng a queſtion, and then the nominatiue is ſette after the verbe or after the ſygne of the verbe, as, Amas tu? loueſt thou? Venit ne rex? doeth the kyng come?

The fyrſt concorde.

¶ A verbe perſonall agreeth with his nompnatyue caſe in number and perſon, as, the maiſter redeth and ye regard not, Præceptor legit, uos uero negligitis.

¶ Where note that the firſt perſon is more worthye then the ſeconde, and the ſeconde more worthye than the third.

¶ Many nominatyue caſes ſyngular with a coniunction copulatiue commyng bitwene them, wyl haue a verbe plurall, whiche verbe plurall, ſhall agre in perſon, with the nominatiue caſe of the moſt worthy perſon. as I and thou be in ſauegarde, Ego & tu ſumus in tuto. Thou and thy father are in ieopardie. Tu & pater periclitamini. Thy father and thy maiſter haue ſent for the, Pater & præceptor accerſunt te.

¶ When a verbe commeth betwene two nominatyue caſes of dyuers numbres, the verbe may indifferently accorde with eyther of theym, ſo that they be bothe of one perſon, as, Amantium irę amoris redintegratio eſt,

The

The fallyng out of louers is a renuyng of loue. Quid enim niſi uota ſuperſunt? For what remayneth ſauyng onely prayers.

The ſeconde concorde.

¶ When ye haue an adiectiue, aſke this queſtion who or what, and that that anſwereth to the queſtion ſhall be the ſubſtantiue.

¶ The nowne adiectyue agreeth with his ſubſtantiue in caſe, gender, and noumber, As a ſure frende is tried in a doubtfull matter, Amicus certus in re incerta cernitur.

¶ Lykewyſe participles and pronownes be ioyned with ſubſtantyues, as a manne armed, Homo armatus, a fyelde to be tilled, ager colendus, this manne, hic uir, it is my maiſter, meus herus eſt.

¶ Here note that the maſculine gender, is more worthy than the feminine, and the feminine more worthye than the neutre.

¶ Many ſubſtantyues ſyngular, with a coniunction copulatiue comming betwene theym, wyl haue an adiectiue plurall, whiche adiectiue ſhall agree with the ſubſtantiue of moſt worthy gender, as The king and the queene bleſſed, Rex et regina beati.

The thyrde concorde.

¶ Whan ye haue a relatiue, aſke this queſtion, who or what, and that that anſwereth to the queſtion ſhall be the antecedente, whiche is a woorde that goeth before the relatiue, and is reherſed again of the relatiue.

¶ The relatiue agreeth with his antecedent, in gender, noumber, and perſon, as that manne is wyſe that ſpeketh fewe, Vir ſapit qui pauca loquitur.

¶ Whan this englyſhe that may be turned into this englyſhe whiche, it is a relatiue, otherwiſe it is a conſunction, whiche in latyne is called q, or ut, and it may elegantly be put away by turnyng the nominatiue caſe into the accuſatiue, and the verbe into the infinitiue mode, as, I am gladde that thou arte in good helth, Gaudeo quod tu bene uales, gaudeo te bene ualere. I byd the to go hens. Iubeo ut abeas, Iubeo te abire.

¶ Many antecedentes ſingular, hauyng a conſunction copulatiue bitwene theym, wyll haue a relatiue plural, whiche relatiue ſhal agre with the antecedent of the moſt worthy gender, as, The rule and dignitie whiche thou haſte required, Imperium & dignitas quæ petiſti. For in thinges not apte to haue lyke the neutre gendre is moſte worthy, yea and in ſuche caſe though the ſubſtantiues or antecedentes be of the maſculyne or of the feminine gendre, and none of them of the neuter, yet may the adiectiue or relatiue be put in the neuter gender, as The bowe & arrowes be good, Arcus & calami ſunt bona. The bowe and arrowes whiche thou haſt broken. Arcus & calami quæ fregiſti.

The caſe of the relatiue.

¶ Whan there commeth no nominatiue caſe bitwene the relatiue and the verbe, the relatiue ſhall be the nominatiue caſe to the verbe, as, wretched is that perſon, whiche is in loue with moneye, Miſer eſt qui nummos admiratur.

¶ But whan there cõmeth a nominatiue caſe bitwene the relatiue and the verbe, the relatiue ſhall be ſuche caſe, as the verbe wyll haue after him, as Happie is he whom other mennes harmes doo make to beware. Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

whan

¶ When a relatiue commeth betwene two ſubſtantyues of diuers genders, it maye indifferentlye accorde with eyther of theym, as The birde whiche is called a ſparow, Auis quę paſſer appellatur, or auis qui paſſer appellatur.

¶ Nownes interrogatiues and infinites, kolowe the rule of the relatyue, as Quis, uter, qualis, quantus, quotus, &c. which euer come before the verbe, lyke the relatyue, as Hei mihi qualis erat, talis erat, qualē nunq̄ uidi.

Conſtruction of novvnes ſubſtantiues.

When. ii. ſubſtantiues come together betokening dyuerſe thynges, the latter ſhall be the genitiue caſe, as The eloquence of Cicero. Facundia Ciceronis, the boke of Uergile, Codex Vergilij. A louer of ſtudyes, Amator ſtudiorum. The opinion of Plato, Dogma Platonis.

¶ But if they belong bothe to one thyng, they ſhalbe put both in one caſe, as My father beynge a man loueth me a childe, Pater meus uir, amat me puerum.

¶ When the engliſhe of this woorde res, is put wyth an adiectiue, ye may put awaye res, and put the adiectiue in the neuter gēder lyke a ſubſtantiue, as Many thinges haue letted me, Multa me impedierunt.

¶ An adiectiue in the neutre gender, put a lone with out a ſubſtantiue, ſtandeth for a ſubſtantiue, and may haue a genitiue caſe after hym, as if it were a ſubſtantiue, as Moche gaynes, Multum lucri. Howe moch buſines, Quantum negocij. That werke, Id operis.

¶ The prayſe or diſprayſe of a thing is vſed diuerſly but moſt commonly in the ablatiue, or in the genitiue caſe, as A childe of a good towardneſſe. Puer bona indole, puer bonæ indolis,

¶ Opus & uſus, latine for nede, requyre an ablatiue caſe, as I haue nede of thy iudgemente, Opus eſt mihi tuo iudicio. My ſoonne hath nede of twentie pounds, Viginti minis uſus eſt filio.

Conſtruction of adiectiues.

The genitiue caſe.

¶ Adiectiues that ſignifie deſyre, knowlege, remembraunce or contrary wyſe, and ſuche lyke requyre a genitiue caſe, as Couetous of money, Cupidus auri. Expert of warfare, Peritus belli. Ignoraunt of all thynges, Ignarus omnium. Boulde of herte, Fidens animi. Doubtfull of mynde, Dubius mentis. Myndefull of that is paſte, Memor preteriti. Accuſed of theefte, Reus furti.

¶ Nownes partitiues, and certayne interrogatiues, with certayn nownes of noumbre, require a genitiue caſe, as Aliquis, uter, neuter, nemo, nullus, ſolus, unus, medius, quiſque, quiſquis, quicunque, quidam, quis, for aliquis, or quis, an interrogatiue, unus, duo, tres. &c. Primus, ſecundus, tertius. &c. as Aliquis noſtrum. Primus omnium.

¶ When a queſtion is aſked, I ſhall anſwere by the ſame caſe and tenſe, that the queſtion was aſked by, as Cuius eſt fundus? uicini. Quid agitur in ludo literario? ſtudetur. Except the queſtion be aſked by Cuius, a, um, as Cuia eſt ſententia? Ciceronis. Or by a woorde that maye gouerne dyuerſe caſes, as Quanti emiſti librum? paruo. Or except I muſt aunſwere by one of theſe poſſeſſiues. Meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, as Cuius eſt domus? non ueſtra ſed noſtra.

¶ Nownes of the comparatyue and the ſuperlatyue degree, put partitiuely, that is to ſay with this engliſh

of, or emong, after theym, requyre a genitiue caſe, as Of the eares the left is the ſofter. Aurium mollior eſt ſiniſtra. Cicero the moſte eloquent of oratours, Cicero oratorum eloquentiſsimus.

¶ Nownes of the comparatiue degree, hauing than, or by after them, wyll haue an ablatiue caſe, as Frigidior glacie, More coulde then yce. Doctior multo, better learned by a greatte deale. Vno pede altior, hygher by a foote.

The datiue caſe.

¶ Adiectiues that betoken profyte or diſprofite, lykeneſſe, vnlykeneſſe, pleaſure, ſubmitting, or belonginge to any thyng, requyre a datyue caſe, as Labour is profitable to the bodye, Labor eſt utilis corpori, Equall to Hector, Aequalis Hectori. Fit for warre, Idoneus bello. Pleaſaunt to all perſons, Iucundus omnibus. Suppliaunt to his father, Parenti ſupplex. Propre to me, Mihi proprium. Lyke wyſe nownes of the paſſyue ſignification in bilis, and participialles in dus, as flebilis flendus omnibus, to be lamented of all menne, formidabilis formidandus hoſti, to be feared of his enemy.

The accuſatiue caſe.

¶ The meaſure of length, breadth, or thyckeneſſe of any thynge, is putte after adiectiues in the accuſatiue caſe, and ſometyme in the ablatyue caſe, as Turris alta centum pedes, A toure an hundred foote high. Arbuſcula tres digitos, A tree three fyngers brode. Liber craſsus tres pollices, uel tribus pollicibus, a booke three ynches thycke.

The ablatiue caſe.

¶ Adiectiues ſygnyfyeng fulneſſe, emptineſſe, plenty

or

of wantyng, require an ablatiue caſe, and ſometime a genitiue, as Copiis abundans. Crura thymo plena. Vacuus ira, iræ, ab ira. Nulla epiſtola inanis re aliqua. Ditiſſimus agri. Stultorũ plena ſunt omnia. Quis niſi mẽtis inops oblatum reſpuat aurum? Integer uitę ſceleriſq; purus. Non eget mauri iaculis nec arcu. Expers omnium, Corpus inane animæ.

¶ Theſe adiectiues Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, with ſuch other wyl haue an ablatiue caſe, as Dignus honore, Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

Conſtruction of the pronovvne.

¶ Theſe genitiue caſes of primatiues, mei, tui, ſui, noſtri, & ueſtri, be vſed when ſufferinge is ſignified, as Pars tui, amor mei: but whan dounge is ſignified, meus, tuus, ſuus, noſter, and ueſter, be vſed, as Ars tua. Imago tua.

¶ Theſe genitiue caſes, Noſtrum, ueſtrum, be vſed after diſtributiues, partitiues, comparatiues, and ſuperlatiues, as Nemo ueſtrum, aliquis noſtrum, maior ueſtrum, maximus natu noſtrum.

Conſtruction of the verbe, and fyrſte vvith the nominatiue caſe.

¶ Sum, forem, fio, exiſto, and certaine verbes paſſyues as Vocor, ſalutor, and verbes of behauiour or geſture as Bibo, cubo, dormio, wyll haue ſuche caſe after them as they haue before them, as Fama eſt malum. Malus cultura fit bonus. Crœſus uocatur diues. Horatius ſalutatur poeta. Virtus clara ęterna q; habetur. Dormit ſecurus. Bibit ieiunus. Petrus ſtudet uideri diues. Malo me diuitem eſſe quam habere.

The genitiue caſe.

¶ This verbe Sum, betokenyng poſſeſſyon or pertey-nyng to any thyng, wyll haue a genitiue caſe, as hæc ueſtis eſt patris. Inſipientis eſt dicere, non putaram.

Except theſe nominatiue caſes, meum, tuum, ſuum, noſtrum, ueſtrum, as Meum eſt iniurium non adferre, tuum eſt iuxta omnia pati.

¶ Uerbes that betoken to eſteme or regarde, requyre a genitiue caſe, as Parui ducitur probitas. Maximi penditur nobilitas.

¶ Uerbes of accuſing, condemnynge, or warnynge, & verbes of contrary ſignification, wyl haue a genitiue caſe, or an ablatiue of the cauſe, moſte cõmonly without a prepoſition, but ſometime with a prepoſition, as Hic furti ſe alligat uel furto, admonuit me errati uel errato. De pecuniis repetundis damnatus eſt.

Satago, miſerior, miſereſco, requyre a genityue caſe, as Rerum ſuarum ſatagit. Miſerere mei deus.

¶ Reminiſcor, obliuiſcor, memini, wyll haue a genityue or an accuſatiue caſe, as Reminiſcor hiſtoriæ, obliuiſcor carminis, Recordor pueritiam, Obliuiſcor lectionem, Memini tui uel de te, I ſpeake of the. Memini te, I remembre the.

¶ Egeo, indigeo tui uel te. I haue nede of the. Potior urbis, I conquere the citie. Potior uoto, I obtaine my deſyre.

The datiue caſe.

¶ All maner of verbes put acquiſitiuely, that is to ſay, with theſe tokens to, or for, after them, wyll haue a datyue caſe, as Non omnibus dormio. I ſlepe not to al menne. Huic habeo non tibi, I haue it for this manne and not for the.

To this rule dothe belonge alſo verbes betokenynge

To profyt or diſprofit, as
Commodo
Incommodo
Noceo

To compare, as
Comparo
Compono
Confero.

To giue or reſtore, as) To promis or to pay, as) To commaund, or ſhewe, as)
Dono
Reddo
Refero

Promitto
Polliceor
Soluo

Impero
Indico
Monſtro

To truſte, as) To obey or to be agaynſt, as) To threten or to be angry:
Fido
Confido
Fidē habeo

Obedio
Adulor
Repugno

Minor
Indignor
Iraſcor

¶ Sum, with his compoundes, excepte poſſum, alſo verbes compounded with Satis, bene, and male, as Satisfacio, benefacio, malefacio: finally certayne verbes compounded with theſe prepoſitions, Præ, ad, con, ſub, an, poſt, ob, in, & inter, wyl haue a datiue caſe, as Præluceo, adiaceo, commigro, ſuboleo, anteſto, poſthabeo, obijcio, inſulto, interſero.

Eſt, put for habeo, wyll haue a datyue caſe as, Eſt tibi mater. Alſo Sum and many other verbes wyll haue a double datiue caſe, as Sum tibi præſidio. Do tibi ueſtem pignori, Verto hoc tibi uitio. Hoc tu tibi laudi ducis.

The accuſatiue caſe.

¶ Uerbes tranſitiues, are al ſuch as haue after them an accuſatiue caſe of the ſufferer, whether they be actiues, common, or deponentes, as Vſus promptos facit. Fœminę ludificantur uiros. Largitur pecuniam.

Alſo verbes neuters maye haue an accuſatyue caſe of theyr owne ſignification, as Endimionis ſomnum dormis. Gaudio gaudium. Viuo uitam.

¶ Uerbes of aſkynge, teachynge, and arrayinge, wyl haue

haue two accusatiue cases, one of the sufferer, and the other of the thyng, as Rogo te pecuniam, Doceo te literas, quod te iamdudum hortor, Exuo me gladium.

The ablatiue case.

¶ All verbes require an ablatiue case of the instrumēt or of the cause, or of the maner of doinge. as Ferit eum gladio, Tacio metu, Summa eloquentia causam egit.

The word of price is put after verbes in the ablatiue case, as Vendidi auro, Emptus sum argento, excepte these genitiues. whan they be put alone without substantiues, Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunq;, as Quanti mercatus es hūc equum? Certe pluris quam uellem.

¶ Uerbes of plenty or scarcenes, filling or emptieng, loding or vnlodynge, wyll haue an ablatyue case, as Affluis opibus, Cares uirtute, Expleo te fabulis, Spoliauit me bonis oïbus, Oneras stomachum cibo, Leuabo te hoc onere. Lykewyse Fungor, fruor, lętor, gaudeo, dignor, muto, munero, communico, afficio, prosequor.

¶ Uerbes that betoken receiuyng, distance, or taking away, wyll haue an ablatiue case with a, ab, e, ex, or de, as Accepi litteras à Petro. Audiui à nuncio. Longe distat à nobis. Eripui te à malis. And this ablatiue maye be turned in to the datiue, as Subtraxit mihi cingulum.

¶ Uerbes of comparison or excedyng, maye haue an ablatiue case of the word that sygnyfieth the measure of exceding, as Prefero hunc multo, Paulo illum superat.

¶ A nowne or a pronowne substantyue, ioyned with a participle, expressed or vnderstand, and hauing none other woorde, wherof it may be gouerned, shall be put in the ablatiue case absolute, as The kinge comminge the ennemies fled, Rege ueniente hostes fugerunt. I be-

ynge captayne, thou ſhalte ouercome, Me duce uinces. And it may be reſolued by any of theſe wordes, Dum, cum, quando, ſi quanquam, or poſtquam, as Rege uenien-te, i. dum ueniret rex. Me duce. i. ſi ego dux fuero.

Conſtruction of paſſiues.

¶ A verbe paſſyue wyll haue after hym an ablatyue caſe, with a prepoſition, or ſometime a datiue of the do er, as Vergilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the ſame ablatiue or datiue ſhalbe the nominatiue caſe to the verbe if it be made by the actiue, as Ego lego Vergi lium, Petas tu famam.

¶ Gerundes.

¶ Gerundes and Supines wyll haue ſuche caſe, as the verbes that they come of, as Ocium ſcribendi litte-ras, Ad conſulendum tibi. Auditum poetas.

Di.

¶ The gerunde in Di, is put after certayne ſubſtan-tiues, as Studium, cauſa, tempus, ocium, occaſio, libido. Spes, oportunitas, uoluntas. Modus, geſtus, ſatietas. Po-teſtas, licentia, conſuetudo, Conſilium, uis, norma. Amor, cupido, locus. And others lyke.

¶ It commeth alſo after certain adiectiues, as Cupi-dus uiſendi, Certus eundi. Peritus medicandi, Gharus bellandi.

Do.

¶ When I haue the englyſhe of the participle of the preſent tenſe with this ſygne of, or with, commyng af-ter a nowne adiectiue it ſhal in latyne makyng, be put in the gerũd in Do, as Defeſſus ſum ambulando.

¶ Alſo the englyſhe of the participle of the preſente tenſe comming without a ſubſtantiue, with this ſigne in or by, before him, ſhall in latyne makynge be put in

the

the gerunde in Do, as Ceſar dando, ſubleuando, ignoſcendo, gloriam adeptus eſt. In apparando, totum hunc conſumunt diem.

And the gerund in Do, is vſed eyther without a prepoſition, or with one of theſe prepoſitions A, ab, de, E, ex, cum, in, as Deterrent à bibendo, ad amando, Cogitat de edendo, Ratio bene ſcribendi cum loquendo coniuncta eſt.

D V M.

¶ The englyſhe of the infinitiue mode commyng after a reaſon, and ſhewyng a cauſe of the reaſon, maye be put in the gerund in dum, as Dies mihi ut ſatis ſit ad agendum, uereor.

¶ The gerunde in dum, is vſed after one of theſe prepoſitions, Ad, ob, propter, inter, ante, as, Ad capiendum hoſtes, ob, uel propter redimendum captiuos. Inter cœnandum. Ante damnandum.

¶ And whan ye haue this englyſſhe muſte, or ought, in a reaſon, where it ſemeth to be made by this verbe oportet, it may be put in the gerunde in dum, with this verbe eſt. And than the woord that in the englyſſhe ſemeth to be the nominatiue caſe, ſhall be put in the datiue caſe, as I muſt go henſe, Abeundum eſt mihi.

¶ Supines.

¶ The fyrſt ſupine hath the actyue ſignification, and is put after verbes, and participles that betoken mouynge to a place, as Eo cubitum. Spectatum admiſſi riſum teneatis amici?

¶ The later ſuppyne hath the paſſyue ſignification, & is putte after nownes adiectyues, and ſuche lyke, as Dignus indignus, Turpis, fœdus, Procliuis, facilis, Odioſus, mirabilis, optimus. And this ſupine maye alſo bee turned into the infinitiue mode paſſiue, as it maye be

indifferentlye sayde in latyne Facile factu, or facile fieri. Easie to be doone. Turpe dictu, or turpe dici, vnhoneste to be spoken.

The Tyme.

¶ Nownes that betoken parte of tyme, be commonly vsed in the ablatiue case, as Nocte uigilas. Luce dormis, but nownes that betoken continual terme of time be vsed commonly in the accusatiue case, as Sexaginta annos natus. Hyemem totam stertis.

¶ Space of place.

Nownes that betoken space bitwene place and place, be cõmonly put in the accusatiue case, as Pedẽ hinc ne discesseris, go thou not a foote from this same place.

¶ A place.

¶ Nownes appellatiues or names of greate places, be put with a preposition, yf they folowe a verbe that sygnifieth, in a place, to a place, from a place, or by a place, as, Viuo in Anglia. Veni per Galliam in Italiam. Proficiscor ex urbe.

¶ In a place, or at a place, yf the place be a propre name of the fyrste declenson, or seconde, and the syngular number, shalbe put in the genitiue case, as Vixit Londini. Studuit Oxonię. And these nownes Humi, domi, militiæ, belli, be lykewyse vsed, as Procumbit humi bos. Militię enutritus est. Domi belliq; ocioſi uiuitis. But yf the place be the thyrde declenson or the plurall number, it shall be put in the datiue or in the ablatyue case, as Militauit Carthagini or Carthagine. Athenis natus est. Lykewyse we say, Ruri or rure educatus est.

¶ To a place if the place be a propre name, it shall be put in the accusatiue case without a preposition, as Eo Romã. Lykewyse Confero me domum, Recipio me rus.

From

From a place, or by a place, yf the place be a proper name, it ſhall be put in the ablatyue caſe without a prepoſition, as Diceſsit Londino. Profectus eſt Londino, uel per Londinum, Cantabrigiam. Domus and rus, be vſed lykewyſe, as Abijt domo, Rure reuerſus eſt.

Impersonalles.

¶ A verbe impersonall hath no nominatiue caſe before him, and this wooꝛd It, commonly is his ſygne. ¶ Intereſt, refert, and eſt foꝛ intereſt, requyꝛe a genityue caſe of all caſuall wooꝛdes, excepte Mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra, and cuia, as Intereſt omnium recte agere. Tua refert teipſum noſse.

¶ Certayne impersonalles requyꝛe a datyue caſe, as Libet, licet, patet, liquet, conſtat, placet, expedit, prodeſt, ſufficit, uacat, accidit, conuenit, contigit, and other lyke.

¶ Some wyll haue an accuſatyue caſe only, as Delectat, decet, iuuat, oportet, ſome beſyde the accuſatiue wil haue alſo a genytyue, as Pœnitet, tedet, miſeret, miſereſsit, pudet, piget, as, Noſtri noſmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ. Miſeret me tui.

¶ A verbe impersonal of the paſſyue voyce, hath like caſe, as other verbes paſſyues haue, as bene fit multis à principe, yet many tymes the caſe is not expꝛeſſed but vnderſtande. as Maxima ui certatur.

¶ Whan a dede is ſignifyed to be done of manye, the verbe beyng a verbe neutre, we may wel chaunge the verbe neutre in to the perſonalle in tur, as In ignem poſita eſt, fletur. &c. ¶ A Participle.

¶ Participles gouerne ſuche caſe as the verbe that they come of, as Fruiturus amicis, Conſulens tibi, Diligendus ab omnibus.

¶ Here note that participles may ſomer maner waies

be changed into nownes. The first is, whan the voice of a participle is construed with an other case then the verbe that it commeth of, as Appetens uini, gredye of wyne. The seconde, when it is compouned with a prepositiõ, which ỹ verbe that it cõmeth of, can not be cõpouned withal, as Indoctus, innocens. The third when it fourmeth all the degrees of comparison, as Amans, amantior, amãtissimus. Doctus, doctior, doctissimus. The fowerth when it hath no respect nor expresse difference of tyme, as Scripturus, about to wryte, Homo laudatus, a man laudable. Puer amandus. i. amari dignus, a chylde wooꝛthye to be loued. And all these are called nownes participiall.

¶ Participles whan they be changed in to nownes, requyre a genitiue case, as Fugitans litium, Indoctus pilæ, Cupientissimus tui, Lactis abundans.

¶ These participiall voyces Perosus, Exosus, Pertesus, haue alwaies the actiue signification, and gouern an accusatiue case, as Exosus seuitiam, hatyng cruelty. Vitam pertesus, wery of the lyfe.

The aduerbe.

¶ Aduerbes of quantity, tyme, and place, do requyre a genitiue case as, Multum lucri. Tunc temporis. Vbique gentium.

¶ Certaine aduerbes wyl haue a datyue case, lyke as the nownes that they come of, as Venit obuiam illi. Canit similiter huic.

¶ These dattues be vsed aduerbially. Tempori, luci, uesperi, as Tempori surgendum. Vesperi cubandum. Luce laborandum.

¶ Certaine aduerbes wyl haue an accusatyue case, of the prepositions that they come of, as Propius urbem,

Proxime

Proxime caſtra.

¶ Where note that prepoſitions, when they be ſette without a caſe, or els do fourme the degrees of comparíſon, be chaunged into aduerbes.

The coniunction.

¶ Coniunctions copulatiues and diſſunctiues, and theſe fower: Quam, niſi, præterquam, an, couple lyke caſes, as Xenophon & Plato fuere æquales. Studui Romæ & Athenis, and ſome tyme they be put bitwene dyuers caſes, as Eſt liber meus & fratris. Emi fundum centum nummis & pluris.

¶ Coniunctions copulatiues and diſſunctiues moſt commonly ioyne lyke modes and tenſes togyther, as Petrus & Ioannes precabantur, & docebant. And ſometyme otherwyſe, as Et habetur & referetur à me gratia.

The Præpoſition.

Sometyme this prepoſition in, is not expreſſed but vnderſtanded and the caſual wooꝛde neuertheles put in the ablatiue caſe, as Habeo te loco parentis. i. in loco.

¶ A verbe compounde ſometyme requyꝛeth the caſe of the prepoſition, that he is componed with, as Exeo domo. Prætereo te inſalutatum. Adeo Petrum.

The Interiection

¶ Certayne interiections requyꝛe a nominatiue caſe, as O feſtus dies hominis. Certain a datiue, as Hei mihi. Certayne an accuſatiue, as Heu ſtirpem inuiſam. Certayne a vocatiue, as Proh ſancte Iupiter.

And the ſame proh, wyll haue alſo an accuſatyue, as Proh deum atq; hominum fidem.

FINIS.

GVILIELMI Lilii ad ſuos diſcipulos monita pedagogica, ſeu carmen de moribus

QVI mihi diſcipulus puer es, cupis atq; doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Mane citus lectum fuge, mollem diſcute ſomnum:
Templa petas ſupplex, & uenerare deum,
Attamen in primis facies ſit lota, manusq;,
Sint nitidæ ueſtes, comptaq; cęſaries.
Deſidiam fugiens, cum te ſchola noſtra uocarit
Adſis, nulla pigræ ſit tibi cauſa morę.

Me præceptorem cum uideris ore ſaluta;
Et condiſcipulos ordine quosq; tuos.
Tu quoq; fac ſedeas ubi te ſedíſſe iubemus,
Inq; loco, niſi ſis iuſſus abire, mane.
At magis ut quisq; doctrinæ munere claret,
Sic magis is clara ſede locandus erit.

Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint ſemper ſtudiis arma parata tuis.
Si quid dictabo ſcribes, at ſingula recte,
Nec macula aut ſcriptis menda ſit ulla tuis.
Sed tua nec laceris dictata aut carmina chartis,
Mandes, quæ libris inſeruiſſe decet.
Sępe recognoſcas tibi lecta, animoq; reuoluas,
Si dubites, nunc hos conſule, nunc alios.
Qui dubitat, qui ſępe rogat, mea dicta tenebit.
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Diſce puer quæſo, noli dediſcere quicquam,
Ne mens te inſimulet conſcia deſidiæ.
Sisq; animo attentus, quid enim docuiſſe iuuabit,
Si mea non firmo pectore uerba premis?

Nil

Carmen de moribus.

Nil tam difficile est, quod non solertia uincat:
Inuigila, & parta est gloria militiæ.
Nam ueluti flores tellus nec semina profert,
Quin sit continuo uicta labore manus.
Sic puer ingenium si non excercitet ipsum,
Tempus & amittet, spem simul ingenij.
Est etiam semper lex in sermone tenenda,
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens studio submissa uoce loqueris:
Nobis dum reddis, uoce canorus eris.
Et quęcunq; mihi reddis, discantur ad unguem:
Singula & abiecto uerbula redde libro.
Nec uerbum quis q̃ dicturo suggerat ullum:
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicq̃ rogito, sic respondere studebis,
Vt laudem dictis & mereare decus.
Non lingua celeri nimis aut laudabere tarda,
Est uirtus medium, quod tenuisse iuuat.
Et quoties loqueris, memor esto loquare latine,
Et scopulos ueluti barbara uerba fuge.
Pręterea socios quoties te cunq; rogabunt,
Instrue, & ignaros ad mea uota trahe.
Qui docet indoctos, licet indoctissimus esset,
Ipse breui reliquis doctior esse potest.
Sed tu nec stolidos imitabere grammaticastros,
Ingens Romani dedecus eloquii.
Quorum tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore est,
Quem non autorem barbara turba probet.
Grammaticas recte si uis cognoscere leges,
Discere si cupias cultius ore loqui,
Addiscas ueterum clarissima dicta uirorum,
Et quos autores turba latina docet.

Nunc te Vergilius, nunc ipſe Terentius optat,
Nunc ſimul amplecti te Ciceronis opus.
Quos qui non dicit, nil præter ſomnia udit:
Certat & in tenebris uiuere Cimmeriis.
Sunt quos delectat ſtudio uirtutis honeſtæ
Poſthabito, nugis tempora conterere.
Sunt quibus eſt cordi manibus pedibus ne ſodales,
Aut alio quouis ſollicitare modo.
Eſt alius qui ſe dum clarum ſanguine iactet,
Inſulſo reliquis exprobret ore genus.
Te tam praua ſequi nolim ueſtigia morum,
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis aut uendes, nil permutabis, emes ue
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Inſuper & nummos, irritamenta malorum,
Mitte aliis, puerum nil niſi puera decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul a uobis, Martis & arma procul.
Nil pœnitus dices quod turpe aut non ſit honeſtum,
Eſt uitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas cuiq; maledicta referre,
Iurare aut magni nnmina ſacra dei.
Deniq; ſeruabis res omnes atq; libellos,
Et tecum quoties isq;, rediſq; feras.
Effuge uel cauſas faciant quæcunq; nocentem,
In quibus & nobis diſplicuiſſe potes.

¶FINIS.

CHRISTIANI HOMINIS

INSTITVTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Ad Galat 5.

Valet in Christo fides quæ per dilectionẽ operatur.

FIDES.

CREDO. PRIMVS ARTICVLVS.

Confiteor primum ore pio, uenerorq; fideli
Mente deum patrẽ, uel nutu cuncta potentẽ.
Hunc, qui stelligeri spacioſa uolumina cœli,
Et ſolidum omniparę telluris cõdidit orbem.

ET IN IESVM. II.

Eius item gnatum IESVM cognomine CHRISTVM,
Quem dominũm nobis agnoſcimus ac ueneramur.

QVI CONCEPTVS. III

Hunc Maria afflatu diuini numinis, aluo
Concepit uirgo, peperit puriſſima uirgo.

PASSVS SVB PONTIO. IIII.

Et graue ſupplicium immeritus (damnante Pilato)
Pertulit infami ſuffixus in arbore, mortem
Oppetit, tumulatus humo eſt, clauſuſq; ſepulcro:
Interea penetrat populator ad infera regna.

TERTIA DIE. V.

Mox ubi tertia lux mœſto ſe prompſerat orbi,
Emerſit tumulo ſuperas rediuiuus in auras.

ASSENDIT. VI.

Inde palam ætheream ſcandit ſublimis in arcem,
Illic iam dexter patri aſſidet omnipotenti.

ITERVM VENTVRVS EST. VII.

Idem olim rediturus, ut omnem iudicet orbem,
Et uiuos pariter, uitaq; ac lumine cassos.

CREDO IN SPIRITVM. VIII.

Te quoq; credo fide simili spirabile numen
Halitus, afflatusq; dei sacer, omnia lustrans.

SANCTAM ECCLESIAM. IX.

Et te confiteor sanctissima concio, qua gens
Christigena arcano nexu coit omnis in unum
Corpus, & unanimis capiti sociatur IESV.
Hinc proprium nescit, sed habet communia cuncta.

REMISSIONEM PECCATORVM. X.

Hoc equidem in cœtu sancto peccata remitti
Credo, uel iis sacro fuerint qui fonte renati,
Vel qui diluerint ultro sua crimina fletu.

CARNIS RESVRRECTIONEM. XI.

Nec dubito quin exanimata cadauera sursum
In uitam redeant, animas sortita priores.

VITAM AETERNAM. XII.

Vtraq; pars nostri corpusq; animusq; deinceps
Iuncta simul, uitam ducent sine fine perennem.

SACRAMENTA. VII.

HOC quoq; persuasum est, ecclesia mystica septem
Munera dispensat, quæ sacramenta uocantur,
Hinc uariæ dotes, & gratia plurima menti
Cœlitus inseritur, si quis modo sumpserit apte.

MATRIMONIVM.

Munere coniugii nati hunc prodimus in orbem,
Vsq; adeo pulchri, pulcherrima portio mundi,

Baptis

BAPTISMVS. II.

Munere baptiſmi longe felicius ĩdem
Q̃ prius, in te Chriſte renaſcimur atq; nouamur.

CONFIRMATIO. III.

Deinde in amore dei nos confirmatio ſacra
Conſtabilit mentemq; inuicto robore durat.

EVCHARISTIA. IIII.

Miſticus ille cibus (græci dixere ſynaxim)
Qui panis uiniq; palam ſub imagine Chriſtum
Ipſum preſentem uere exibet, intima noſtri
Viſcera, cœleſti ſaginat & educat eſca:
Inq; deo reddit uegetos, & reddit adultos.

POENITENTIA. V.

Si quem forte deo capitalis reddidit hoſtem
Noxia, continuo metanœa medabitur illi
Reſtituet lapſum, reſciſſaq; fœdera rurſum
Sarciet, offenſi placabit numinis iram,
Commiſsi modo pœniteat, pigeatq; nocentem,
Isq; uolens peragat præſcripta piamina culpæ.

ORDO. VI.

Ordine ſacrato confertur ſacro poteſtas,
Vt fungare miniſterijs (Chriſto auſpice) ſanctis.

VNCTIO. VII.

Vnguinis extremi munus nos munit, & armat,
Migrantemq; animam per ſumma pericula, tuto
Transmittit patriæ, & ſuperis commendat euntem.

AMOR DEI.

HAEC eſt in dubitata fides, cui pectore certo
Nixus, amabo patrem ſuper omnia cuncti potentem,
Qui me condiderit q̃, & in hunc produxerit orbem.

Rursus amore pari dominum complectar Iesum,
Qui nos asseruit, precioq; redemit amico.
Spiritum item sanctum, qui me sine fine benigno
Afflatu fouet, atq; animi penetralia ditans
Dotibus arcanis, uitali recreat aura.
Atq; hic ternio sanctus, & omni laude ferendus,
Tota ex corde mihi, tota de mente supremis
Viribus obsequio, meritoq; coletur honore.
Hunc unum reuerebor, & hoc semel omnis in uno,
Spes mea figetur, hoc omnia metiar uno,
Hic proprer sese mihi semper amabitur unus.

AMOR SVI.

Post hunc haud alia ratione, ac nomine charus
Ipse mihi fuero, nisi quatenus omnis in illum
Ille mei referatur amor, fontemq; reuisat.

FVGA PECCATI.

Culpam prȩterea fugiam pro uiribus omnem.
Præcipue capitale, tamen uitauero crimen,
Quod necat, atq; animam letali uulnerat ictu.

SVPERBIA, INVIDIA, IRA.

Ne fastu tumeam, ne uel liuore maligno
Torquear, aut bili rapiar feruente, cauebo.

GVLA, LVXVRIA, PIGRITIA.

Ne uel spurca libido, uel insatiabilis aluus
Imperet, enitar ne turpis inertia uincat.

AVARITIA.

Ne nunquam saturanda fames me uexet labendi,
Plus satis ut cupiam fallacis munera mundi.

FVGA MALORVM HOMINVM.

Improba pestiferi fugiam commercia cœtus
Omnia, summo animi conatu, proq; uirili.

Studio

INSTITVTIO.

STVDIVM PIETATIS.

Atq; hunc incumbam neruis ac pectore toto,
Vt magis atq; magis, ſuperet mihi gratia uirtus,
Augeſcatq; piæ diuina ſcientia menti.

ORATIO.

Orabo ſuperosq; precum libamine puro
Placare adniter, cum tempore ſedulus omni,
Tum uero eximie, quoties lux feſta recurret.

FRVGALITAS VICTVS.

Frugales epulæ ſemper menſęq; placebit
Sobria mundicies, & auari neſcia luxus.

IEIVNIVM.

Seruabo reuerens, quoties ieiunia nobis
Indicit certis eccleſia ſancta diebus.

MENTIS CVSTODIA.

Sancta uti ſint mihi ſecretæ penetralia mentis,
Ne quid eò ſubeat fœdum ue, nocens ue, ſtudebo.

LINGVAE CVSTODIA.

Ne temere iuret, ne unquam mendacia promat,
Turpia ne dictu dicat mea lingua, cauebo.

MANVS CVSTODIA.

A furto cohibebo manus, nec ad ulla minuta
Viſcatos nittam digitos, & ſi quid ademptum
Cuiquàm erit, id domino properabo reddere iuſto.

RESTITVTIO REI FORTE REPERTAE.

Id quoq; reſtituam, ſi quid mihi forte repertum eſt,
Me penes haud patiar prudens aliena morari.

AMOR PROXIMI.

Nec ſecus atq; mihi ſum charus, amabitur omnis
Proximus, eſt autem (ni fallor) proximus, ille

Quiſquis

Quiſquis homo eſt, ac ſic ut amor referatur amici
In Chriſtum, uiramq; piam ueramq; ſalutem.
Huic igitur (fuerit quoties opus, atq; neceſſe)
Sedulus officio corpusq;, animumq;, iuuabo,
Vt mihi ſuccurri cupiam, ſi forſan egerem.
Id tamen inprimis preſtabo utriq; parenti,
Per quos corporeo hoc naſci mihi contigit orbe.
Tum præceptori, qui me erudit, inſtituitq;
Morigerus fuero, ac merito reuerebor honore.
Ac rurſus dulcisq; ſcholæ, ſtudiiq; ſodales,
Semper (uti par eſt) ſyncero amplectar amore.

ASSIDVA CONFESSIO.

Si quando crimen fuero prolapſus in ullum,
Protinus enitar, pura ut confeſsio lapſum
Erigat, ac iuſta tergatur noxia pœna.

SVMPTIO CORPORIS CHRISTI IN VITA.

Aſt ubi ſacrati me ad corporis atq; cruoris
Cœleſtes ępulas pietasq; dies q; uocabit,
Illotis manibus metuens accedere, pectus
Ante meum, quanta cura ſtudioq; licebit,
Purgabo maculis, uirtutum ornabo uitelis.

MORBVS.

Porro ubi fatalis iam terminus ingruet eui,
Extremumq; diem cum morbus adeſſe monebit,
Mature ſacramentis me armare ſtudebo.
Atq; his muneribus, quæ eccleſia ſancta miniſtrat
Chriſtigenis, reteget confeſsio crimina uitæ
Sacrifico, ſumam Chriſti uenerabile corpus,

Mors

INSTITVTIO.

MORS.

Quod si uicinæ propius discrimina mortis
Vrgebunt, supplex accersam qui mihi rite
Oblinat, ac signet sacro ceromate corpus.
Atq; his præsidiis armatus (sic uti dignum est
Christicola) forti ac fidenti pectore, uita
Decedam, bonitate dei super omnia fretus.

HOC FAC ET VIVES.

LONDINI
IN OFFICINA Thomæ bertheleti typis impressi.
Cum priuilegio ad imprimendum solum.

ANNO.M.D.XLIII.

AS
THOM
BERTHELETVS

INSTITVTIO COMPENDIARIA TOTIVS GRAMMATICAE, QVAM ET ERVDITISSIMVS atq; idem illustrissimus Rex noster hoc nomine euulgari iussit, ut non alia q̄ hæc una per totam Angliam pueris prælegeretur.

ANNO. M. D. XLIII.

TOTIVS ANGLIAE LVDIMAGISTRIS AC GRAMMATICAE PRAECEPTORIBVS,

RES ADEO HVMILIS AC REIECTICIA NONnullis uisa est grammatica, uiri studiosissimi, ut non defuerint, qui illius tenuitatem hoc epigrammate sint insectati. Grãmaticæ calumniatores.

Felix grammaticus non est, sed nec fuit unq̃,
Nec quisq̃ est felix nomine grammaticus.
Sed si quis felix præter fatum extitit unq̃,
Is demum excessit grammaticos canonas. Laus grãmaticæ.

VERVM hanc iniquissimam istorum calumniam egregiè ulciscitur Quintilianus, ubi asserit hãc uestram professionem plus habere in recessu, q̃ prima fronte promittat, ubi ait, hanc unam docere rectam loquendi, legendi, atq; scribendi rationem, neq; poëtas modo, sed & omne scriptorum genus diligenter excutere, atq; de quouis negotio literario iudicium ferre. Proinde istos neutiq̃ ferendos existimat, qui grammaticam ceu rem tenuem ac ieiunã cauillentur: quæ nisi reliquarum scientiarum fundamenta fideliter iecerit, quicquid superstruxeris facile sit corruturum. Est itaq; inquit ille, grãmmatica necessaria pueris, iucunda senibus, dulcis secretorũ

comes, & quæ uel ſola ex omni ſtudiorum genere plus habet operis q̃ oſtentationis. Nō eſt ergo quòd metuat hæc ars lycophantarum morſus, quando tantum ſit ſortita patronum. Quo fit, ut licet non dubitem hanc ueſtram facultatem, uel unius Fabii calculo comprobatam, uobis diſplicere nec poſſe, nec debere: tamen certus ſum eam toti populo atq; ſenatui ueſtro longe chariorem futuram, ubi certo intellexeritis eandem magnificentiſsimo quoq; regi noſtro eidemq; doctiſsimo haud quaq̃ eſſe negle-ctui. Is enim ut in quauis diſciplina, & præſertim ſacrarum literarum ſtudio eſt exercitatiſsimus, ita & has quoq; grammaticorum minutias nec contemnit, nec præterit intactas. Cæterum ubi pro incomparabili ſapientia ſua ſubodoratus eſſet, quantum diſpendii teneriuſculæ puerorum ætati, ac uelut primæuo totius Reip. ſeminario, in hoc alioqui florē-tiſsimo regno ſuo, uel hinc indies emergeret, quòd per omnes huius regionis partes non haberetur una quæpiam ac ſimplex inſtituendæ pueritiæ ratio, ſed paſsim pro diuerſorum palatorum uarietate, multiplex ac uaria: ad hæc ubi paulo altius apud animum ſuum perpendiſſet tot cotidie ubiq; locorum exoriri occaſiones, cur haud exigua tyrunculorum pars ſubinde ſedes ſuas ac ſcholas pro re nata immutare cogeretur, & proinde neceſſario euenire, ut propter alium atq; alium docendi modum, prima illa grammati-

Grāmaticam regi quoq; curę eſſe.

Regis ſapientia.

Cur edictum ſit ut una tātum grāmatica habeatur.

matices rudimenta apud diuersos præceptores diuersimode etiam auspicaretur, nec interim per tot & toties repetita initia promoueret quicquam, sed uel cancrorum more retrocederet, uel saltem uelut in eisdem uestigiis semper consisteret immota.

VBI hæc, inquam, atq; huiuscemodi tenerorum ingeniorum remoramenta & cruces, uigilantissima regis cura secum iterum atq; iterum reuoluisset, suarum esse partiũ facile perspexit, ut huic tanto Reip. suæ incommodo, aliquod præsentaneum remediũ breui adhibendum curaret. Quare mandatum suũ aliquot uiris eruditis, & in hac literaria palestra utcunq; exercitatis, delegandum censuit, qui facilem quandam & planè compendiariã grammatices institutionem ex optimis quibusq; huius generis scriptoribus collectam, uelut in unum corpus concinnarent, quam & hac lege euulgandam sanciuit, ut non aliam q̃ hanc unam intra ditionis suæ pomeria discipulis uestris prælegeretis. Quod tamen optimi & æquissimi principis edictum non ita intelligi debet, quasi iubeat quicquid hic scriptum reperietis eodem etiam, quo scribitur ordine, & sine interuallo tenellis adhuc ac fastidientibus puerorum stomachis continuo & citra omnem delectum esse obtrudendum: cæterum hoc cuilibet uestrum integrum relinquitur, ut pro captu auditorum suorum, quicquid sibi commodum uidebitur, uel omittat pro arbitrio

Sententia edicti.

bitrio ſuo, uel gregi ſuo proponat ediſcendũ, modo non aliam q̃ hanc grammaticam publice aut priuatim profiteatur aut doceat. Porrò licet methodũ quandam ſummariam totius artis ueſtræ, q̃ breuiſſime fieri potuit, hic congeſtam habeatis: id tamen hoc conſilio potius factum eſt, ne quid quęrentibus uobis, quod ad ſimplicem artis rationẽ pertineret, deeſſe uideretur, q̃ ut tenella ĩgeniola primo ſtatim aggreſſu his omnibus obruenda uiderentur. Quare ſi hanc qualemcunq; lucubratiunculam, pro officii ueſtri ratione, æqui boniq; cõſulueritis, ac quãta poteſtis diligentia impuberi illi gregi, qui è ueſtra fide totus pendet, enarrandam ſedulo curaueritis, non ſolum excellentiſsimi principis expectatiõni egregie reſpondebitis, ſed ueſtro quoq; officio probe defuncti uidebimini, efficietiſq;, ut hoc qualecunq; opuſculum indies & emaculatius uobis prodeat, & ſi opus uidebitur, etiam locupletius.

Quid tractet hæc inſtitutio.

VALETE.

AD LECTOREM.

Εγκώμιον τοῦ βασιλέος.

TVnc fore res hoĩum faustas, tunc ꝓspera cũcta, Quę resp. felix.
Ventura asseruit maximus ille Plato:
Quando sibi comitem iungat sapientia regem,
Aut sophiæ studeat, qui tenet imperium.
Istoc si uere censes dixisse Platonem
Anglia, quid cessas iure placere tibi?
Rex tibi talis adest, qualem aspexére priores Laus Regis.
Nullum: nec poterit cernere posteritas.
Corporis ut dotes sileam, quibus undiq; felix
Extat, in immensum pręuolat ingenio.
Quod studij genus est, aut quas mihi dixeris artes,
Quas non diuinum pectus id intus habet?
Et licet inuentis hominum sit doctus abunde,
Sacra tamen Christi lex loca prima tenet.
Christus in ore sedet, Christum pia lingua profatur,
Atq; sui regis cor quoq; Christus habet,
Quicquid agit, loquitur, meditatur, Christus id omne est,
Pectora, mentem, animum Christus ubiq; mouet.
Hinc est ꝙ nostris pietas, & gloria Christi
Sint curæ, & ueræ relligionis amor
Exulat hinc error, perit & Romana tyrannis, Felicitas Angliæ.
Et solitas latebras hæresis atra petit.
Hinc syncera fides tandem caput erigit, atq;

Sub

Sub pedibus premitur uana ſuperſtitio.
Tollitur impoſtor, delator pallet ubiq;,
Proditor in foueam iam ruit ipſe ſuam,
Hinc ius faſq; ualent, cunctos pietatis auitæ
Maximus ardor habet, nec niſi ſancta placent.
Hinc ualidæ leges, hinc & Res publica floret,
Hinc requies, hinc pax, hinc bona cuncta fluunt,
Inde nitent artes, colitur doctrina probata.
Rex fauet literis. Rege ſub hoc ętas aurea conſpicitur.
Huius & auſpiciis regis, uelut omine fauſto,
Prodit & in lucem, nunc liber iſte tibi.
Quem niſi grato animo capias Britannica pubes,
Nec pia, nec grata es, nec memor officii.
Portat opes magnas exili mole libellus,
Quas poterit paruo quiſq; parare tamen.
At licet euoluas aliorum mille labores,
Preſsius inuenias utiliuſue nihil.
Tu memor ergo puer, per quem tot cõmoda ſumis,
Tam doctum regem ſemper in aſtra feras.
Puerorum uota pro rege. Vtq; diu uiuat felix fauſtuſq; precare:
Deinde domos ſuperas ſcandere promereat.

Κυριε σῶσον τὸν βασιλέα.

DE GRAMMATIca & eius partibus.

RAMMATICA EST RECTE scribendi atq; loquendi ars.

Grammaticę quatuor sunt partes.
{Orthographia, {Syntaxis,
{Etymologia, {Prosodia.

DE ORTHOGRAPHIA.

ORTHOGRAPHIA est rectè scribendi ratio, qua docemur quibus quæq; dictio sit formanda litteris, ut lectio, non lexio, ab ὀρθός rectus, & γραφὴ scriptura. Orthographia.

DE LITTERIS.

Ex uiginti duabus litteris, quinq; sunt uocales.

{a {o
{e {u
{i {Nam y gręca est.

Ex quibus uarie cõpositis coalescunt diphthõgi quinq;

æ, au, œ, ei, eu } ut { Musæ, Audio, Cœlum, Hei, Euge.

Reliquæ litteræ consonantes appellantur, quarum nouem sunt mutæ.

{b {f {p
{c {g {q
{d {k {t

Septem autem ſemiuocales.

l m n r — s x z

Ex quibus quatuor uocantur etiam liquidæ.

l m — n r

S uero ſuæ c riuſdam poteſtatis littera eſt: quæ interdum etiam liqueſcit.

X, z, & i, quoq; inter duas uocales, duplices ſunt conſonantes.

Adduntur etiam conſonantibus i & u, quando ſibi, uel alijs uocalibus in eadem ſyllaba præponitur. ut,

Iuno Iouis — Voluntas Vultus.

K, y, & z, latinis dictionibus nunq̃ admiſcentur.

H, littera non eſt, ſed aſpirationis nota. Prę̃ponitur autem uocalibus omnibus. ut,

Hamus Hebenus Hiatus — Homo Humus Hymnus.

Conſonantibus uero nullis. Recte itaq; enunciamus. Hiulcus Hiacchus triſſyllaba — Hieronymus Hieremias pentaſyllaba. Alicubi tamen in carmine duntaxat litteræ conſonantis uim obtinet.

At in latinis dictionibus interdum h poſtponitur c. ut,

Charus Pulcher — Charitas Pulchritudo.

Bifariam pinguntur litterę maiuſculis ſcilicet characteribus & minuſculis: Maiuſculis inchoantur ſententiæ, & propria nomina. ut,

Deum

{Deum time / Regem honora} {Henricus / Anglia.}

Diligenter obſeruandum uenit, quę dictiones diphthongis ſcribantur, quæ quidem uel ſcribi uel ſignari debent. ut,

{Muſæ / Præſunt} uel {Muſę / Pręſunt.}

Litteræ maiuſculę cum ſolę aut paucę ſcribuntur, aliquando ſignificant prænomen, aliquando numerum, ut,

A. Aulus
C. Caius
D. Decius
G. Gaius
L. Lucius
M. Marcus
P. Publius
P.R. Populus Romanus.

P.C. Patres Conſcripti.
Q. Quintus, Quæſtor, Quirites
R.P. Reſpublica.
Sp. Spurius.
Sex. Sextus. & S. Sextus.
T. Titus.
T.C. Tua Clementia, & eius generis infinita.

In numeris uero.

I.	significat	unum.
V.		quinq.
IX.		nouem.
X.		decem.
XL.		quadraginta.
L.		quinquaginta.
IX.		ſexaginta.
XC.		nonaginta.
C.		centum.
D.		quingenta.
DC.		ſexcenta.
M.		mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

Distinctiones syllabarum.

RECTÈ scripturo discendũ est in primis syllabas inter scribendum aptè distinguere atq; connectere. In simplicibus uocibus, bd uocali sequenti adhærent, ut,

Ab-domen
Ab-dera.

Quam quidem rationem sequuntur & ista.

ct, pſ, ſc, tn ut Do-ctus, San-ctus, Scri-pſi, Sum-pſi, Pi-ſcis, Di-ſco, Aet-na

gm, gn, ſt, x ut A-gmen, I-gnis. Ve-ſter, Magi-ſter, An-xius, Di-xi. & ſimilia.

Inter m & n non inseritur p. Male igitur pingeretur

Sompnus, Columpna pro Somnus, Columna.

Post x non scribitur ſ, ut,

Excribo, Exoluo non Exſcribo, Exſoluo.

In compositis cum præpositione, auribus & euphoniæ seruiendum est. ut,

Occurro, Officio, Aufero potius quàm Obcurro, Obficio, Abfero. & contra

Abſtineo, Obtineo, Obrepo non autem Auſtineo, Ottineo, Orrepo.

Atq; huius rei gratia etiam consonantes in compositione aliquando interseruntur, ut,

Redamo, Redeo Ambigo, Ambio.

De

DE ORTHOEPIA.

ORTHOGRAPHIAE affinis est Orthoëpia, hoc est, emendate recte loquendi ratio: ab ὀρθος rectus, & ἔπος uerbum. Orthoëpia.

Hic in primis curandum est, ut præceptores tenera ac balbutiẽtia puerorum ora sic effingant & figurent, ne uel continua linguæ uolubilitate, ita sermonem præcipitent, ut nusq̃ nisi ubi spiritus deficit, orationem claudant, uel contrà, ad singulas quasq; uoces longa interspiratione consilescant, ructu, risu, singultu, screatu, uel tussi sermonis tenorem inepte dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi sunt pueri ab ijs uitijs, quę nostro uulgo penè propria esse uidentur.

Cuiusmodi sunt,

Iotacismus	Trauliſmus
Lamdacismus	Plateasmus
Ischnotes	& similia.

Iotacismus dicitur, quandò i littera pleniore sono, & supra iustum decorem extenditur. Quo uitio ex nostratibus maxime laborant Anglì septentrionales. Iotacismus.

Lamdacismus est, ubi quis litteram l nimis operose sonat. ut, Lamdacismus.

Ellucet	pro	Elucet
Sauluus		Saluus.

Nostrati uulgo diuersum uitium impingitur, nempe q̃ hanc litteram pinguius iusto pronunciant, dum

pro	Multus, Mollis, Falsus	auditur	Moultus, Moolis, Faulsus.

Ischnotes est quædam loquendi exilitas quoties syllabas aliquas exilius & gracilius enunciamus, quàm par est, ut cum, Ischnotes

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius } proferrimus { Nync, Tync, Eliquis, Elius.

Trauliſmus. Trauliſmus eſt hęſitantia quædam aut titubantia oris quando eadem ſyllaba ſæpius repetitur. ut,

{ Cacacanit, Tututullius } pro { Canit, Tullius.

Huic uitio ut fœdiſsimo ita & periculoſiſsimo ſic ſuccurrendum putat Fabius: ſi exigatur à pueris, ut nomina & uerſus affectatæ difficultatis ex plurimis & aſperrimè inter ſe cõcuntibus ſyllabis concatenatis ac uelut confragoſis q̃ citiſsime uoluant. ut,

Arx, tridens, roſtris, ſphinx, pręſter, torrida, ſeps, ſtrix,
Poſtq̃ diſcordia tetra
Belli ferratos poſtes, portaſq; refregit.

Plateaſmus. Plateaſmus eſt, quando craſsius & uoce pluſq̃ uirili loqui nitimur, ut cum

pro { Montes, Fontes, Pontes } efferimus { Mountes, Fountes, Pountes } ut etiam

pro { Ergo, Sperma, Perago } { Argo, Sparma, Parago.

Sunt & alibi apud noſtrates, qui pro u ſonant f, & contra f pro u. ut,

{ Folo, Fis, Folui, Felle } pro { Volo, Vis, Volui, Velle. & rurſum,

{ Vero, Vers, Verre } pro { Fero, Fers, Ferre.

Suero

S uero mediam inter duas uocales, corruptè ſonant nonnulli.

pro { Læſus, Viſus, Riſus } pronunciantes { Lezus, Vizus, Rizus.

H in initio dictionis lenius, in medio aſperius, enunciandem uolunt. Male ergo

{ Homo, Hamus, Humus } { Omo, Amus, Vmus }

pro { Chriſtus, Chriſma, Chremes } efferimus { Criſtus, Criſma, Cremes }

{ Thus, Diphthongus, Sphęra } { Tus, Diptongus, Spęra.

Fœdè quoq; erratur à noſtris, ubi t & d, uelut aſpiratas pronunciant, ut

{ Amath, Caputh, Aputh } pro { Amat, Caput, Apud.

At innumera penè ſunt huius generis uitia, quæ bonarum litterarum candidatis, & præceptorum diligentiæ emendanda relinquimus.

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEQVE exigua orthographiæ pars, in ſcriptura rectè diſtinguenda conſiſtere uidetur. Proinde de clauſulárum diſtinctionibus paucula annotaſſe non fuerit ſuperuacaneum. Puncta ergo ſiue notæ, quibus in ſcribendo utuntur eruditi, latinis dicuntur. Puncta.

Subdi-

Subdistinctio
Media distinctio — Græcis { Comma, Colon
Plena ac perfecta distinctio — Periodus.

Comma. Subdistinctio seu comma, est silentij nota, qua pronunciationis terminus, sensu manente, ita suspenditur, ut quod sequitur continuo succedere debeat, notetur autem puncto deorsum caudato, ad hunc modum, ut,

Vtendum est ætate, cito pede præterit ætas:
Nec bona tam sequitur, q̃ bona prima fuit.

Hac item nota distingũtur orationũ singulę partes. ut,

Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Græculus esuriens in cœlum, iusseris, ibit.

Colon. Media distinctio seu colon, est ubi tantum ferè de sententia restat, quantum iam dictum est, & est perfecta periodi pars, notaturq; duobus punctis sic̃: ut, Quemadmodum horologij umbram progressam sentimus, progredientem non cernimus, & fruticem aut herbam creuisse apparet, crescere autem nulli uidetur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis constat auctibus, ex interuallo sentitur.

Periodus. Plena distinctio, quæ & periodus dicitur, ponitur post perfectam sententiam: quæ & puncto plano notatur hoc modo. ut,

Dic mihi Musa uirum captæ post tempora Troiæ:
Qui mores hominum multorum uidit & urbes.

Huc annumerari solent { Parenthesis, Interrogatio.

Parenthesis. Parenthesis est sententia duabus semilunulis inclusa, qua remota, sermo tamen manet integer. ut,

Princeps (quia bella minantur
Hostes) militibus urbes pręmunit & armis.

Interrogatio. Interrogatio signatur duobus punctis, at superiore sursum caudato, sic ⁝ ut,

Et quæ tanta fuit Romam tibi causa uidendi⁝

De

DE ETYMOLOGIA.

ETYMOLOGIA uersatur in primis circa inuestigandas dictionum origines, ut num cœlebs dicatur quasi cœlestem uitam agens: num lepus quasi leuipes. Cęterum etymologia, quatenus nos hoc loco de ea disserimus, est ratio cognoscendi casuum discrimina, ut fortis fortiter, lego legit, omnesq; orationis partes cõplectitur. Cicero notationem seu ueriloquium uocat. Componitur autem ab ἔτυμος uerus, & λόγος sermo. Etymologia.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

Partes orationis sunt octo. Partes orationis.

Nomen	Aduerbium
Pronomen	Coniunctio
Verbum	Præpositio
Participium	Interiectio.

DE NOMINE.

NOMEN est pars orationis, quæ rem significat sine ulla temporis aut personæ differentia. Nomen.

Nomen dupliciter dicitur { Substantiuum / Adiectiuum.

Substantiuum est, quod nihil addi postulat ad eius significationem exprimendam.

Est autem substantiuum duplex. { Appellatiuum / Proprium. Substantiuum.

Appellatiuum est, quod rem multis communem significat. ut. Homo, Lapis, Iustitia, Bonitas.

Proprium est, quod rem uni individuo propriam significat, ut, Iesus, Maria, Londinum, Thamesis.

Proprij nominis tria sunt genera. Prænomen, quod uel differentiæ causa, uel ueteri ritu pręponitur. ut,

{Lucius / Publius} {Aulus / Marcus.}

Nomen, quod suũ est cuiq;. ut, {Petrus / Paulus} {Cato / Tullius.}

Cognomen, quod uel à cognatione impositum est. ut,

{Gracchus / Fabius} {Scipio / Cicero.}

Vel ab euentu aliquo. ut, {Affricanus / Macedonicus / Germanicus.}

Adiectiuũ Adiectiuũ est, quod substantiuo indiget, cui in oratione adhæreat. ut, Piger, Alacris, Candidus, Clemens.

Adiectiuum est duplex, Commune, Proprium.

Commune est, quod affectionem multis communem significat. ut, Bonus, Malus, Solers, Satur.

Proprium est, quod affectionem uni indiuiduo peculiarem significat. ut, Gradiuus Marti, Quirinus Romulo.

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Accidentia nomini. Nomini accidunt septem.

{Species / Figura / Numerus / Casus} {Genus / Declinatio / Comparatio.}

DE SPECIE.

Species. Species nominum est duplex.

{Primitiua, quę aliunde non trahitur. / Deriuatiua, quę aliunde formatur.}

Primi-

Primitiuę ſubijciuntur, hęc quę ſequuntur, & huiuſmodi. Primitiua.

Collectiuum ſcilicet, quod ſingulari numero multitudinem ſignificat. ut,

Concio, Cœtus — Plębs, Turba.

Facticium, quod à ſono fingitur. ut,

Sibilus, Tintinnabulum — Stridor, Clangor.

Interrogatiuum. ut, Quis, Vter, Qualis — Quantus, Quot, Nunquis.

Quæ aliquando migrant in indefinita, aliquando in relatiua. Redditiuum quod interrogatiuo reſpondet. ut,

Talis, Tantus, Tot.

Numerale, cuius ſpecies hæ numerantur.

Cardinale, à quo ſeu à fonte alij numeri dimanant. ut,

Vnus, Duo — Tres, Quatuor.

Ordinale, ut Primus, Secundus — Tertius, Quartus.

Diſtributiuum. ut, Singuli, Bini — Terni, Quaterni.

Partitiuum, quod ſignificat uel multa ſingulatim. ut,

Quiſq; Vnuſquiſq; — Vterq; Neuter.

Vel unum è multis, ut Alter, Aliquis — Cæteta, Reliquus.

Vniuerſale, ut, Omnis, Cunctus — Nullus, Nemo.

Particulare. ut, Aliquis, Quiſq̃ — Vllus, Quidam.

Deriuatiua autem has ſpecies ſubiectas habet, nimirũ Deriuatiua.

Verbale. ut,	Lectio	Auditus
	Litura	Aratrum
Patrium. ut,	Eboracensis	Oxoniensis
	Londinensis	Aetonensis.
Gentile. ut,	Græcus	Hebræus
	Latinus	Anglus.

Patronymicum, quod uel à patre, uel ab alia quapiam suæ familiæ persona deriuatur. ut,

Aeacides, filius uel nepos Aeaci.
Nerine, filia uel neptis Nerei.
Latoides, filius Latonæ,
Menelaïs, uxor Menelaï.

Diminutiuum. ut,	Regulus	Maiusculus
	Popellus	Minusculus.
Possessiuum. ut,	Herilis	Regius
	Seruilis	Paternus.
Materiale. ut,	Faginus	Gemmeus
	Lapideus	Aureus.
Locale. ut,	Hortensis	Marinus
	Agrestis	Montanus.
Aduerbiale. ut,	Hodiernus	Crastinus
	Hesternus	Clandestinus.
Participiale, ut	Amandus	Videndus
	Docendus	Scribendus.
Et que in lis exeunt. ut.	Fictilis	Flexilis
	Coctilis	Pensilis.

DE FIGVRA.

Figura. Figura, aut est simplex, ut Iustus: aut composita, ut iniustus. Sunt qui addunt & decompositam, ut irreparabilis.

De

DE NVMERO.

Numeri sunt duo. { Singularis, de uno, ut pater. / Pluralis, de pluribus, ut patres. } Numerus

DE CASV.

Casus nominum sunt sex.

Nominatiuus, qui & rectus dicitur, est prima uox, qua rem aliquam nominamus. Casus.

Genitiuus, qui significat cuius sit res quæpiam. Atq; hic patrius gignendi, aut interrogandi, casus dici solet.

Datiuus, siue dandi casus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac uoce octauum etiam casum comprehenderunt. ut, It clamor cœlo, id est, in cœlum. Octauus casus.

Accusatiuus, qui & incusatiuus uel causatiuus dici potest, qui uerbi sequitur, utpote in quem actio uerbi immediate transit. ut, Amo patrem.

Vocatiuus, quem & salutatorium uocant, uocandis compellandisue personis accommodatur.

Ablatiuus, quo quippiam ab aliquo auferri significamus. Hic sextus atq; latinus casus appellatur, nempe quod latinorum sit proprius. Latinus casus.

DE GENERE.

Genus est sexus discretio. Et sunt genera numero septem. Genus.

- Masculinum, cuius nota est, hic.
- Fœminium, hæc.
- Neutrum, hoc.
- Commune, hic & hæc.
- Commune trium, hic, hæc, & hoc.
- Dubium, hic uel hęc.
- Epicœnum seu promiscuum, cum sub una generis nota, utrumq; sexum complectimur, ut, hic anser, hęc aquila.

Porro inter commune genus & dubium hæc eſt differẽtia, quod ubi ſemel cõmunis generis nomini adiectiuũ copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti mutari genus adiectiui: ut ſi dixeris durus parens aut canis fœta, quàm diu de eiſdem ipſis indiuiduis loquaris, non licebit mutato genere dicere parentem iniquam, aut canem fœtum At uero dubij generis ſubſtantiuo poſito, etiamſi adiectiuum maſculinum addideris, nihilo tamen ſecius de eadem re ſermonem continuanti licebit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: ut ſi dixeris durum corticem, poteris etiã de eodem loqui pergens dicere eandem corticem eſſe & amaram.

Genera nomina.

Vt autem genera nominum adamuſsim calleas, hi ſequentes canones tibi ſumma diligentia imbibendi ſunt: quos & Guilielmo Lilio acceptos referre debes.

REGVLAE GENERALES PROPRIORVM.

PROPRIA quæ maribus tribuuntur, maſcula dicas,
Vt ſunt diuorum, Mars, Bacchus, Apollo. Virorum,
Vt Cato, Vergilius. Fluuiorum, ut Tybris, Orontes.
Menſium, ut October. Ventorum, ut Lybs, Notus, Auſter.

Propria fœmineum referentia nomina ſexum,
Fœmineo generi tribuuntur: ſiue dearum
Sunt, ut Iuno, Venus. Mulierum, ceu Anna, Philotis.
Vrbium, ut Elis, Opus. Regionum, ut Grẽcia, Perſis.
Inſulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus.

Excipienda tamen quædam ſunt urbium, ut iſta
Maſcula, Sulmo, Agragas. Quædam neutralia, ut Argos,
Tybur, Prænеſte, & genus Anxur quod dat utrunq;.

Regulæ

ORTHOGRAPHIA.
REGVLAE GENERALES APPELLATIVORVM

APpellatiua arborum erunt muliebria, ut alnus,
Cupreſſus, cedrus, Mas ſpinus, mas oleaſter,
Et ſunt neutra, ſiler, ſuber, thus, robur, acerq́ꝫ,

EPICOENA.

Sunt etiam uolucrum, ceu paſſer, hirundo: Ferarum,
Vt Tygris, uulpes: & Piſcium, ut oſtrea, cœtus:
Dicta epicœna: quibus uox ipſa genus feret aptum.

Attamen ex cunctis, quę diximus ante notandum
Omne quod exit in um, ceu græcum ſiue latinum,
Eſſe genus neutrum. Sic inuariabile nomen.

Sed nunc de reliquis, quę appellatiua uocantur,
Aut quæ ſunt tanquàm appellatiua, ordine dicam,
Nam genus his ſemper dignoſcitur, ex genitiuo,
Infra ut monſtrabit ſpecialis regula triplex.

PRIMA REGVLA SPECIALIS.

NOMEN non creſcens genitiuo, ceu caro carnis, Prima regula.
Capra capræ, nubes nubis, genus eſt muliebre.

Quoniam Lilius noſter genus nominum appellatiuorum ex genitiuo dignoſcendum docet, admonendi hoc loco ſunt pueri, hanc primam regulam eſſe omnium nominum appellatiuorum, non creſcentium in genitiuo. Cuius generis ſunt omnia primæ & quartæ inflectionis, ut & ſecundę etiam pręter paucula quędam, que infra in tertia regula excepta reperies. Pertinent etiam ad hanc claſſem, plęraq́ꝫ tertiæ declinationis, cuiuſmodi ſunt,

Labes

Labes labis
Pestis pestis
Vis gtō uis

Mater matris
Cubile cubilis
Caro carnis.

MASCVLINA.

MAscula nomina in a dicuntur multa uirorum,
Vt scriba, assecla, scurra, & rabula, lixa, lanista.

Mascula græcorum, quot declinatio prima
Fundit in as, & in es, & ab illis quot per a fiunt,
Vt satrapas satrapa, athletes athleta. Leguntur
Mascula item uerres, natalis, aqualis: ab asse
Nata ut centussis, Coniunge lienis, & orbis,
Callis, caulis, follis, collis, mensis, & ensis,
Fustis, funis, panis, penis, crinis, & ignis,
Cassis, fascis, torris, sentis, piscis, & unguis.
Et uermis, uectis, postis, societur & axis.
Mascula in er, ceu uenter, In os, uel us, ut logos, annus,

FOEMININA.

FOeminei generis sunt mater, humus, domus, alueus.
Et colus, & quartæ pro fructu ficus, acusq;,
Porticus, atq; tribus, socrus, nurus, & manus, idus.
Huc anus addenda est, huc mystica uannus Iacchi.
Hic iungas os in us, uertentia græca, papyrus,
Antidotus, costus, diphthongus, byssus, abyssus,
Crystallus, synodus, sapphirus, eremus, & arctus,
Cum multis aliis, quæ nunc perscribere longum est.

NEVTRA.

NEutrum nomen in e si gignit is, ut mare, rete.
Et quot in on, uel in um, fiunt, ut barbiton, ouum,
Est neutrum hippomanes genus, & neutrum cacoēthes,
Et uirus, pelagus: neutrum modo, mas modo uulgus.

Dubia

DVBIA.

Incerti generis sunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, restis, penus, amnis,
Pampinus, & corbis, linter, torquis, specus, anguis.
Pro fructu ficus fici dans, atq; phaselus,
Lecythus, at atomus, grossus, pharus, & paradisus.

COMMVNIA.

Compositum à uerbo dans a, commune duorum est,
Graiugena à gigno, agreola à colo, id aduena monstrat
A uenio: adde senex, auriga, & uerna, sodalis,
Vates, extorris, patruelis, perq; duellis,
Affinis, iuuenis, testis, ciuis, canis, hostis.

SECVNDA REGVLA SPECIALIS.

NOMEN crescentis penultima si genitiui
Syllaba acuta sonat, uelut hęc pietas pietatis.
Virtus uirtutis, monstrant, genus est muliebre.

Secunda regula.

Huc spectant quæ acuunt penultimam genitiui crescentis, qualia sunt omnia quintæ inflexionis, præter fides. Omnia item monosyllaba, præter uis. Reliqua omnia sunt tertiæ declinationis, ut sunt omnia desinentia.

In	C		Halec halēcis.	
	In		Delphin	nis
	An		Titan	
	Ans	ut	Infans	antis
			Quadrans	
	Ens		Continens	entis
			Triens	
	Vns		Decuns decuntis	

In er, quæ græcis per ηρ ſcribuntur. ut,

Crater, Charecter } ēris — Stater, Soter } ēris

Nota — Latina in er, ad tertiam regulam pertinent, quare mulier haud recte in hac claſſe collocatur.

Inx, Anx, Vnx, Ons, Ors } ut — Syrinx, Phalanx, Deunx, Septunx } ingis, angis, uncis; Effrons, Bifrons, Cohors, Conſors } ontis, ortis

O — Pręterea in o latina, quę ōnis & ēnis habent in genitiuo.

ut — Lectio, Ligo } ōnis — Spado, Anio } ōnis, ēnis.

Pręter pauca gentilia, quæ ad tertiam regulā pertinent.

ut — Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo } ōnis.

Al. — In al neutra. ut,

Vectigal, Animal } ālis. — Cætera in l, ſunt tertiæ regulę.

En. — In en, quę ēnis habent in genitiuo. ut,

Lien, Siren } ēnis — Cętera ſunt tertiæ regulæ.

ων — In ων græca, quę retinent ω in genitiuo. ut,

Damon, Ladon } ōnis — Simon, Trion } ōnis

Quędam uariant. ut,

Orion

Orion, Edon, Egeon } ônis & ŏnis. Cætera sunt tertiæ regulæ.

In ar latina. ut, Ar.

Laquear, Exemplar, Calcar } âris. Iubar, Nectar, Arar, Hepar } ăris. Præter

In or latina. ut, Or.

Amor, Timor } ôris. Vxor, Soror } ôris.

Præter sequentia, quæ ad tertiam regulam spectant.

Arbor, Marmor, Aequor } ŏris. Ador, Robor, Memor. &c. } ŏris.

Et græca quoq; nonnulla. ut,

Rhetor, Hector } ŏris. Nestor, Stentor. &c. } ŏris.

In as latina. ut, As.

Maiestas, Lenitas } ătis. Humilitas, Humanitas. &c. } ătis.

Excipe anas anătis, & græca quędam fœminina. ut,

Lampas, Monas } ădis. Trias, Decas } ădis.

In es latina aliquot. ut, Es.

Quies, Magnes, Locuples } ētis. Merces, Heres, Coheres. &c. } ēdis.

Accedunt his etiam greca quędam. ut,

Labes, Tapes } ētis. Dares, Chremes } ētis.

In is quæ faciunt ītis, īnis, & īdis in genitiuo. ut, Is.

{Samnis / Quiris} ītis {Salamis / Trachis} īnis {Psophis / Crenis} īdis

Cætera in is, sunt tertiæ regulæ.

Os. In Os latina. ut,

{Custos ôdis / Nepos ôtis} Præter {Compos / Impos} ŏtis

Et græca, quæ retinent ω in penul. genitiui. ut,

{Heros / Minos} ôis {Rhinoceros / Aegoceros} ōtis

Vs. In us, quæ mittunt genitiuum singularem in

ûtis, ûdis, ûris, untis ut {Salus ûtis / Palus ûdis / Tellus ûris / Opus untis}

Preter unam uocem, Pecus pecudis.

Huc pertinent & comparatiua neutra in us. ut,

{Sanctius / Probius} ôris {Melius / Peius} ôris

Ax. In ax, tam latina q̃ græca. ut.

{Limax / Fornax} âcis {Thorax / Pheax} âcis {Audax / Bibax} âcis

Excipe græca quædam appellatiua & gentilia. ut,

{Abax / Storax / Styrax} ăcis {Smilax / Colax / Corax} ăcis {Dropax / Pharnax / Candax} ăcis

Syphax tamen uariat, syphâcis & syphăcis.

Ex. In ex paucula quædam. ut,

{Veruex écis / Vibex icis} {Exlex êgis / Alex écis}

Reliqua in ex, ad tertiam regulam referenda sunt.

Ix In ix latina & græca, ut {Lodix / Radix / Cornix / Spadix} īcis {Felix / Phœnix / Perdix / Coturnix, &c.} îcis

Et uer-

Et uerbalia omnia in trix. ut,

Victrix, Nutrix } icis { Motrix, Lotrix } icis

Cętera pertinent ad tertiam regulam.

In ox ſubſtantiua & adiectiua. ut, Ox.

Celox, Velox } ôcis præter { Cappadox ŏcis, Allobrox ŏgis

In ux, ut Pollux pollûcis. Cętera ſunt tertiæ regulę. Vx.

In yx. ut, Bombyx bombŷcis. Bebryx aũt uariat, bebrŷcis & bebrȳcis. Cętera ad tertiã regulã relegari debẽt. Yx.

In s græca præcedente p. ut, Ps.

Hydrops, Cyclops } ôpis { Conops, Cercops } ôpis

Reliqua in ops ad tertiam regulam referenda ſunt.

MASCVLINA.

MAſcula dicuntur monoſyllaba nomina quædam,
Sal, ſol, ren, & ſplen, car, ſer, uas uadis, as, mas,
Bes, cres, pres, & pes, glis gliris, habens genitiuo,
Mos, flos, ros, & tros, mus, dens, mons, pons, ſimul & fõs,
Seps pro ſerpente, gryps, thrax, rex, grex gregis, & phryx.
Maſcula ſunt etiam polyſyllaba in n, ut Acarnan,
Lichen, & delphin. Et in o ſignantia corpus,
Vt leo, curculio, ſic ſenio, ternio, ſermo,
Maſcula in er, or, & os, ceu crater, conditor, heros.
Sic torrens, nefrens, oriens, cum pluribus in dens,
Quale bidens, quando pro inſtrumento reperitur.
Adde gigas, elephas, adamas, garamaſq;, tapeſq;,
Atq; lebes, cures, magnes, unumq; meridi-
Es nomen quintæ, & quæ componuntur ab aſſe,
Vt dodrans, ſemis, ſungantur maſcula ſamnis,
Hydrops, nycticorax, thorax, & maſcula ueruex,

Phœnix

Fœminina.

Phœnix & bombyx, pro uermiculo. Attamen ex his
Sunt muliebre genus, siren, mulier, soror, uxor.

NEVTRA.

Sunt neutralia & hæc monosyllaba nomina, mel, fel,
Lac, far, uer, cor, æs, uas uasis, os ossis & oris,
Rus, thus, ius, crus, pus. Et in al polysyllaba in arq;
Vt capital, laquear. Neutrum halec, & muliebre.

DVBIA.

Sunt dubia hæc, python, strobs, serpens, bubo, rudes, grus,
Perdix, linx, limax, stirps pro trunco, pedis & calx,
Adde dies, numero tantum mas esto secundo.

COMMVNIA.

Sunt commune parens, author, infans, adolescens,
Dux, illex, hæres, exlex; a fronte creata,
Vt bifrons, custos, bos, fur, sus, atq; sacerdos.

TERTIA & ultima regula specialis.

Tertia regula.

NOmen crescentis penultima si genitiui
Sit grauis, ut sanguis, genitiuo sanguinis, est mas.
Hęc contra, penultimam genitiui crescentis grauant
Cuius generis sunt paucula illa secundę declinationis,
de quibus supra meminimus, uidelicet

{Socer, Gener, Puer} ĕri
{Adulter, Presbyter, Vox ecclesiastica} ĕri

Composita à uir uiri. ut,

{Leuir, Triumuir} ĭri
{Decemuir, Centumuir} ĭri

Composita item à gero & fero. ut,

{Armiger, Clauiger} ĕri
{Caducifer, Lucifer} ĕri

Et

Et adiectiua quædam. ut,

Tener tenĕri — Prosper ĕri
Satur satŭri — Dexter

Spectant huc & gręca omnia neutri generis in a. ut, A.

Poema ătis — Sophisma ătis
Dogma — Aenigma

In yr item gręca, ut, Yr.

Martyr ўris
Psithyr

Omnia item in ur latina, ut, Vr.

Augur ŭris — Furfur ŭris
Murmur — Cicur

In ut etiam omnia. ut, Vt.

Caput ĭtis. &c.
Occiput

Pręterea in o latina omnia pręter illa, quę superius excipiuntur. ut, O.

Imago ĭnis — Ordo ĭnis
Sartago — Cardo

In l. ut, L.

Hannibal ălis — Consul ŭlis
Mugil ĭlis — Pręsul

In en, ut En.

Pecten ĭnis — Carmen ĭnis
Tibîcen — Crimen

In on gręca quę sumunt o paruum in penultima genitiui sing. ut, On.

Canon ŏnis — Architecton ŏnis
Dęmon — Philémon

In or latina & gręca. ut, Or.

Arbor ŏris — Pantocrator ŏris
Aequor — Apăror

In as, ut anas anătis. Et græca. ut, Ar.

Archas ădis — Hebdomas ădis
Chilias — Enneas

In

Es. In es latina. ut, {Fomes, Limes} {itis} {Præses, Deses} {idis}

Is. In is latina & græca. ut,

{Sanguis, Pollis} {inis} {Tyrannis, Paropsis} {ĭdis}

Ar. In ar latina & græca. ut,

{Iubar, Compar} {āris} {Nectar, Bacchar} {ăris}

Er. In er latina & græca. ut,

{Socer, Gener} {ĕri} {Aer, Aether} {ĕris}

S præcedente consonante. In s præcedente consonante, tam latina q̃ græca. ut,

{Princeps cĭpis, Hyems ĕmis, Inops ŏpis} {Arabs ăbis, Aethiops ŏpis, Chalybs ȳbis}

Os. In os latina. ut, {Compos, Impos} {pŏtis}

Vs. In us latina & græca. ut,

{Pecus, Decus} {ŏris} {Vellus, Vulnus} {ĕris} {Tripus, Oedipus} {ŏdis}

Ax. In ax græca. ut, {Abax, Storax} {ăcis} {Colax, Climax} {ăcis}

Ex. In ex latina. ut, {Index, Vindex} {ĭcis} {Carnifex, Aruspex} {ĭcis}

Ix In ix latina & græca. ut,

{Varix, Fornix} {ĭcis} {Mastix, Calix} {ĭgis, ĭcis}

Ox. In ox latina & grçca. ut,

{Precox, Cappadox} {ŏcis} {Allobrox, Polyphlox} {ŏgis}

Vx. In ux latina. ut, {Coniux, Redux} {coniŭgis, reducis}

Yx. Denique in yx græca. ut,

Onyx

ETYMOLOGIA.

{Onyx / Sardonyx} ўchis {Ceryx / Eryx} ўcis

FOEMININA.

Fœminei generis ſit hyperdiſſyllabon in do.
Quod dinis: atq; in go, quod dat ginis in genitiuo,
Id tibi dulcedo faciens dulcedinis, idq;
Monſtrat compago compaginis. Adijce uirgo,
Grando, fides, compes, teges, & ſeges, arbor, hyemſq;
Sic Bacchar, ſindon, gorgon, icon, & amazon.
Græcula in as uel in is finita, ut lampas, iaſpis,
Caſsis cuſpis: in us uox una pecus, pecudis dans.
His forfex, pellex, carex, ſimulatq; ſupellex,
Appendix, hiſtrix, coxendix, adde filixq;.

NEVTRA.

Eſt neutrale genus, ſignans rem non animatam,
Nomen in a, ut problema: en, ut, omen: ar, ut iubar: ur dans,
Vt iecur: us, ut onus: put, ut occiput. Attamen ex his
Maſcula ſunt pecten, furfur. Sunt neutra cadauer,
Verber, iter, ſuber, pro fungo tuber, & uber,
Gingiber, & laſer, cicer, & piper, atq; papauer,
Et ſiſer, atq; ſiler. Neutra æquor, marmor, adorq;.
Atq; pecus, quando pecoris facit in genitiuo.

DVBIA.

Sunt dubii generis cardo, margo, cinis, obex,
Puluis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex,
Adde culix, natrix, & onyx, cum prole, ſilexq;,
Quamuis hæc melius uult maſcula dicier uſus.

COMMVNIA.

Communis generis ſunt iſta, uigil pugil, exul,
Præſul, homo, nemo, martyr, ligur, augur, & archas,
Antiſtes, miles, pedes, interpres, comes, hoſpes.
Sic ales, præſes, princeps, auceps, eques, obſes,
Atq; alia à uerbis, quæ nomina multa creantur,
Vt coniux, iudex, uindex, opifex, & aruſpex.

REGVLA ADIECTIVORVM GENERALIS.

ADiectiua unam duntaxat habentia uocem,
Vt felix, audax, retinent genus omne ſub una.

Sub gemina ſi uoce cadant, uelut omnis & omne,
Vox commune duum prior eſt, uox altera neutrum.

At ſi tres uariant uoces, ſacer, ut ſacra, ſacrum,
Vox prima eſt mas, altera fœmina, tertia neutrum.

At ſunt quæ flexu prope ſubſtantiua uocares,
Adiectiua tamen natura uſuq; reperta,
Talia ſunt pauper, puber, cum degener, uber,
Et diues, locuples, ſoſpes, comes, atq; ſuperſtes,
Cum paucis alijs, quæ lectio iuſta docebit.

Hęc proprium quendam ſibi flexum aſciſcere gaudent,
Campeſter, uolucer, celeber, celer, atq; ſaluber,
Iunge pedeſter, equeſter, & acer, iunge paluſter,
Ac alacer, ſylueſter. At hęc tu ſic uariabis,
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere. Aut aliter, ſic
Hic atq; hæc celeris, rurſum hoc celere eſt tibi neutrum.

Sunt quæ deficiunt genere, adiectiua notanda,
De quibus atq; alijs alibi tibi mentio fiet.

ETYMOLOGIA.

DE DECLINATIONE.

DEclinatio eſt uariatio dictionis per caſus. Sunt autem declinationes numero quinq;. Declinatio.

PRIMA DECLINATIO.

Prima declinatio complectitur qnatuor terminationes. Prima declin.

A, As, Es, E ut Menſa, Aeneas, Anchiſes, Penelope.

Porrò græca ſunt omnia, quæ in

As, Es, E finiuntur, ut, Thomas, Anchiſes, Phebe.

Sunt & qui huc addunt hebræa quædam in am. ut,

Adam Adæ.
Abraham Abrahæ. Quę tamen melius ad latinorum formam redacta, ad hunc modum inflectas.
Adamus Adami
Abrahamus Abrahami.

As accuſatiuum in an facit. ut, As.

Aeneas, Aenean uocatiuum in a. ut, Aeneàs, Aenea.

Es in accuſatiuo en ſumit. ut, Es.

Anchiſes, Anchiſen uctõ & abltõ in e uel a. ut, Anchiſe uel Anchiſa.

E genitiuum in es mittit, datiuum in e, accuſatiuũ in en, uocatiuum & ablatiuum in e. ut, E.

Penelope, Penelopes, Penelope
Penelopen, Penelope, Penelope.

Familias in genitiuo nominum latinorum interdum reperitur As in gtõ

peritur ad græcorum imitationem.

{Pater familias.
{Filius familias. Id quod ueteres obſeruabant in multis alijs. Ennius.

Dux ipſe uias. Liuius Andronicus.

Mercurius, cumq; eo filius latonas. Sic Neuius,

Filij terras, pro terrę. Vergilius.

Nec auras, nec ſonitus memor.

Aulaï & pictaï, atq; id genus alia, priſcis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum ſyncopen admittit, ut,

{Aeneadûm} pro {Aeneadarum
{Graiugenûm} {Graiugenarum.

Hęc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus.

{Dea
{Mula} abus

Equa
Liberta} abus

Hæc uero tam in is, q̃ in abus.

{Filia, filijs uel filiabus.
{Nata, natis uel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secunda declina. Secundæ declinationis terminationes ſunt.

Er
Ir
Vr
Vs
Vm
} ut {Aper
Vir
Satur
Dominus
Templum.

Et græcorum {Os
On
Eus} ut {Delos
Ilion
Orpheus.

Os. Attica in os genitiuum in o mittunt, accuſatiuũ in on, ut

{Androgeos
{Androgeo} accuſatiuo Androgeon

Vs. Quędam gręca contracta in us, uocatiuum formant in u. ut,

ut { Panthus / Oedipus } o { Panthu / Oedipu.

Notabis & latina quædam tam in us q̃ in e mittere uocatiuum ſingularem. ut,

{ Agnus / Vulgus / Lucus } { Fluuius / Chorus / Populus, pro natione.

Eus.

Eus, genitiuum format in ei uel eos, datiuum in ei, accuſatiuum in ea, uocatiuum in eu. ut,

{ Orpheus / Orphei uel orpheos / Orphei } { Orphea. Ouidius Orpheon / Orpheu / Orpheo.

Notandę ſunt deniq; ſyncopationes illæ.

{ Deûm / Virûm } pro { Deorum / Virorum.

Ambo & duo.

Item anomalia illa in ambobus & duobus: ut & in ambo & duo, quas duas uoces poetę etiam in accuſatiuo maſculino uſurpant. Vergilius.

Si duo prȩterea tales Idea tutiſſet
Terra uiros. Horatius.
Ne uos titillet gloria, iureiurãdo obſtringã ambo.

TERTIA DECLINATIO.

Tertia.

Tertia declinatio admodum uaria eſt, cuius difficiliores duntaxat caſus hoc loco attingemus.

Accuſatiui in im.

Quidam accuſatiui flectuntur tantum in im, ut

{ Vim / Rauim / Tuſsim / Sitim } { Maguderim / Amuſsim / Charibdim.

Vt & quidam fluuiorum accuſatiui, ut { Tibrim / Ararim.

Inim & in em. Quædam accuſatiuos flectunt in im & in em. ut,

Buris, Peluis, Clauis, Securis, Puppis, Torquis } im uel em

Turris, Reſtis, Febris, Nauis, Bipennis, Aqualis } im uel em.

Ablt⁹ ſing. Ablatiuus regulariter in e definit. ut,

Pectus, Salus ablt⁹ Pectore, Salute.

Propria nomina adiectiuis ſimilia, ablatiuos in e mittũt ut

Felice, Clemente

Martiale, Iuuenale. &c.

At neutra definentia in al, ar, & e, ablatiuum magna ex parte mittunt in i. ut,

Vectigal, Calcar, Mare ablt⁹

Vectigali, Calcari, Mari.

Retis. Ablatiuus rete à nominatiuo retis eſt, non à nominatiuo rete.

Par cum compoſitis tam e q̃ i habet. ut,

Par, Compar ablt⁹ Pare, Compare uel ri

Hęc tamen e retinent Far, Hepar, Lubar e Nectar, Gauſape, Preſepe e

Vt & hæc propria Soracte, Pręneſte, Reate ablt⁹ Soracte, Pręneſte, Reate.

Feſtorum nomina. Feſtorum nomina, quæ tantum pluralia ſunt, genitiuum interdum in orum mittunt. ut,

Agonalia, Vinalia gt⁹

Agonaliorum, Vinaliorum.

In

Interdum autem in ium. ut,

{ Floralia } gtō { Floralium
{ Feralia } { Feralium.

Aliquando uero tam in orum q̃ ium. ut,

Parentalia } gtō { Parentaliorum } uel ium
Saturnalia } { Saturnaliorum }

Datiuos uero & ablatiuos in bus. ut,

{ Saturnalibus
{ Bacchanalibus. Pręter quinquatrijs,

quod iuxta secundam declinationem format hos casus. Mensium nomina in er & is, ablatiuum in i solum mittunt. ut, Mensium nomina.

September } abltō { Septembri
Aprilis } { Aprili.

Quorum accusatiuus in im tantum desinit, ijs ablatiuus exit in i. ut,

Sitim } abltō { Siti
Tussim } { Tussi.

Adiectiua, quæ nominatiuum in is uel er, & e neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in i solum. ut,

{ Fortis { Forti
{ Mollis abltō { Molli
{ Dulcis { Dulci Sic

{ Acer
{ Acris } ablatiuo acri.
{ Acre

Licet poetæ interdum metri causa e pro i usurpent. Cætera adiectiua tam in e q̃ in i mittunt. ut, Nota.

Capax } abltō { Capace } uel ci
Duplex } { Duplice }

Pręter { Pauper { Sospes
{ Degener { Hospes
{ Vber Quę in e tantū faciunt ablatiuum.

Com-

Comparatiua etiam bifariam faciunt ablatiuum. ut,

{Melior / Doctior} abltō {Meliore / Doctiore} uel ri

Similiter & ſubſtantiua quædam. ut.

{Ignis, Amnis, Anguis, Suppellex, Vnguis, Vectis} abltō {Igne, Amne, Angue, Suppellectile, Vngue, Vecte} uel i.

Rarius autem Ciuis abltō {Ciue uel ciui.
Rarius etiam Arpinas {Arpinate uel ti.

Et ſic de cæteris id genus gentilibus. Deniq; ad eundē modum ablatiuos formant, quorum accuſatiui per em & im fiant. ut,

{Puppis / Nauis} abltō {Puppe / Naue} uel i

Et uerbalia item in trix. ut,

{Victrix / Altrix} abltō {Victrice / Altrice} uel ci

Neūs plu. Neutra quorum ablatiuus ſingularis exit in i tantum uel in e & i: nominatiuum pluralem mittunt in ia. ut,

{Molli / Duplice uel ci} {Mollia / Duplicia.}

Præter {Vbera, Plura uel pluria, Apluſtra uel apluſtria.} Ct comparatiua. ut,

{Meliora / Fortiora} {Doctiora / Priora.}

Gtūs plu. Ex ablatiuis in i tantum, uel in e & i, fit pluraliter genitiuus in ium. ut,

{Vtili / Puppe uel pi} {Vtilium / Puppium.} Præter

Compa-

Comparatiua. ut,

Maiorum
Meliorum.

Item præter iſta.

Supplicum
Complicum
Stigilum
Artificum
Vigilum

Veterum
Memorum
Pugilum
Inopum.

At plus plurium format. Sunt & quæ ſyncopam aliquando admittunt, cuiuſmodi ſunt

Sapientum, Serpentum } pro { Sapientium, Serpentium.

Quando nominatiui ſingulares duabus conſonantibus finiuntur, genitiui plurales exeunt in ium. ut,

Pars
Vrbs
Falx
Glans
Trabs
Merx
} Genitiuo {
Partium
Vrbium
Falcium
Glandium
Trabium
Mercium.

Excipe

Hyemum
Principum
Participum
Municipum

Forcipum
Inopum
Cœlibum
Clientum.

Vbi in nominatiuo & genitiuo ſingularibus reperiuntur pares ſyllabæ, genitiuus pluralis exit in ium. ut,

Collis
Menſis
Auris
} is Gtō {
Collium
Menſium
Aurium.

adde iſtis

Litium
Ditium
Vitium

Salium
Manium
Penatium.

Excipe tamen.

Canum	Iuuenum
Panum	Opum
Vatum	Apum.

As, format aſsium.	Os, oſsium.
Mas, marium.	Faux, faucium.
Vas, uadium.	Mus, murium.
Nox, noctium.	Caro, carnium,
Nix, niuium.	Cor, cordium.

Alituum ab ales aſſumit u. Boum anomalum eſt, ut etiam bobus uel bubus.

Actūs plur.

Quorum genitiui plurales deſinunt in ium, accuſatiuum formant per es & eis diphthongum. ut.

Partium	Partes	uel eis
Omnium	Omnes	

Græcorū declin.

Græca plęraq; quando iuxta linguæ ſuæ morem uariantur, genitiuum mittunt in os. ut,

Titan	Genitiuo	Titanos
Pan		Panos
Daphnis		Daphnidos
Phyllis		Phyllidos.

Datiuum uęro in i, breue. ut,

Titani	Daphnidi
Pani	Phyllidi.

Accuſatiuum in a, niſi ſint neutri generis. ut,

Pana	Amaryllida
Phyllida	Orphea.

Is tamen & ys per os parum declinata in genitiuo, accuſatiuum faciunt, s nominatiui mutata in n, ut

Tethys, tethyos,	actō	Tethyn
Decapolis, lios,		Decapolin
Geneſis, ſios,		Geneſin
Metamorphoſis, ios		Metamorphoſin.

Sunt etiam quæ tam in n q̄ a deſinunt, ut,

Paris

{Paris / Themis} } actō {Parin / Themin} } & {Parida / Themida}

agtis {Parios, & Paridos, / Themyos & Themydos.}

Fœminina in o, genitiuum in us, & accuſatiuum in o mittunt. ut.

{Sappho, ſapphus, / Manto, mantus, / Clio, clius,} } hanc {Sappho / Manto / Clio.}

Vocatiuus nominatiuo magna ex parte ſimilis eſt, in nonnullis tamen à nominatiuo abijcitur s. ut,

{Pallas, Pallantis, / Theſeus, Theſeos, / Tethys, Tethyos, / Phyllis, Phyllidos, / Alexis, Alexios, / Achilles, Achilleos,} } o {Palla / Theſeu / Tethy / Phylli / Alexi / Achille.}

Neutra ſingularia in a, græca ſunt, ut problema, poẽma. Quæ ueteres iuxta latinam quoq; formam declinabant, addita ſyllaba tum, ut hoc problematum, hoc poẽmatum. Quorum datiui & ablatiui plurales adhuc in frequentiore uſu ſunt, ut problematis, poẽmatis. Neutra in a.

QVARTA DECLINATIO.

Quartæ declinationi nihil ferè difficultatis ineſt. Nam duas tantum ſortitur terminationes in recto ſingulari nempe Quarta decli.

{Vs / V} ut {Manus / Genu}

V neutrorum eſt ſolum, atq; in ſingulari per omnes uagatur caſus.

Veteres à nominatiuis.

Gtūs ſin. {Anus, Tumultus, Ornatus} dixerunt {Anuis, Tumulti, Ornati} in genitiuo Teren.

Eius anuis cauſa. Idem. Nihil ornati, Nihil tumulti.

Datūs ſin. Datiuus ui habet, & interdum etiam u. ut,

{Fructui, Concubitui} rarius {Fructu, Concubitu.} Vergilius

Quod neque concubitu iudulgent. Currûm autem pro curuum, ſynæreſis eſt. ut & in alijs declinationibus fieri ſolet. Ieſus in accuſatiuo Ieſum habet, in reliquis uero caſibus ubiq; Ieſu. Hæc datiuum & ablatiuum pluralem in ubus formant.

Ieſus.

Ablatūs plur.

{Acus, Lacus, Artus, Arcus, Tribus, Ficus} ubus {Specus, Quercus, Partus, Portus, Veru} ubus

Cætera omnia in ibus. ut,

{Fructibus, Fœtibus} {Manibus, Motibus.}

QVINTA DECLINATIO.

Quinta drclinat.

Quinta declinatio genitiuum, datiuum & ablatiuum pluralem in pauciorıbus ſortita eſt, quemadmodum infra in heteroclitis fuſius tradetur.

Olim iuxta hanc declinationem flectebantur quędam nomina tertiæ inflexionis, ut plebes, plebei.

Gtūs ſin. Genitiuus huius declinationis olim etiam in es, ii, & e exijt. Cicero. Equites uero daturos illius dies pœnas. Vergilius. Munera lætitiam q; dij. Saluſtius. Vix decima parte die reliqua.

Cę-

ETYMOLOGIA.

Cęterum præter iſta quæ iam diximus, notabis diligenter ea nomina, quæ à grammaticis hęteroclita dicũtur. Hæc partim uaria probatorum autorũ lectione, partim à ſequentibus regulis diſcere licebit.

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS.

Vę gen⁹ aut flexũ uariãt, quęcũq; nouato
Ritu deficiũt, ſuperãtue, heteroclita ſunto.

VARIANTIA.

Variantia.

Hęc gen⁹ ac partim flexũ uariãtia cernis
Pergam⁹ infelix urbs Troũ pgama gignit
Quod, niſi plurali careat, facit ipſa ſupellex,
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent.

Dat prior his numerus neutrum genus, alter utrumq;
Raſtrum cum freno, filum ſimulatq; capiſtrum.
Argos item, & cœlum, ſunt ſingula neutra, ſed audi
Maſcula duntaxat cœlos, uocitabis & argos.
Frena ſed & frenos, quo pacto & cætera formant.

Nundinũ, & hinc epulũ: quib⁹ addito balneũ. Et hęc ſunt
Neutra quidem primo, muliebria rite ſecundo.
Bălnea plurali, Iuuenalem conſtat habere.

Hæc maribus dantur ſingularia, plurima neutris.
Mænalus, atq; ſacer mons Dindimus, Iſmarus atq;
Tartara. Taygetus, ſic Tenara, maſsica, & altus
Gargarus. At numerus genus his dabit alter utrumq;
Sibilus atq; iocus, locus, & Campanus Auernus.

DEFECTIVA.

Defectiua.

Quę ſequitur, manca eſt numero caſuue propago.

Aptôta.

Aptôta. Quę nullum uariant casum, nt fas, nil, nihil instar,
Multa & in u simul i, ut sunt hęc cornuq́, genuq́.
Sic gummi, frugi, sic tempe, tot quot, & omnes
A tribus ad centum numeros, aptôta uocabis.

Monoptôta.

Monoptôta. Estq́ monoptôton nomen cui uox cadit una
Ceu noctu, natu, iussu, iniussu, simul astu,
Promptu, permissu. Plurali legimus astus.
Legimus inficias: nam uox ea sola reperta est.

Diptôta.

Diptôta. Sunt diptôta quibus duplex flexura remansit.
Vt fors forte dabit sexto, spontis quoq; sponte.
Sic plus pluris habet, repetundarum repetundis,
Iugeris, & sexto dat iugere. Verberis autem
Verbere. Suppetiæ quarto quoq; suppetias dant.
Tantundem dat tantidem. Simul impetis hoc dat
Impete. Iunge uicem sexto uice, nec lego plura
Verberis atq; uicem, sic plus cum iugere cunctos.
Quatuor hæc numero casus tenuere secundo.

Triptôta.

Triptôta. Treis quibus inflectis casus, Triptôta uocantur.
Vt precis atq; precem, petit & prece blandus amicam.
Sic opis est nostræ, fer opem, legis atq; ope dignus,
At tantum recto frugis caret, & ditionis.
Integra uox uis est, nisi desit forte datiuus.
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.

Quæ referunt, ut qui: quę percontantur, ut ecquis:
Et quæ distribuunt, ut nullus, neuter & omnis,
Relatiua. Infinita solent his iungi, ut quilibet alter.
Quinto hæc sæpe carent casu, & pronomina, præter

Qua-

Quatuor hæc infra, noſter, noſtras, meus & tu.

Propria cuncta notes, quibus eſt natura coercens. Propria.
Plurima ne fuerint, ut Mars, Cato, Gallia, Roma.
Ida, Tagus, Lelaps, Pernaſus, Bucephalusq;.
His frumenta dabis, penſa, herbas, uda, metalla.
In quibus auctorum quę ſint placita ipſe requiras.
Eſt ubi pluralem retinent hęc, eſt ubi nolunt.

Ordea, farrea, forum, mel, mulſum, defruta, thusq;,
Tres tantum ſimiles uoces pluralia ſeruant.

Heſperus & ueſper, pontus, limusq;, fimusq;, Maſc. fin.
Sic penus, & ſanguis, ſic æther, nemo, ſed iſta
Maſcula ſunt numerum uix excidentia primum.

Fœm. fin.
Singula fœminei generis pluralia raro.
Pubes, atq; ſalus : ſic talio, cum indole tuſsis,
Pix, humus, atq; lues, ſitis, & fuga, iunge quietem.
Sic cholera atq; fames, bilisq; ſenecta, iuuentus.
Sed tamen hæc ſoboles, labes, ut & omnia quintæ.
Treis ſimiles caſus plurali ſepe tenebunt.
Excipe res, ſpecies, facies, acieſq;, dieſq;,
Quas uoces numero totas licet eſſe ſecundo.
Iſtis multa ſolent muliebria nectere, ut hęc ſunt,
Stultitia, inuidia, & ſapientia, deſidia, atq;
Id genus innumeræ uoces, quas lectio præbet.
Quam tibi pręfixam, ceu certum collige filum.
Rarius his numerum quandoq; ſed adde ſecundum.

Nec licet his neutris, numerum deferre ſecundum. Neut. fin.
Delicium, ſenium, letum, cœnumq;, ſalumq;,
Sic barathrum, uirus, uitrum, uiſcumq;, penumq;,
Iuſtitium, nihilum, uer, uas, gluten, ſimul halec
Adde genu, ſolium, iubar, hic, ac talia pone,

Qua

Quæ tibi, ſi obſerues, occurrent multa legenti.

Maſcul. plur.

Maſcula ſunt tantum numero contenta ſecundo,
Manes, maiores, cancelli, liberi, & antes,
Menſes profluuium, lemures, faſti, atq; minores.
Cum genus aſsignant natales, adde penates,
Et loca plurali, quales Gabiiq;, Locriq;,
Et quæcunq; legas paſsim ſimilis rationis.

Fœminin. plur.

Hæc ſunt fœminei generis, numeriq; ſecundi,
Exuuiæ, phaleræ, grates q;, manubiæ, & idus,
Antiæ, & induciæ, ſimul inſidiæq;, minæq;,
Excubiæ, nonæ, nugę, tricæq;, calendæ,
Quiſquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq;,
Ferię, & inferię, ſic primitięq;, plagæq;,
Retia ſignantes, ut ualuæ, diuitiæq;,
Nuptię, item & lactes. Addantur Thebę & Athenæ,
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.

Neutra plur.

Rarius hęc primo, plurali neutra leguntur:
Mœnia cum teſquis, pręcordia, luſtra ferarum,
Arma, mapalia, ſic bellaria, munia, caſtra.
Funus iuſta petit, petit & ſponſalia uirgo,
Roſtra diſertus amat, pueriq; crepundia geſtant,
Infantesq; colunt cunabula, conſulit exta
Augur, & abſoluens ſuperis effata recantat.
Feſta deum poterunt, ceu bacchanalia iungi.
Quod ſi plura leges, licet hac quoq; claſſe reponas.

REDVNDANTIA.

Redundãtia.

Hæc quaſi luxuriant, uarias imitantia formas.
Nam genus & uocem uariant, tonitrus tonitruq;.
Sic clypeus clypeum, baculus baculum atq; bacillum.

Senſus,

Sensus & hoc sensum, tignus tignumq;. Tapetum
Atq; tapere tapes, punctus punctumq; Sinapi,
Quod genus immutans fertur scelerata sinapis.
Sinus & hoc sinum uas lactis, mendaq; mendum.
Viscus & hoc uiscum, sic cornu & flexile cornum,
At Lucanus ait, Cornus tibi cura sinistri,
Euentus simul euentum. Sed quid moror istis?
Millia doctorum tibi lectio talia præbet.

Nti ex actis græcis.

Sed tibi pręterea quędam sunt greca notanda,
Quę quarto casu fœtum pepere latinum.
Nam panther panthera creat, craterq; crater.
Cassida cassis habet, sed & æther æthera fundit.
Hinc cratera uenit, uenit ęthera, sic caput ipsum
Cassida magna tegit, nec uult panthera domari.

Vertitur his rectus, sensus manet, & genus unum,
Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, stipis & stips.
Sic cinis atq; ciner, uomis uomer, scobis & scobs.
Puluis item puluer, pubis puber. Quibus addes,
Quę pariunt or & os, honor, & labor, arbor, adorq;,
His & apes & apis, plebs plebes. Sunt quoq; multa
Accepta à Grecis, geminam referentia formam,
Vt delphin delphinus, & hic elephas elephantus.
Sic congrus conger, meleagrus sic meleager,
Teucrus item teucer. Dabis huc & cetera cuncta,
Quę tibi par ratio dederint & lectio casta.

Hęc simul & quarti flexus sunt atq; secundi.
Laurus enim lauri facit & laurus genitiuo.
Sic quercus, pinus: pro fructu ac arbore ficus.
His colus atq; penus, cornus quando arbor habetur.
Sic lacus, atq; domus, licet hæc nec ubiq; recurrat.
His quoq; plura leges, quæ priscis iure relinquas.

Et quæ luxuriant sunt adiectiua notanda
Multa. Sed in primis quot & hæc tibi nomina sunt sunt,
Arma, iugum, neruus, somnus, cliuusq;, animusq;,
Et quot limus habet, quot frenum, & cera, bacillum,
A quibus us simul is formes, ut inermus inermis,
Rarior ast hilarus, uox est hilaris bene nota.

DE COMPARATIONE NOMINVM.

Comparatio. Comparantur nomina, quorum significatio augeri minuiue potest.

Gradus comparationis sunt tres,

Positiuus gradus. Positiuus, qui rem sine excessu significat. ut,

{Albus / Niger} {Probus / Improbus.}

Comparatiuus. Comparatiuus, qui significationem sui positiui, per aduerbium magis auget. ut,

{Albior / Probior} id est {Magis albus / Magis probus.}

Fit autem regulariter à primo positiui casu in i, addita syllaba or. ut,

ab {Amici / Pudici} fit {Amicior / Pudicior.}

Superlatiuus. Superlatiuus, qui supra positiuum cum aduerbio ualde significat. ut,

{Doctissimus / Iustissimus} id est {Valde doctus / Valde iustus.}

Fit autem regulariter à primo positiui casu in i, adiectis ss & simus. ut,

a {Candidi / Prudenti} fit {Candissimus / Prudentissimus.}

Positiui in er. Quæ uero in r desinunt, adiecto rimus superlatiuum formant. ut,

Pulcher

Pulcher — Pulcherrimus
Niger — Nigerrimus.

Excipiuntur: Dextimus, Maturrimus siue Maturissimus a Dexter ab antiquo Matur.

Sex ista in lis super latiuum formant in limus, nempe

Facilis — Facillimus
Docilis — Docillimus
Agilis — Agillimus.
Gracilis — Gracillimus
Humilis — Humillimus
Similis — Simillimus.

In lis.

Quæ deriuantur a Dico, Loquor; Volo, Facio. Ad hunc modum comparantur.

A dico loquor, &c.

Maledicus, Maledicentior, Maledicētissimꝰ } a dico
Magniloquus, Magniloquentior, Magniloquētissimꝰ } a loqr

Plautus tamen a mendaciloquus & confidentiloquus, usurpat mendaciloquius & confidentiloquius.

Beneuolus, Beneuolentior, Beneuolētissimꝰ } a uolo
Magnificus, Magnificentior, Magnificentissimꝰ } a facio

Quoties uocalis precedit us finale, comparatio fit per aduerbia magis & maxime. ut,

Idoneus — Magis idoneus — Maxime idoneus
Arduus — Magis arduus — Maxime arduus.

Interim acre iudicium adhibendum est, ut quæ in legendis autoribus raro occurrunt, raro itidem usurpentur. Cuiusmodi sunt quæ sequuntur.

Comparatio inusitatiora.

Assiduior — Egregiissimus
Strenuior — Mirificissimus.
Pientissimus, uel Pissimus.

Ipsissimus — Exiguissimus apud Ouidium.
Perpetuissimus — Multissimus apud Ciceronẽ.

Comparatio anomala.

Comparatio irregularis.

Bonus	Malus	Magnus	Paruus
Melior	Peior	Maior	Minor
Optimus	Pessimus	Maximus	Minimus

Multus, plurimus	Vetus	Deterior
Multa, plurima	Veterior	Deterrimus
Multum, plus, plurimũ	Veterrimꝰ	ab antiq̃ deter

Nequàm	Citra	Intra	Infra
Nequior	Citerior	Interior	Inferior
Nequissimus	Citimus	Intimus	Infimus

Extra	Supra	Post	Vltra
Exterior	Superior	Posterior	Vlterior
Extimus uel Extremus	Supremus uel Sũmus.	Postremꝰ	Vltimus

Prope	Pridem	Diu	Sæpe
Propior	Prior	Diutior	Sępius
Proximus	Primus	Diutissimus	Sæpissime

a quo proximior.

Comparatio defectiua.

Comparatio manca

Inclytus	Meritus	Opimus	Sinister
Inclytissimꝰ	Meritissimꝰ	Opimior	Sinisterior

Ocyor	Nouus	Iuuenis
Ocyssimus	Nouissimus	Iunior

ab ὠκύς.

Adolescens	Senex	Potior	Ante
Adolescentior	Senior	Potissimus	Anterior
Longinquus	Nuper		Pene
Longinquior	Nuperrimus		Pemissimus

Interdum etiam à ſubſtantiuis fit compatatio, ſed abuſiue. ut, Comparatio abuſiua.

Neronior	à	Nerone
Cinædior		Cinędo
Punior		Pœno.

DE PRONOMINE.

PRonomen eſt pars orationis, qua, in demonſtranda, aut repetenda re aliqua, utimur. Pronomẽ

Pronomina ſunt quindecim.

Ego	Iſte	Suus
Tu	Hic	Noſter
Sui	Is	Veſter
Ille	Meus	Noſtras.
Ipſe	Tuus	Veſtras

Quibus addi poſſunt & illorum compoſita. ut,

Egomet	Vt etiam,
Tute	Qui
Idem, &	Quæ
ſimilia,	Quod.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINVM.

Accidunt pronomini, Accidentia pronomini.

Species	Declinatio
Numerus	Perſona
Caſus	Figura.
Genus	

DE SPECIE PRONOMINVM.

Species pronominum eſt duplex,

- Primitiua
- Deriuatiua.

Primitiua. Ad primitiuam ſpectant iſta.

Ego	Ille	Hic
Tu	Ipſe	Is.
Sui	Iſte	

Ex primitiuis alia ſunt.

Demonſtratiua,
alia Relatiua.

Demonſtratiua. Demõſtratiua dicuntur eadem, quę & primitiua, nimirũ

Ego	Ille	Hic
Tu	Ipſe	Is.
Sui	Iſte	

Relatiua. Relatiua autem ſunt.

Ille	Hic	Idem.
Ipſe	Is	Qui.

Deriuatiua. Deriuatiua ſunt.

Meus	Noſter	Noſtras
Tuus	Veſter	Veſtras
Suus		

Deriuatiuorum alia ſunt,

Poſſeſsiua,
alia Gentilia.

Poſſeſsiua. Poſſeſsiua ſunt

Meus	Noſter
Tuus	Veſter.
Suus	

Gentilia. Gentilia dicuntur, quod gentem & natiõnem, uel partes & ſectas ſignificent. ut,

Noſtras
Veſtras
Et Cuias
nomen.

DE NVMERO.

Numerus. Numerus pronominum duplex eſt,

Singularis
Pluralis
ut
Ego
Nos.

De

DE CASV.

Casus.

Casus autem sunt sex quemadmodum in nomine. Vocatiuo carent omnia pnomina, prꝛter hꝛc quatuor.

{Tu / Meus} {Noster / Nostras.}

DE GENERE.

Genus.

Genera sunt in pronominibus perinde ut in aditiuis nominum. Nam per tria genera uariantur pronomina.

DE DECLINATIONE.

Declin. prima.

Declinationes pronominum sunt quatuor. Genitiuus autem primæ declinationis exit in i. ut,

Ego / Tu } gtō {Mei / Tui} {Et sui, quod recto caret in utroꝝ numero.}

Secunda.

Genitiuus secundæ definit in ïus uel ius. Cuius formꝛ sunt,

{Ille / Ipse / Iste / Hic / Is / Qui} Gtō {Illius / Ipsius / Istius / Huius / Eius / Cuius.}

Tertia.

Genitiuus tertiæ declinationis exit in i, æ, i, Cuius sortis sunt,

{Meus, mea, meum, / Tuus, tua, tuum, / Suus, sua, suum, / Noster, stra, strū / Vester, uestra, strum,} Gtō {Mei, meæ, mei, / Tui, tuæ, tui, / Sui, suæ, sui, / Nostri, nostrꝛ, nostri, / Vestri, uestrꝛ, uestri.}

Quarta.

Genitiuus quartæ habet atis, ex quo ordine sunt.

{Nostras / Vestras / Cuias} Gtō {Nostratis / Veltratis / Cuiatis.}

De

DE PERSONA.

Persona. Personæ pronominum sunt tres.

Prima			Ego
Secunda	}	ut	Tu
Tertia			Ille

DE FIGVRA.

Figura. Figura est duplex,

Simplex			Ego
Composita	}	ut	Egomet.

Compositio pronominum Pronomina inter se componuntur. ut,

Egoipse			Suiipsius
Tuipse	}		Meipsius.

	Istic		Istunc		Istoc
	Istæc		Istanc	abltō	Istac
Ntō	Istoc uel	actō	Istoc uel		Istoc
	Istuc		Istuc		

Plur. ntō & actō istæc. Eodem modo declinatur & illic, illæc, illoc.

Componuntur etiam cum nominibus. ut,

Cuiusmodi		Istiusmodi
Huiusmodi	}	Illiusmodi.

Componuntur & cum præpositionibus. ut,

Mecum	Nobiscum	Quicum
Tecum	Vobiscum	Quibuscum.
Secum		

Componuntur itidem & cum aduerbijs. ut,

Eccum			Ellum		
Eccam			Eliam		
Eccos	}	ab ecce.	Ellos	}	ab ecce.
Eccas			Ellas		

Vt & idem quoq; ab is & demum.

Cum

Cum coniunctione quoq; componuntur. ut,

Ntō	Hiccine	actō	Hūccine	abtlō	Hoccine
	Hęccine		Hāccine		Haccine
	Hoccine		Hoccine		Hoccine

Plur. Hæccine, neutrum.

Componuntur deniq; cum ſyllabicis adiectionibus. ut,

Me	Ce
Te	Pte.

Met adȝcitur primę & ſecundæ perſonę. ut, Met.

Egomet	Mihimet
Meimet	Memet. &c.

Tumet autem in recto non dicimus, ne putetur eſſe uerbum à tumeo. Sed

Tuimet	Temet
Tibimet	Voſmet. &c.

Te adȝcitur iſtis ut Tute, Tete. Te.

Ce adȝcitur obliquis horum pronominum, Hic, ille, iſte, quoties in s deſinunt. ut, Ce.

Huiuſce	Hoſce
Illiuſce	Illoſce
Iſtiuſce	Iſtoſce.

Pte apponitur iſtis ablatiuis. Pte.

Mea	Meapte
Tua	Tuapte
Sua	Suapte
Noſtra	Noſtrapte
Veſtra	Veſtrapte.

ut

Interdum etiam maſculinis & neutris adȝci ſolet. ut,

Meopte Marte	Suopte iumento
Tuopte labore	Noſtropte damno. &c.

Quis & qui ad hunc modum componuntur.

Quis in compoſitione hiice particulis poſtponitur.

En		Ecquis
Ne		Nequis
Alius	ut	Aliquis
Num		Nunquis
Si		Siquis.

Et hęc tam in fœminino ſingulari, q̃ in neutro plurali,

Qua habent non quæ. ut, { Siqua mulier. / Nequa flagitia. &c.

His autem particulis præponitur quis in compoſitione

Nam		Quiſnam
Piam		Quiſpiam
Putas	ut	Quiſputas
Quam		Quiſquam
Que		Quiſque.

Et hæc ubiq; prętęrq̃ in ablatiuo ſingulari

Quę habent non qua. ut, { Quænam doctrina / Negotia quępiam.

Quis quoq; ſecum componitur, ut quiſquis, quod & in hunc modum uariatur,

Ntō { Quiſquis / Quicquid actō quicquid, abltō { Quoquo / Qnaqua / Quoquo.

Qui in compoſitione præponitur his particulis,

Dam		Quidam
Vis		Quiuis
Libet	ut	Quilibet
Cunq;		Quicunq;.

Et hęc ubiq; prętęrq̃ in ablatiuo ſingulari,

Quę retinent non qua, ut { Quædam puella / Quæcunq; facinora.

De

DE VERBO.

VERBVM est pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, esse aliquid, agereue, aut pati significat. ut, Verbum.

Sum	Moueo	Moueor
Existo	Tango	Tangor.

Verbum diuiditur in primis in

Personale,	ut	Doceo
Impersonale,		Oportet.

Personale est, quod certis personis distinguitur. ut, Personale

Ego lego,	Hic legit,
Tu legis,	Illi legunt.

Contra impersonale dicitur, quod personis non distinguitur. ut, Impersonale.

Pœnitet	Miseret
Tædet	Oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Verbo quidem accidunt ista, Accidentia uerbo.

Genus	Species
Modus	Persona
Tempus	Numerus
Figura	Coniugatio.

DE GENERE.

Quinq; sunt uerborũ genera

Actiuum	Deponens
Passiuum	Commune.
Neutrum	

Genus.

ACTIVVM.

Actiuum est, quod in o finitum, passiuum in or formare potest. ut, Actiuum.

{Doceo / Lego} {Doceor / Legor.}

PASSIVVM.

Passiuum. Passiuum est, quod in or finitum, actiuam formam r dempto resumere potest. ut,

{Amor / Afficior} {Amo / Afficio.}

NEVTRVM.

Neutrum Neutrum est, quod in o uel m finitum, nec actinam nec passiuam formam integre induere potest, ut

{Curro / Ambulo} {Iaceo / Sum.}

Neutrorum tria sunt genera. Nam aliud substantiuum dicitur. ut,

{Sum / Es} {Est / Sumus. &c.}

Aliud absolutum, sic dictum, quod sensum per se absoluat. Atq; hoc rursus duplex est. Nam alterum actionem completam in ipso uerbo significat. ut,

{Ambulo / Dormio} {Pluit / Ningit.}

Alterum uero passionem in ipso completam indicat. ut,

{Palleo / Rubeo} {Albesco / Nigresco.}

Est prȩterea & aliud, quod in actionem cognatæ significationis transit, ac tertiam personam passiuę uocis usurpat. ut,

{Bibo uinum / Curro stadium / Viuo uitam} {Vinum bibitur / Stadium curritur / Vita uiuitur.}

Sunt deniq; quę simplicia quidem neutra sunt, compo-

posita

sita uero agendi uim concipiunt, ut

Eo	Adeo
Venio	Aduenio
Mingo	Commingo.

DEPONENS.

Deponens, quod or finitum, uel actiui significationẽ habet, ut [illegible]quor: uel neutri, ut philosophor. Deponẽs

COMMVNE.

Commune, quod or finitum, tam actiuam quam passiuam significationem obtinet. ut, Cõmune.

Veneror	Osculor	Interpretor
Criminor	Adulor	Amplector.
Consolor	Frustror	Meditor
Stipulor	Dignor	Expedior
Speculor	Testor	Ementior.

Multaq; id genus alia, quę passi apud ueteres reperias.

DE MODO.

Modi uerborum sex enumerantur. Indicatiuus.

Indicatiuus, qui simpliciter aliquid fieri aut non fieri definit. ut, Probitas laudatur & alget. Hic modus aliquando per interrogationem, aliquando per dubitationem usurpatur. ut, Quis leget hæc? an in astu uenit aliud ex alio malum?

Imperatiuus, quo imperando utimur. Hic modus futurum non habet, sed prȩsens duplex, ut, apud Propertium. Imperatiuus.

Aut si es dura, nega: sin es non dura, uenito. Verg.
Tityre dum redeo, breuis est uia, pasce capellas.
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum

Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.

Prçteritum autem à ſubiunctiuo mutuatur. Cicero. Sed amabo te, nihil incommodo ualetudinis tuç feceris.

Martialis.

Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec ullum
Addideris uerbum: cœna parata tibi eſt.

Quin & illa paſsiua { Prçceptum ſit / Dictum ſit / Determinatum ſit, } Prçteriti imperatiui eſſe fatetur Priſcianus. Hic modus etiam permiſsiuus dicitur, quod interdum per hunc permiſsio ſignificetur. ut, apud Vergilium.

Si ſine pace tua, atq; inuito numine, Troes
Italiam petiere, luant peccata, nec illos
Iuueris auxilio.

Deniq; aliquando etiam ſuppoſitiuus aut hortatiuus appellatur, ut Eamus, & in media arma ruamus.

Optatiuꝰ. Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquam, nec refert, factane ſit, an fiat, an ſit facienda, ut Vtinam bonis literis ſuus detur honos.

Modus optatiuus, potentialis, & ſubiunctiuus, quinq; ſeperata ijſdem uocibus tempora habere uidentur, ut eſt author Linacrus.

Præterea notandum eſt preſens huius modi, aſſumere quandoq; ſignificationem futuri, ut Vtinam aliquando tecum loquar.

Potẽtialis Potentialis, quo poſſe, uelle, aut debere fieri aliquid ſignificamus. ut,

Expectes eadem à ſummo minimoq; poeta. pro potes expectare. Non expectes, ut ſtatim gratias agat, qui ſanatur inuitus. pro Non debes expectare.

Quis enim rem tam ueterem, pro certo affirmet? pro uult affirmare.

Græ-

Græci hunc modum nunc per indicatiuum, nunc per optatiuum modum & particulam αν exprimunt.

Subiunctiuus, qui nisi alteri subiiciatur orationi, per se sententiam non absoluit. ut, Subiũctiuus.

Si fueris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Infinitiuus, qui agere quidem aut pati significat, at citra certam numeri & personæ differentiam, ut Malim probus esse q̃ haberi. Infinitiuus.

DE TEMPORE.

Tempora sunt quinq;. Tempus.

Præsens, quo actio nunc geri significatur. ut, Scribo. Præsens.

Imperfectum, quo prius quidem aliquid agi. significatur, non tamen absolutam esse actionem. Ver. Imperfectum.

Hic templum Iunoni ingens, Sydonia Dido
Condebat. Erat enim adhuc in opere.

Perfectum, quo præterita absolutaq; significatur actio, hoc in passiuis, deponentibus, & communibus duplex est, & ob id duplici circuitione explicatum. Perfectũ.

Alterum quo proxime præteritum exprimitur, ut Pransus sum: alterum, quo ulterius, præteritum indicatur, ut Pransus fui. Non enim si modo pransus sis, pransus fui commode dixeris.

Plusquamperfectum, quo actio iam olim præterita significatur. Plusquamperfect.

Futurum, quo res in futuro gerenda significatur. Hoc promissiuus modus à nonnullis uocatur, quod uideatur aliquid promittere, aut uelle facere. Ouid. Futurum.

Ibimus ô Nymphæ, monstrataq; saxa petemus.

Huius aliud genus est, quod exactum uocant, ut uidero, abiero. Terent. Si te æquo animo ferre accipiet, negligen-

gligentem feceris. Quod quidem exactum futurum etiam in ſubiunctiuo modo reperitur. Plin. Ero ſecurior dum legam, ſtatimq; timebo, quum legero.

DE FIGVRA.

Figura. Figura eſt duplex {Simplex / Compoſita} ut {Facio / Calefacio.}

Verba compoſita quorum ſimplicia exoleuerunt, ſunt

{Defendo / Offendo} {Aſpicio / Conſpicio} {Experior / Comperior}

{Expedio / Impedio} {Deleo / Imbuo} {Compello / Appello} {Incendo / Accendo}

{Ingruo / Congruo} {Infligo / Inſtigo} {Impleo / Compleo} & id genus alia.

Quędã etiã uidẽtur â gręcis nata, ut {Impleo à πλῶ / Procello à κέλλω}

DE SPECIE.

Species. Species eſt duplex.

Deriuatiua. Primitiua, quæ eſt prima uerbi poſitio, ut Ferueo.

Deriuatiua, quę à primitiua deducitur. ut Ferueſco.

Deriuatiuæ genera ſunt quinq;.

Inchoatiua. Inchoatiua, quæ Valla meditatiua & augmentatiua appellat, in ſco deſinunt, ut Labaſco, caleſco, ingemiſco, edormiſco,

Hæc aut inchoationem ſignificant. ut luceſcit, id eſt, incipit lucere, aut certe gliſcere & intendi, ut, apud Verg. Explere mentem nequit, ardeſcitq; tuendo.

Ex his plęraq; pro thematibus primarijs uſurpantur. ut, Timeſco, hiſco, conticeſco id eſt, timeo, hio, taceo.

Frequentatiua. Frequentatiua deſinunt in to, ſo, xo, aut tor. ut,

Viſito

{Visito / Affecto / Scriptito} {Pulso / Viso / Quasso} {Nexo / Texo / Vexo} {Sector / Scitor / Sciscitor}

Significant autem uel assiduitatem quandam, uel conatum, ut dicito, id est frequenter dico; uiso, id est, eo ad uidendum. Huc pertinent & illa, uellico, fodico, albico, & similia id genus, quæ à grammaticis etiam apparatiua appellari solent.

Desideratiua finiunt in rio, ut lecturio, paturio, esurio, cœnaturio. Hæc ad significationem suorũ primitiuorum, studiũ atque appetentiam quandam adiũciunt. Desideratiua.

Diminutiua in lo uel sso exeunt, ut sorbillo, cantillo, pitisso, id est, parum ac modice sorbeo, canto, bibo. Diminutiua.

Imitatiua sunt quæ imitationem significant, ut patrisso, articisso, platonisso. At latini hac forma non adeo delectati sunt. Vnde pro Græcisso, græcor usi sunt, ut cornicor à cornice, uulpinor à uulpe, Bacchor à Baccho. Imitatiua.

DE PERSONA.

Tres sunt uerbi personæ, {Prima / Secunda / Tertia} ut {Lego / Legis / Legit} Persona.

DE NVMERO.

Numeri sunt item duo {Singularis / Pluralis} ut {Lego / Legimus} Numerus.

DE CONIVGATIONE.

Quandoquidem de coniugandorum uerborũ ratione in rudimentis Anglicis traditũ est, quæ pueri tanquã ungues suos exactissime callere debẽt: proximũ fuerit, ut hæ Guilielmi Lilii de præteritis & supinis regulæ, lucidissimę quidẽ illæ nęc sane min⁹ utiles, auide imbibãtur. Coniugatio.

DE SIMPLICIVM VERBORVM PRAETERITIS.

PRIMA CONIVGATIO.

AS IN præsenti perfectum format in aui,
Vt no, nas, naui, uocito, uocitas, uocitaui,
Deme, lauo laui, iuuo iuui, nexoque nexui.
Et seco q̃d secui, neco, quod necui, mico uerbũ
Quod micui, plico quod plicui, frico quod fricui dat.
Sic domo quod domui, tono quod tonui, sono uerbum
Quod sonui, crepo quod crepui, ueto quod uetui dat.
Atq; cubo cubui. Raro hæc formantur in aui.
Do das rite dedi, sto stas formare steti uult.

SECVNDA CONIVGATIO.

ES IN præsenti, perfectum format uĩ dans,
Vt nigreo nigres nigruĩ: iubeo excipe iussi.
Sorbeo sorbui habet sorpsi quoq;. Mulceo mulsi,
Luceo uult luxi, sedeo sedi, uideoq;
Vult uidi, sed prandeo prandi, strideo stridi.
Quatuor his infra geminatur syllaba prima,
Pendeo nanq; pependi, mordeo uultq; momordi,
Spondeo habere spopondi, tondeo uultq; totondi,
Suadeo suasi, rideo risi, habet ardeo & arsi,
Geo. L uel r ante geo si stet, geo uertitur in si,
Vrgeo ut ursi, mulgeo mulsi, dat quoq; mulxi.
Frigeo frixi, lugeo luxi, habet augeo & auxi.
Leo. Dat fleo fles fleui, leo les leui, indeq; natum,
Deleo deleui, pleo ples pleui, neo neui,
A maneo mansi formatur, torqueo torsi,
Veo. Hæreo uult hæsi. Veo, fit ui, ut ferueo ferui.

Niueo

Niueo, & inde ſatum poſcit conniueo niui,
Et nixi. Iunge his cieo cini, uieoq; uieui.

TERTIA CONIVGATIO.

TERTIA, præteritum formabit, ut hic manifeſtum.
Bo fit bi, ut lambo lambi. Scribo, excipe ſcripſi BO
Et nubo nupſi, antiquum cumbo cubui dat.
Co, fit ci, ut uinco uici, uult parco peperci,
Et parſi. Dico dixi, duco quoq; duxi. CO
Do fit di, ut mando mandi. Sed ſcindo ſcidi dat. DO
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutudiq;,
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepedi,
Iunge cado cecidi, pro uerbero cędo cecidi,
Cedo pro diſcedo, ſiue locum dare, ceſsi. Cædo.
Vado, rado, lædo, ludo, diuido, trudo,
Claudo, plaudo, rodo: ex do ſemper faciunt ſi.
Go fit xi: ut iungo iunxi, Sed r ante go uult ſi, GO
Vt ſpargo ſparſi, lego legi, & ago facit egi,
Dic tango tetigi, pungo punxi, pupugiq;,
Dat frango fregi, quum ſignat pango paciſci,
Vult pepigi: pro iungo pegi, pro cano panxi.
Ho fit xi, traho ceu traxi docet, & ueho uexi. HO
Lo fit ui, colo ceu colui. Pſallo excipe cum p, LO
Et ſallo ſine p, nam ſalli format utrunq;.
Dat uello uelli, uulſi quoq; : fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi, pello pepuliq;,
Mo fit ui: uomo ceu uomui. Sed emo facit emi, MO
Como petit compſi, promo prompſi. Adijce demo
Quod format dempſi, ſumo ſumpſi, premo preſsi,
No fit ui, ſino ceu ſiui, Temno excipe tempſi, NO
Dat ſterno ſtraui, ſperno ſpreui, lino leui
Interdum lini & liui. Cerno quoq; creui.

Gigno, pono, cano genui, posui, cecini dant.

PO Po fit psi, ut scalpo, scalpsi, Rumpo, excipe, rupi.
Et strepo, quod format strepui, crepo quod crepui dat.

QVO Quo fit qui, ut linquo, liqui: coquo demito coxi.
RO Ro, fit ui, sero ceu pro planto & semino seui,
Quod serui melius dat, mutans significatum.
Vult uerro uerri & uersi, uro ussi, gero gessi,
Quæro quæsiui, tero triui, curro cucurri.

SO So, uelut accerso, arcesso, incesso, atq; lacesso
Formabit siui. Sed tolle capesso, capessi,
Quodq; capessiui facit, atq; facesso facessi,
Sic uiso uisi. Sed pinso pinsui habebit.

SCO Sco, fit ui, ut pasco, paui uult posco, popossi.

TO Vult didici disco, quexi formare quinisco.
To fit ti, ut uerto uerti. Sed sisto notetur
Pro facio stare actiuum, nam iure stiti dat.

CTO Sterto stertui habet, meto messui. Ab ecto fit exi,
Vt flecto flexi, pecto dat pexui, habetque
Pexi. Etiam necto dat nexui, habet quoque nexi.
Dat mitto misi, petq; peto siue petiui.

VO Vo fit ui, ut uoluo uolui, uiuo excipe uixi.
XO Nexo ut nexui habet, sic texo texui habebit.
CIO Fit cio ci, ut facio feci, iacio quoq; ieci.
GIO Antiquum lacio lexi, specio quoque spexi.
Fit dio di, ut fodio fodi: Gio, ceu fugio gi.

PIO Fit pio pi, ut capio cepi, cupio excipe piui.
Et rapio rapui, sapio sapui atque sapiui.

RIO Fit rio ri, ut pario peperi: tio ssi geminans s,

TIO Vt quatio quassi, quod uix reperitur in usu.
Denique uō fit uī, ut statuo statui, pluo pluui
Formant siue plui. Struo sed struxi, fluo fluxi.

QVARTA CONIVGATIO

QVARTA dat is, iui, monſtrat ſcio ſcis tibi ſcīui,
Excipias uenio dans ueni, cambio campſi,
Raucio rauſi, farcio farſi, ſarcio ſarſi,
Sepio ſepſi, ſentio ſenſi, fulcio fulſi.
Haurio item hauſi, ſancio ſanxi, uincio uinxi.
Pro ſalto ſalio ſalui; & amicio amicui dat. Pes proceleuſmaticus.
Parcius utemur cambiui, hauriui, amiciui.
Sepiui, ſanciui, ſarciui, atq; ſaliui.

DE COMPOSITORVM VERBORVM PRÆTERITIS.

PRæteritum dat idem ſimplex & compoſitiuum,
Vt docui edocui monſtrat. Sed ſyllaba ſemper
Quam ſimplex geminat, compoſto non geminatur.
Præterquam tribus his, præcurro, excurro, repungo.
Atq; a do, diſco, ſto, poſco rite creatis.
A plico compoſitum, cum ſub, uel nomine, ut iſta Plico.
Supplico, multiplico gaudent formare plicaui.
Applico, complico, replico, & explico, uī uel in aui.
Quamuis uult oleo ſimplex oluī, tamen inde Oleo.
Quoduis compoſitum, melius formabit oleui.
Simplicis at formam redolet ſequitur, ſuboleq;.
Compoſita à pungo formabunt omnia punxi. Pungo.
Vult unum pupugi, interdumq; repungo repunxi.
Natum a do, quando eſt inflexio tertia, ut addo, DO
Credo, edo, dedo, reddo, pardo, abdo uel obdo.
Condo, indo, trado, prodo, uendo didi. At unum
Abſcondo, abſcondi, Natum a ſto ſtas ſtiti habebit.
MVTANTIA primam uocalem ubiq; in e.
Verba hæc ſimplicia preſentis, præteritiq;,

Si componantur, uocalem primam in e mutant.
Damno, lacto, sacro, fallo, arceo, tracto, fatiscor.
Pario. Partio, carpo, patro, scando, spargo, parioq;,
Cuius nata peri duo comperit & reperit dant.
Cætera sed per uï, uelut hæc, aperire, operire.
Pasco. A pasco paui, tantum composita notentur.
Hæc duo, compesco, dipesco, pescui habere.
Cætera, ut epasco, seruabunt simplicis usum.
MVTANTIA primam uocalem ubiq; in i.
Hæc, habeo, lateo, salio, statuo, cado, lædo.
Pango dans pegi, cano, quęro, cædo cecidi,
Tango, egæo, teneo, taceo, sapio, rapioq;,
Si componantur uocalem primam in i mutant.
Cano. Vt rapio, rapui, eripio eripui. A cano natum
Præteritum per uï,, ceu concino concinui dat.
Placeo. A placeo sic displiceo: sed simplicis usum
Hæc duo, complaceo, cum perplaceo bene seruant.
Pango. Composita a pango retinent a quatuor ista,
Depango, oppango, circumpango, atq; repango.
Maneo. A maneo mansi, minui dant quatuor ista,
Præmineo, emineo, cum prominco, immineoq;,
Simplicis at uerbi seruabunt cætera formam.
Composita a scalpo, calco, salto, a per u mutant,
Id tibi demonstrant exculpo, inculco, resulto.
Composita a claudo, quatio, lauo, reijciunt a,
Id docet a claudo, occludo, excludo: a quatioq;
Percutio, excutio: a lauo, proluo, diluo, nata.
Mutantia primã uocalẽ ubiq; in i, præterq; in præterito.
Hæc si componas, ago, emo, sedeo, rego, frango,
Et capio, iacio, lacio, specio, premo, semper
Vocalem primam prȩsentis in i sibi mutant,
Prȩteriti nunquam, ceu frango, refringo, refregi.

Aca-

A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur,
Nanq; ſuum ſimplex perago ſequitur, ſatagoq;,
Vtq; ab ago, dego dat degi, cogo coëgi, Ago.
A rego ſic pergo perrexi: uult quoq; ſurgo Rego.
Surrexi, media præſentis ſyllaba adempta.
Nil uariat facio, niſi præpoſito præeunte,
Id docet olfacio cum calfacio, inficioq;. Facio.
A lego nata, re, ſe, per, ſub, uel trans præeunte, Lego.
Præſentis ſeruant uocalem in i, cætera mutant:
De quibus hæc, intelligo, diligo, negligo tantum,
Præteritum lexi faciunt: reliqua omnia legi.

De ſimplicium uerborum ſupinis.

NVnc ex præterito diſcas formare ſupinum.
Bi ſibi tum ſumit, ſic nanq; bibi bibitum fit. BI
Ci fit ctum, ut uici uictum, teſtatur & ici CI
Dans ictum, feci factum, ieci quoq; iactum.
Di fit ſum, ut uidi uiſum, quędam geminant s, DI
Vt pandi paſſum, ſedi ſeſſum. Adde ſcidi, quod
Dat ſciſſum, atq; fidi fiſſum, fodi quoq; foſſum.
Hic etiam aduertas, quod ſyllaba prima ſupinis,
Quam uult præteritum geminare non geminatur.
Idq; totondi dans tonſum docet: atq; cecidi
Quod cęſum: & cecidi quod dat caſum: atq; tetendi
Quod tenſum & tentum, tutudi tunſum, atque pepedi
Quod format peditum, adde dedi quod iure datum uult.
Gi fit ctum, legi lectum, pegi pepegiq; GI
Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoq; tactum,
Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.
Li fit ſum, ut ſalli: ſtans pro ſale condio ſalſum. LI
Dat pepuli pulſum, ceculi culſum, atq; fefelli
Falſum, dat uelli uulſum, tuli habet quoq; latum.

Mi, ni,

MINI PIQVI Mi,ni,pi,qui, tum fiunt, uelut hic manifeſtum,
Emi emptum, ueni uentum, cecini a cano cantum.
A capio cepi dans captum, a cœpio cœptum.
A rumpo rupi ruptum, liqui quoq; lictum.

RI SI Ri fit ſum, ut uerri uerſum, peperi excipe partum.
Si fit ſum, ut viſi uiſum, tamen s geminato
Miſi formabit miſſum, fulſi excipe fultum,
Hauſi hauſtum, ſarſi ſartum, farſi quoq; fartum,
Vſsi uſtum, geſsi geſtum, torſi duo, tortum
Et torſum, indulſi indultum indulſumq; requirit.

PSI TI Pſi fit ptum, ut ſcripſi ſcriptum, campſi excipe cãpſum.
Ti fit tum, a ſto nanq; ſteti, a ſiſtoq; ſtiti fit
Præterito, commune ſtatum, uerti excipe uerſum.

VI Vi fit tum, flaui, ut flatum, paui excipe paſtum.
Dat laui lotum, interdum lautum atq; lauatum.
Potaui potum, interdum facit & potatum,
Sed faui fautum, caui cautum, a ſero ſeui
Formes rite ſatum. Leui liuiq; litum dat.
Solui a ſoluo ſolutum, uolui a uoluo uolutum.
Vult ſingultiui ſingultum, uæneo uænis
Væniui uænum. Sepeliui rite ſepultum.

VI Quod dat uĩ dat itum, ut domui domitum, excipe quoduis
Verbum in uõ, quia ſemper uĩ formabit in utum,
Exui ut exutum, a ruo deme rui ruitum, dans.
Vult ſecui ſectum, necui nectum, friguiq;
Proceleuſmaticus. Frictum, miſcui item mixtum, & amicui dat amictum.
Torrui habet toſtum, docui doctum, tenuiq;
Tentum, conſului conſultum, alui altum alitumq;.
Sic ſalui ſaltum, colui occolui quoq; cultum.
Pinſui habet piſtum, rapui raptum, ſeruĩq;
A ſero uult ſertum, ſic texui habet quoq; textum.
Hæc ſed uĩ mutant in ſum, nam cenſeo, cenſum.

Cellũ

Cellui habet celſum, meto meſſui, habet quoq; meſſum.
Nexui item nexum, ſic pexui habet quoq; pexum.
Dat patui paſſum, carui caſſum caritum q;.
Xi fit tum, ut uinxi uinctum: quinq; abijciunt n. XI.
Nam finxi fictum, minxi mictum, inq; ſupino
Dat pinxi pictum, ſtrinxi, rinxi quoq; rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, & fluo fluxum.

De compoſitorum uerborum ſupinis.

COmpoſitum ut ſimplex formatur quodq; ſupinum.
Quamuis non eadem ſtat ſemper ſyllaba utriq;.
Compoſita a tunſum, dempta n tuſum, ruitum fit Tundo.
I media dempta rutum, & a ſaltum quoq; ſultum. Ruo. Salio.
A ſero quando ſatum format, compoſta ſitum dant. Sero.
Hæc captum, factum, iactum, raptum, a per e mutant,
Et cantum, partum, carptum, ſartum, quoq; fartum.
Verbum edo compoſitum, non eſtum, ſed facit eſum. Edo.
Vnum duntaxat comedo, formabit utrunq;.
A noſco tantum duo, cognitum & agnitum habentur. Noſco.
Cætera dant notum, nullo eſt iam noſcitum in uſu.

De præteritis uerborum in or.

VErba in or admittunt ex poſteriore ſupino
Præteritum uerſo u per us, & ſum conſociato.
Vel fui, ut à lectu lectus ſum uel fui. At horum
Nunc eſt deponens, nunc eſt commune notandum.
Nam labor lapſus, patior dat paſſus, & eius Patior.
Nata ut compatior compaſſus, perpetiorq;
Formans perpeſſus: fateor quod faſſus, & inde Fateor.
Nata, ut confiteor confeſſus, diffiteorq;
Formans diffeſſus: gradior dat greſſus, & inde Gradior.
Nata, ut digredior digreſſus. Iunge fatiſcor
Feſſus ſum, menſus ſum metior, utor & uſus.

Pro texo orditus pro incœpto dat ordior orſus,
Nitor niſus uel nixus ſum: ulciſcor & ultus,
Iraſcor ſimul iratus, reor atq; ratus ſum,
Obliuiſcor uult oblitus ſum, fruor optat
Fructus uel fruitus, miſerere iunge miſertus.
Tuor. Vult tuor & tueor non tutus, ſed tuitus ſum,
Quamuis & tutum & tuitum ſit utriq; ſupinum.
A loquor adde loquutus, & a ſequor adde ſequutus.
Experior facit expertus, formare paciſcor,
Apiſcor. Gaudet pactus ſum, nanciſcor nactus: apiſcor
Quod uetus eſt uerbū, aptus ſum, unde adipiſcor adeptus,
Iunge quæror quæſtus, proficiſcor iunge profectus,
Expergiſcor ſum experrectus. Et hæc quoq; commi=
Niſcor commentus: naſcor natus, moriorq;
Mortuus, atq; orior, quod præteritum facit ortus.

DE VERBIS GEMINVM PRAETE= RITVM FORMANTIBVS.

PRæteritum actiuæ & paſsiuę uocis habent hæc,
Cœno cœnaui & cœnatus ſum tibi format,
Iuro iuraui & iuratus: potoq; potaui
Versus hyperme= ter. Et potus, titubo titubaui, uel titubatus,
Sic careo carui & caſſus ſum: prandeo prandi
Et pranſus: pateo patui & paſſus: placeoq;
Dat placui & placitus: ſueſco, ſuēui, atq; ſuētus,
Væneo pro uendor, uæniui, uenditus & ſum,
Nubo nupſi nuptaq; ſum: mereor meritus ſum
Vel merui: adde libet libuit libitum. Et licet adde,
Quod licuit licitum. Tædet quod teduit, & dat
Pertæſum. Adde pudet, faciens puduit puditumq;,
Atq; piget, tibi quod format piguit, pigitumq;,

De

ETYMOLOGIA.
DE NEVTROPASSIVORVM PRAETERITIS.

NEutropaſsiuum, ſic præteritum tibi format. Hypermeter.
Gaudeo gauiſus ſum, fido fiſus, & audeo
Auſus ſum, fio factus, ſoleo ſolitus ſum,
Mœreo ſum mœſtus, ſed Phocæ nomen habetur.

DE VERBIS prȩteritum mutantibus.

Quædam præteritum uerba accipiunt aliunde.
Inceptiuum in ſco, ſtans pro primario adoptat
Præteritum eiuſdem uerbi, uult ergo tepeſco
A tepeo tepui: feruesco à ferueo ferui.
A uideo cerno uult uidi, á concutio uult
Præteritum quatio concuſsi; à percutioq;
Percuſsi ferio: à mingo uult meio minxi,
A ſedeo ſido uult ſedi: à ſuffero tollo
Suſtuli, & à fuo ſum fui, & a tulo rite fero tuli,
A ſto ſiſto ſteti, tantum pro ſtare: furoq; Hypermeter.
Inſaniui, à uerbo eiuſdem ſignificati.
Sic poſcunt ueſcor, medior, liquor, & reminiſcor,
Præteritum à paſcor, medicor, liquefio, recordor.

DE VERBIS prȩterito carentibus.

Præteritum fugiunt, uergo ambigo, gliſco, fathiſco,
Pollo, nidio. Ad hæc inceptiua, ut pueraſco.
Et paſsiua, quibus caruere actiua ſupinis,
Vt metuor, timeor. Meditatiua omnia, præter
Parturio, eſurio, quæ præteritum duo ſeruant.

DE VERBIS ſupinis raro admittentibus.

Hæc raro aut nunquam retinebunt uerba ſupinum.

Parcitum egitur. Et linctũ.

Lambo, mico micui, rudo, ſcabo, parco peperci,
Dipeſco, poſco, diſco, compeſco, quinſco.
Dego, ango, ſugo, lingo, mingo, ſatagoq;,
Pſallo, uolo, nolo, malo, tremo, ſtrideo, ſtrido,
Flaueo, liueo, auet, paueo, conniueo, feruet.
A nuo compoſitum, ut renuo, a cado, ut incido, præter
Occido, quod facit occaſum, recidoq; recaſum.
Reſpuo, linquo, luo, metuo, cluo, frigeo, caluo,
Et ſterto, timeo. Sic luceo, & arceo, cuius
Compoſita ercitum habent. Sic à gruo, ut ingruo natum.

Cõpoſita a liquo re tinent ſup

Et quæcunq; in ui formantur neutra ſecundæ.
Exceptis, oleo, doleo, placeo, taceoqué,
Pareo, item carco, noceo, pareo, lateoque,
Et ualeo, caleo, gaudent hæc nanque ſupino.

DE VERBIS DEFECTIVIS.

SED nunc ut totum percurras ordine uerbum,
Iſtis pauca dabis mutilata & anomala uerba:
Quæ quia clauda quidem remanent, nec uerſibus apta
Qui rectis pedibus, plenisq; incedere gaudent,
Hiſce ſequens dabitur quem cernis ſermo ſolutus.

AIO.

Aio.

Præſens indicat. { Aio, Ais, Ait } plurali aiunt.

Præter imperf. { Aiebam, Aiebas, Aiebat } plur. { Aiebamus, Aiebatis, Aiebant.

Impe-

Imperatiuus Ai.

Præſens optat. potent & ſubiũct. { Aias, Aiat } Plurali { Aiamus, Aiant. }

Præſens particip. Aiens.

AVSIM.

Præſens optat. potent. & ſubiũct. { Auſim, Auſis, Auſit } plurali. auſint. Auſim.

AVE.

Imperatiuus { Aue, Aueto } plurali { Auete, Auetote. } Aue.

CEDO.

Imperatiuus Cedo, plurali Cedite. Cedo.

FAXO.

Futur. { Faxo, Faxis, Faxit } pro { Faciam uel Fecero, } Pl. faxint. Faxo.

FOREM.

Imperſ. optat. poten. & ſubiũct. { Forem, Fores, Foret } pro { Eſſem, Eſſes, Eſſet } Pl. forent. Forem.

Infinitiuus Foie. id eſt, Futurum eſſe.

QVAESO.

Præſens indicat. Quæſo. Plur. Quæſumus. Quæſo.

INFIT.

Infit ſola uox eſt, dicit ſeu dixit ſignificans.

 In quo Infit.

INQVIO & inquam.

Inquio.

Prçsens indicat. { Inquio uel inquam / Inquis / Inquit } plu. inquiunt.

Præterperfect. { Inquisti / Inquit.

Futur. { Inquies / Inquiet.

Imperatiuus { Inque apud Terentium. / Inquito apud Plautum.

Piæsens optat. poten. & subiũct. } Inquiat.

Participium. Inquiens.

Odi, &c.

Hæc quatuor sequentia, { Odi / Memini } { Cœpi / Noui }

Omnes uoces præteriti perfecti, & plusq̃ perfecti, omnium modorũ integras habent: ut & futuri quoq;, quoties à præterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiunt, nisi quod memini in imperat. sing. memento. Plur. mementote habeat.

Notanda. Notabunt præterea pueri.

{ Dor / Furo / For } { Der / Fera / For, simplicia non reperiri.

Præterea.

{ Dic / Duc / Fer / Faç } pro { Dice / Duce / Fere / Face. } Voces esse per ãpocopen concisas.

Denicq

Deniq; notabunt.

{Eo & Queo} habere impfect. {Ibam Quibã} in fu. {Ibo Quibo.}

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

Et de perſonalibus quidem hactenus dictum eſto, deinceps uero de impersonalibus dicendum, quæ nominatiuum certæ perſonę non recipiunt, ſed mutatur nominatiuus perſonę in obliquos, ut quod anglice perſonaliter dicimus, J muſt rede Vergil. latine imperſonaliter effertur. Oportet me legere Vergilium. Impersonalia.

Sunt autem imperſonalia duplicia, {Actiue uocis Paſsiuæ uocis.}

Imperſonalia actiuę uocis ſunt hæc, & ijs ſimilia.

Eſt	Accidit	Vacat	Iuuat
Intereſt	Contingit	Præſtat	Conſtat
Refert	Euenit	Reſtat	Conducit
Placet	Expedit	Decet	Miſeret
Libet	Liquet	Oportet	Piget
Pœnitet	Licet	Poteſt	Puder.
Tædet	Solet.		

Horum quædam perſonaliter uſurpantur, ut,

Virtus placet probis.
Pecunia omnia poteſt.
Ars iuuat egentes.

Quędã uero ſemper manent impſonalia. ut, {Oportet Pudet Pœnitet.}

Coniugantur aũt in tertia pſona ſing. p omnes modos.

Aliquet non extat præteritum.
Tædet pertæſum eſt, format.
Miſeret, & miſereſcit: miſertum eſt.

Inue-

Inueniuntur etiam in uſu.

Placitum eſt	præterit. a	Placet.
Libitum eſt		Libet.
Puditum eſt		Pudet.
Licitum eſt		Licet.
Pigitum eſt		Piget.

Impersonalia paſsiuæ uocis fiunt ab omnibus uerbis actiuis & neutris, ut { Curritur / Turbatur.

Impersonalia ſupinis & gerundijs carent.

DE GERVNDIIS.

Gerundia

GErundia, participialia uocari poſſunt, quod ſimilia a participijs ſunt, ſicut prouerbialia dicimus, quæ ſunt ſimilia prouerbijs.

Proinde quia uidebamus parum conuenire inter grãmaticos, utrum ad uerba, an ad participia propius pertinerent, hic in confinio utriuſq; partis reliquimus, ut utri uelint ſeſe regno addicant.

Porrò à nomine caſum, à uerbo agendi uel patiendi uel neutrius ſignificationem accipiunt. Et quia temporum diſcrimen diſcretis uocibus non recipiunt, nec numeros aut perſonas, iuſta eſſe participia non poſſunt.

Gerũdiorũ terminationes ſunt tres. { Di, gtĩ caſus / Do, dtĩ & ablti / Dũ, ntĩ & actĩ.

Nota.

Gerundia autem actiue magna ex parte ſignificare nulli dubium eſt, licet interdũ etiam paſsiue ſignificent. Cuius rei exempla erunt iſta. Athẽnas quoq; miſſus erudiendi cauſa, id eſt, ut erudiretur. Vritq; uidendo fœmina, id eſt, dum uidetur. Satis ad cognoſcendũ illuſtria. Ars ad diſcendum facilis.

De

DE SVPINIS.

Supina quoq; merito participialia uerba dicuntur, omniaq; cum gerundijs cõmunia habent, Exeunt autem Supina.

{Prius, in um / Posterius in u} ut {Visum / Visu}

DE PARTICIPIO.

PARTICIPIVM est pars orationis inflexa casu: quæ à nomine genera & casus, à uerbo tempora & significationes, ab utroq; numerum & figuram, uelut precario accipit. Participium.

DE ACCIDENTIBVS PARTICIPIO.

Accidunt participio sex {Genus / Casus / Tempus} {Significatio / Numerus / Figura.} Accidentia participio.

De genere autem & casu, idem hic statuendum, quod & in nomine supra factum est.

TEMPVS.

Tempora participiorum sunt quatuor.

Presens in ans, uel in ens. ut, {Amans / Legens} Tempus præsens.

Cæterum iens participium ab eo, simplex non reperitur Iens.

Sed {Euntis / Eunti} {Euntem / Eunte} in obliquis.

Vt & composita quoq;, uelut.

{Abeuntis / Redeuntis} præter {Ambiens / Ambientis.&c.}

Hanc formam sequuntur etiam horum gerundia, ut

{Abeundi / Abeundo / Abeundum} præter {Ambiendi / Ambiendo / Ambiendum}

Præteritū. præteritum uero in {Tus / Sus / Xus} ut {Doctus / Visus / Nexus}

Futurum. Futurum, alterum quidem in Rus, ut Lecturus,
Alterum uero in Dus, ut Legendus.

SIGNIFICATIO.

Significatio. Actiue significant ea participia quæ ab actiuis cadunt, ut

{Docens / Verberans} {Docturus / Verberaturus.}

A neutris cadentia neutraliter significant, ut

{Currens / Dolens} {Cursurus / Doliturus.}

A quibusdā neutris reperiuntur etiā participia in dus, ut

{Dubitandus / Vigilandus} {Carendus / Dolendus.}

Passiue significant quæ à passiuis descendunt, ut

{Lectus / Auditus} {Legendus / Audiendus.}

Participia passiua a neutris. Fiunt & participia passiua ab huiusmodi neutris, quorum tertię personę passiue usurpantur, ut, Aratur terra, hinc arata & aranda terra.

Participia formata à deponentibus imitantur significationem suorum uerborum, ut

{Loquens / Loquutus / Loquuturus} a loquor

Depo-

Deponentibus, quæ olim communia fuerunt, manet futurum in dus, ut

Sequendus, Loquendus, Vtendus, Patiendus, Obliuiſcendus, & alia id genus.

Participia paſſiua deponentibus.

Habent & deponentia præteriti temporis participia quę nunc actiue, uunc paſsiue ſignificant. Verg.

Nunc oblita mihi tot carmina. Terentius.

Meditata ſunt mihi omnia mea incommoda. Verg.

Mentitaq; tela agnoſcunt.

Communium deniq; uerborum participia, ipſorum ſignificationem induunt, ut

Criminans, Criminatus, Criminaturus, Criminandus.

Imperſonalia carent participiis

Ab imperſonalibus nulla extant participia, pręter

Pœnitens, Decens, Libens, Pertęſus, Pœnitendus, Pudendus.

Participia anomala.

Hæc participia præter analogiam à uerbis ſuis deducuntur.

Pariturus, Naſciturus, Sonaturus, Arguiturus, Luiturus, Fruiturus, Noſciturus, Moriturus, Oriturus, Oſurus, Futurus.

Similia participijs ſunt iſta.

Tunicatus, Togatus, Perſonatus, Laruatus, Et innumera huius ſotis uocabula.

NVMERVS.

Numerus

Eſt & numerus in participijs, ut in nomine.

L. ij. Sing.

...legens. Plur. ut legentes.

DE FIGVRIS.

Figura. Figura est duplex { Simplex / Composita } ut { Spirans / Respirans.

Participia fiunt nomina. Participia aliquando degenerant in nomina participialia: uel cum alium casum q̃ suum uerbum regunt, ut

{ Abundans lactis / Appetens alieni } { Patiens inedię / Fugitans litium.

Vel cum componuntur cum dictionibus, cum quibus ipsorum uerba componi non possunt. ut

{ Infans / Innocens } { Indoctus / Ineptus.

Vel cum comparantur. ut

{ Amans / Amantior / Amantissimus } { Doctus / Doctior / Doctissimus.

Vel cum tempus significare desinũt, Cuiusmodi sunt participia in tus, & dus, ut

Expectem, qui me nunq̃ uisurus abiisti? hoc est qui eo animo discessisti, ut me amplius non uideres?

Nullam mentionem fecit cometarum, non prętermissurus, si quid explorati haberet, id est, ita affectus, ut non prætermitteret.

Amandus est doctissimus quisq;, id est, dignus est, uel debet amari.

Ejcienda est hæc mollicies animi, id est, debet ejci.

Participia prȩsentis temporis non raro fiunt substantiua nomina, modo in masculino genere, ut

{ Oriens / Occidens } { Profluens / Confluens }

Modo in fœminino, ut, { Consonans / Continens }

Modo

Modo in neutro.ut, { Contingens / Accidens } { Antecedens / Consequens }

Modo in communi genere pro uerbalibus in tor uel trix, ut

{ Appetens / Diligens } { Sitiens / Indulgens.

Animans modo fœmininum, modo neutrum reperitur.

DE ADVERBIO.

ADVERBIVM est pars orationis non flexa, quæ adiecta uerbo, sensum eius perficit atque explanat. Aduerbium.

Explanat etiam interdum & nomen. ut, Homo egregie impudens. Ne parum sis leno.

Aliquoties & aduerbium, ut. Parum honeste se gerit.

DE ACCIDENTIBVS ADVERBIO.

Aduerbio accidunt Accidentia aduerbio

{ Significatio / Comparatio } { Species / Figura.

Significationis uarietas ex uerborũ circumstantijs colligenda est.

ADVERBIA LOCI.

In loco significant hæc. In loco.

Hic	Vbiq;	Alicubi
Illic	Vbicunq;	Necubi
Istic	Vbilibet	Sicubi
Intus	Vtrobiq;	Inibi
Foris	Vbiuis	Ibidem
Vsquam	Vbiubi	Inferius
Nusquam	Ibi	Superius.
Vbi	Alibi	

Ad locũ. Ad locum uero reſpiciunt

Huc, Illuc, Iſtuc, Intrò, Aliò, Quò, Aliquò, Nequo, Quoquo
Siquò, Eò, Eòdem, Quolibet, Quouis, Quocunq; Foras, Horſum
Aliorſum, Dextrorſum, Siniſtrorſum, Surſum, Deorſum, Vtroq; Neutro, Quoquouerſum.

A loco. A loco, denotant

Hinc, Illinc, Iſtinc, Foras, Inde, Vnde
Aliunde, Alicunde, Secunde, Necunde, Indidem, Vndelibet
Vndeuis, Vndecunq; Superne, Inferne, Cœlitus, Funditus

Per locũ. Deniq; per locum

Hac, Illac, Iſtac, Quacunq;
Eá, Eàdem, Alia, Aliquà
Quà, Siquà, Nequà, Quàq;

TEMPORIS.

Aduerbia temporis ſunt

Quando, Aliquando, Quandiu, Quandudũ, Quãpridẽ, Vſq; Quouſq; Toties, Quoties
Aliquoties, Heri, Hodie, Cras, Pridie, Poſtridie, Perendie, Mane, Veſperi
Nudiuſtertius, Nudiuſquartus, Nudiuſquintus, Nudiuſſextus, &c. Diu, Noctu, Interdiu, Nunc, Iam

Nuper

Nuper, Aliás, Olim, Idem, Pridem, Dudum, Tantisper, Paulisper, Parumper

Sæpe, Raro, Subinde, Identidem, Plerunq; Quotidie, Quotannis, Indies

Nunquam, Vnquam, Adhuc, Etiã, pro adhuc, Hactenus, Indiem, Inhoram & similia.

Vsq; temporis & loci aduerbiũ est. ut, Vsq; sub obscurũ noctis. Ab Aethiopia est usq; hæc. Est & ubi pro semper aut continuo ponitur, ut Vsq; metu micuere sinus. Vsq;

NVMERI.

Aduerbia numeri, ut

Semel, Bis, Ter, Quater, Quinquies

Septies, Centies, Millies, Pluries, Infinities. &c.

ORDINIS.

Ordinis sunt

Inde, Deinde, Hinc, Dehinc, Deinceps, Nouissimo, Imprimis

Postremo, Primum, Iamprimum, Deniq; Demum, Tandem, Adsummum. &c.

INTERROGANDI.

Aduerbia interrogandi sunt,

Cur

ETYMOLOGIA.

Cur, Quare, Quomodo, Ecquid, Quin pro cur
Num, Quid ita, Quo, Vnde, Quantum.

VOCANDI.

Vocandi sunt, o, heus, & si qua sunt similia.

NEGANDI.

Negandi. ut, Haud, Non, Minime
Nequaquam, Ne pro non, & similia.

AFFIRMANDI.

Affirmandi, ut
Etiam, Sic, Quidni, Sane
Prorsus, Nempe, Nimirum, Certe
Profecto, Adeo, Plane, Scilicet.

IVRANDI.

Iurandi, ut Hercule, Me hercules, Medius fidius, Dius fidius
Pol, Aedepol, Castor, Ecastor

HORTANDI.

Hortandi. ut, Age, Sodes, Sultis, Amabo
Agedum, Ehodum, Eia, Agite

PROHIBENDI.

Prohibendi, ut, ne.

OPTANDI.

Optandi, ut utinam, o, osi, si.

Exclu-

EXCLVDENDI.

Excludendi. ut, Modo, Dummodo, Tantummodo, Solummodo; Tantum, Solum, Duntaxat, Demum.

CONGREGANDI.

Congregandi. ut, Simul, Vnà, Pariter; Populatim, Vniuersim, Coniunctim, &c.

SEGREGANDI.

Segregandi. ut, Seorsim, Gregatim, Egregie, Nominatim, Viritim, Oppidatim; Priuatim, Speciatim, Bifariam, Trifariam, Omnifariam, Plurifariam.

DIVERSITATIS.

Diuersitatis. ut. Aliter, secus.

ELIGENDI.

Eligendi. ut. Potius, Potissimum; Imò, Satius.

INTENDENDI.

Intendendi. ut, Valde, Nimis, Nimium, Immodice, Impendio, Impense; Prorsus, Penitus, Funditus, Radicitus, Omnino.

REMITTENDI.

Remittendi. ut, Vix, Aegre, Paulatim; Sensim, Pedetentim.

ETYMOLOGIA.

CONCEDENTIS.

Concedentis. ut, { Licet, Esto } { Sit ita, Sit sane.

NEGATAE SOLITVDINIS.

Negatæ solitudinis. ut, { Non solum, Non tantũ } { Non modo, Nedum.

QVALITATIS.

Qualitatis. ut, { Docte, Pulchre } { Fortiter, Grauiter.

QVANTITATIS.

Quantitatis. ut, { Parum, Minime, Maxime } { Summum, Adsummum, & similia.

COMPARANDI.

Comparandi. ut, { Tam, Quàm, Magis, Minus } { Maxime, Minime, Aeque

REI NON PERACTAE.

Rei non peractæ. ut, { Fermè, Ferè, Propè } { Propemodum, Tantum non, Modo non

DEMONSTRANDI.

Demonstrandi. ut, En, ecce, sic. ut, Sic scribito.

EXPLANANDI.

Explanandi. ut, { Id est, Hoc est, Quasi dicas } { Puta, Vtputa, Vtpote.

Dubi-

ETYMOLOGIA.

DVBITANDI.

Dubitandi.ut, Forsan, Forsitan, Fortasis — Fors, Fortasse.

EVENTVS.

Euentus.ut, Forte, Casu — Forte, Fortuna.

SIMILITVDINIS.

Similitudinis. ut, Sic, Sicut, Sicuti, Ita, Item, Itidem — Tanquam, Quasi, Ceu, Vti, Velut, Veluti.

DE COMPARATIONE.

Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, & comparantur, & regunt casus comparatiui & superlatiui. ut, Comparatio.

Docte
Doctius illo
Doctissime omnium.

Similiter & quędam alia. ut,

Bene, Melius, Optime — Sæpe, Sæpius, Sæpissime.
Male, Peius, Pessime — Nuper, Nuperrime & similia.

DE SPECIE.

Species est duplex. Principalis, quę ex se orginem habet.ut, Heri, cras. Species.

Deriuatiua est eorum quæ nata sunt aliunde, ut,

ETYMOLOGIA.

{Furtim a furor,
{Strictim a stringo.
{Humaniter ab humanus.

Noſa fiũt aduerbia. Aliquando neutra adiectiua induunt formam aduerbiorum, ad Grecorum imitationem. ut,

{Recens / Toruum } pro {Recenter / Torue.

DE FIGVRA.

Figura. Figura eſt duplex, {Simplex / Compoſita} ut {Prudenter / Imprudenter.

DE CONIVNCTIONE.

Coniunctio. CONIVNCTIO eſt pars orationis, quæ ſententiarum clauſulas apte connectit.

DE ACCIDENTIBVS CONIVNCTIONI.

Accidẽtia cõiũctioni Coniunctioni accidunt, {Figura / Poteſtas / Ordo.

DE FIGVRA.

Figura. Figura eſt duplex. {Simplex / Compoſita} ut {Nam / Nanq;

DE POTESTATE.

Poteſtas. Poteſtas, id eſt, ſignificatio eſt uaria. Alię enim è coniunctionibus copulatiuæ ſunt. ut,

{Et / Ac / Que {Atq; / Quoq; / Etiam {Item / Itidem / Cum & tum.

Tum

Tum item geminatum. ut, Vir tum probus, tũ eruditus. Huc ſpectant & his contrariæ. ut,

{Nec / Neq;} {Neu / Neue.}

Hæ quatuor ſequentes. Et, q;, nec, neq;, cũ geminantur, ſuſpenſiuæ etiam uocãtur, quod aliud ſemper expectari faciunt. ut, Et fugit, & pugnat. Nec ſapit iſta, nec ſentit. Suſpẽſiuæ

Aliç diſiunctiuæ. ut, {Aut / Vel / Ve} {Seu / Siue.}

Atq; iſtæ cum geminantur, ſuſpenſiuæ etiam uocantur. ut, uel ſcribit, uel dictat.

Aliæ diſcretiuæ. ut, Diſcretiuę

{Sed / Sedenim / At / Aſt / Atqui} {Quidem / Autem / Quoq; / Scilicet / Cæterum} {Vero / Enimuero / Quodſi / Verum / Porro Quin.}

Aliæ rationales ſeu illatiuç. ut, Rationales.

{Ergo / Ideo / Igitur / Itaq; / Idcirco} {Quare / Quamobrem / Quocirca} {Proinde / Propter ea / Ea re. Cicero.}

Eare ſtatim ad te Ariſtocritum miſi. Eare.

Aliæ cauſales. ut, Cauſales.

{Nam / Nanq; / Enim / Etenim / Quòd} {Quia / Quippe / Vtpote / Siquidem / Quandoquidem} {Propterea quod / Quoniam / Quando / Quatenus / Et, pro quia.}

Perfectiuæ. Aliæ perfectiuæ seu absolutiuę. ut,

Vti
Quo, pro ut
Ne & ut, pro ne non. Terentius.

Sed patris uim ut queas ferre.
Ne, pro ut non. Cicero.
Opera datur, iudicia ne fiant.

Aliæ continuatiuę. ut, Si, Sin, Ni, Nisi.

Alię dubitatiuæ. ut, Ne, An, Anne, Num, Nunquid, Vtrum, Necne

Alię aduersatiuę. ut, Etsi, Quanq̃, Quamuis, Licet, Tametsi, & alię id genus.

Alię redditiuę earundem. ut, Tamen, Attamen, Sedtamen, Verũtamẽ

Aliæ diminutiuæ. ut, Saltem, At, Certe, Vel. ut, Ne uel latum digitum cessit.

Aliæ electiuę. ut, Quam, Ac, Atq;, quando pro quam accipiuntur.

Expletiuæ. Alię expletiuę. ut, Quidem, Ecquidem, Nimirum, Autem, Scilicet, Quoque, Nam, Profecto, Vero, Enimuero, Sedenim, Enim p certe. Verg.

Nam quis te iuuenum confidentissime nostras
Iussit adire domos? Terent.
Enim non sinam.

Sunt dictiones, quę nunc aduerbia, nunc coniunctiones

nunc

nunc prępositiones esse inueniuntur. ut,

Cum, quoties casui iungitur, præpositio est. Cum.

Quãdo uero subiũctiuo modo pręponitur, cõiũctio est.

At quoties pro quando usurpantur, aduerbium est.

In genere, coniunctiones adeo tenui discrimine ab aduerbijs discernuntur, ut sępenumero confundantur, ut, Quando, proinde, & similia.

ORDO.

Ordo coniunctionum est triplex, nempe Ordo.

- Præpositiuus
- Subiunctiuus
- Communis.

Ex coniunctionibus, hæ inprimis pręponi solent. Præpositiuæ.

Nam	Aut	Quatenus
Quare	Vel	Sin
Ac	Nec	Seu
Ast	Neque	Siue
Atque	Si	Ni
Est	Quin	Nisi.

Subiunctiuę uero sunt, Quidem, Quoque, Autem. Vero, Enim, Et. Et tres enclíticæ, qué, né, ué, sic dictæ: ꝙ accentũ in præcedentem syllabam inclinent. ut, Subiunctiuæ. Encliticæ.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctusq́ pilæ, discíue trochíue quiescit.

Communes denique dicuntur, quę indifferenter & pręponi & postponi possunt, quales sunt reliquę ferè omnes, pręter prędictas, ut, Communes.

- Equidem, Ergo, Igitur
- Saltem, Tamen, Quanquam, &c.

De

DE PRAEPOSITIONE.

Prępositio

PRAEPOSITIO est pars orationis indeclinabilis, quæ alijs orationis partibus uel compositione, uel appositione præponitur.
Appositione. ut, Christus sedet ad dexteram patris.
Compositione. ut, Adactum iuramentum adhibendum admonuit.

Prępositiones post positæ.

Quædam prępositiones postponi inueniuntur. ut,

Cum	ut	Quibuscum
Tenus		Pube tenus
Versus		Angliam uersus
Vsq;		Ad occidentem usq;

DE ACCIDENTIBVS PRAEPOSITIONI.

Accidẽtia præpositioni.

Præpositioni accidit casuũ regimen, siue constructio. Cæteram in ijsdem casibus mira est significationis uarietas: quæ non tam regulis, q̃ assiduo legendi atq; scribendi usu discenda est. Exempli causa.

Secundũ.

Secundũ, aliud significat cum dico: Secundum aurem uulnus accepit. Aliud uero hic. Secundum deum patria colenda est. Aliud in hac oratione, Secundum quietem satis mihi felix uisus sum.

PRAEPOSITIONES ACCVSATIVI.

Accusatiui.

Ex præpositionibus, istę accusatiuo casui adiunguntur.

A D.

Ad calendas græcas.

APVD.

Et bene apud memores, ueteris stat gratia facti.

Ante

ETYMOLOGIA.

ANTE.

Dicíq; beatus
Ante obitum nemo ſupremaq; funera debet.

ADVERSVS.

Ne Hercules quidem aduerſus duos.

CIS.

Cis Thameſim ſita eſt Aetona.

CITRA, VLTRA.

Eſt modus in rebus, ſunt certi deniq; fines,
Quos ultra citraq; nequit conſiſtere rectum.

INTRA.

Crede mihi, bene qui latuit, bene uixit: & intra
Fortunam debet quiſq; manere ſuam.

EXTRA.

Extra omnem ingenij aleam poſitus Cicero.

CIRCVM.

Locale eſt. ut, Circum montem.

CIRCA.

Circa forum, circa uiginti annos.

CIRCITER.

Tempus & numerum ſignificat. Circiter horam decimam. Circiter duo millia deſiderati ſunt.

CONTRA.

Ne contra ſtimulum calces.

ERGA.

Priceps erga populum clemens.

INTER.

Multa cadunt inter calicem, ſupremaq; labra.

INFRA.

Quem ego infra omnes homines eſſe puto.

SVPRA.

Dux hoſtium cum exercitu ſupra caput eſt.

IVXTA.

Cum lucubrando iuxta ancillas lanam faceret.

OB.

Fœda mors ob oculos uersabatur.

PER.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

PROPE.

Propè urbem, propè mortem.

PRAETER.

Ita fugias, ne præter casam.

PROPTER.

Aliquid mali, propter uicinum malum

POST.

O ciues, ciues, quærenda pecunia primum,
Virtus post nummos.

PENES.

Me penes est unum uasti custodia mundi.

TRANS.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

PRAEPOSITIONES ABLATIVI.

A.

Ablatiui. A Ioue principium musæ, Iouis omnia plena.

AB.

Hæc uocalibus præponitur.
Ab alio expectes, alteri quod feceris.

ABS.

Abs quiuis homine beneficium accipere, gratum est.

ABSQVE.

Absq; eo esset. Absque pecunia misere uiuitur.

CVM.

Damnum appelandum est, cum mala fama, lucrum.

Clam

ETYMOLOGIA.

CLAM.

Clam patre, & Plautus, Clam patrem.

CORAM.

Coram ſenatu actares eſt.

DE.

Sophiſtę rixantur de lana caprina.

E.

Qui falſum teſtimonium dixiſſe conuictus erat, è ſaxo Tarpeio deiiciebatur.

EX.

Ex malis moribus bonę leges natę ſunt.

PRO.

Comes facundus in uia pro uehiculo eſt.

PRAE.

Huic aliquid præ manu dederis.

SINE.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

TENVS.

Capuloque tenus ferrum impulit ira.

PRAEPOSITIONES VTRIVSQVE CASVS.

Hæ quatuor utrumque caſum exigunt, ſed ferè in diuerſa ſignificatione. Vtriuſq; caſus.

IN.

In tempore ueni, quod omnium rerum eſt primum.
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.

SVB.

Sub lucem exportant calathis.
Vaſto uidiſſe ſub antro.

SVPER.

Super ſe collocauit.
Fronde ſuper uiridi.

SVBTER.

Prępositiones semper in cōpositione.

Subter terram.
Densa subter testitudine.
Sunt & prępositiones quę nunquam extra compositionem inueniuntur, nimirum

An		Ambio
Di		Diduco
Dis	ut	Distraho
Re		Recipio
Se		Sepono
Con		Condono.

DE INTERIECTIONE.

Interiectio.

INTERIECTIO est pars orationis, quæ sub incondita uoce animi affectum demonstrat.

Significatio interiectionum.

Tot autem sunt interiectionum significationes, quot animi perturbati sunt motus.

Exultantis, ut Euax, uah. Plautus. Euax iurgio tandem uxorem abegi.

Doleutis, ut heu, hoi, hei, o, ah. Terent. Intro, hoi, hei. Vergil. O dolor atquè decus magnum.

Timentis, ut hei, at, at. Terent. Hei, uereor ne quid Andria apportet mali.

Admirantis, ut papè. Terent. Pape noua figura oris.

Vitantis. ut apage, apagesis. Terent. Apagesis, egon' formidolosus?

Laudantis, ut euge. Mart. Cito, nequiter, euge beate.

Vocantis, ut heo, oh, io. Terent. Oh qui uocare.

Deridentis. ut, hui. Terent. Hui tu mihi illam laudas?

Ex improuiso aliquid deprehendentis. ut, atat. Terent.

Atat

Atat, data herelè mihi ſunt uerba,

Exclamantis. ut, O, prò, prò nefas. Senec. O paupertas felix.

Imprecantis, ut malum, uæ malum. Terent. Quid hoc malum infelicitatis eſt?

Ridentis, ut ha ha he. Terent. Ha ha he defeſſa iam miſera ſum te ridendo.

Silentium iniungentis, ut au. Terent. Au ne comparandus hic quidem ad illum eſt.

Illud hic obſeruandum eſt nomina quoq; & uerba quandoque interiectionis loco poni, ut apud Vergil. Nauibus infandum amiſsis. Cicero, Sed amabo te cura. Imo quæuis orationis pars affectum animi incondite ſignificans interiectionis uice fungitur.

Aliæ partes fiunt interiectiones.

DE CONSTRVCTIONE OCTO PARTIVM.

AT QVE DE OCTO orationis partibus earumq; ſpeciebus, quatenus ad etymologiam attinet, hactenus dictum eſto, deinceps de eiſdem quatenus ad ſyntaxim, quæ conſtructio dicitur agemus.

Conſtructio quid ſit.

Eſt igitur conſtructio debita partium orationis inter ſe compoſitio, iuxta rectam grammatices rationem. Ea uero eſt qua ueterum probatiſsimi, tum ſcribendo tum loquendo ſunt uſi.

Concordantiæ.

Cæterum priuſq; de partium orationis ſtructura ſingulatim pertractabimus, quædam in genere de tribus grammaticę concordantijs paucis edifſerenda ſunt.

Concordantia nominatiui & uerbi.

Primus.

Verbum perſonale cohæret cum nominatiuo, numero & perſona. ut, Nunquam ſera eſt ad bonos mores uia Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.

Nominatiuus primæ uel ſecundæ perſonę non exprimitur, niſi cauſa diſcretionis. ut, Vos damnaſtis, quaſi dicat, præterea nemo: aut emphaſis gratia. ut, Tu es patronus, tu pater, ſi deſeris tu, perimus: quaſi dicat, præcipue & præ alijs tu patronus es.

In uerbis quorum ſignificatio ad homines tantũ pertinet, tertiæ perſonæ nominatiuus ſæpe ſubauditur. ut, eſt, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, & ſimilia ut, Fertur atrocia flagitia deſignaſſe.
Teq; ferunt iræ pœnituiſſe tuæ.

Non ſemper uox caſualis eſt uerbo nominatiuus, ſed aliquando uerbum infinitum, ut, Mentiri, non eſt meum.

Aliquando

Aliquando oratio.ut,

Adde quod ingenuas didiciſſe fideliter artes.
Emollit mores nec ſinit eſſe feros.

Aliquando aduerbium cum genitiuo.ut, Partim uirorum ceciderunt in bello. Partim lignorum ſunt combuſta.

Exceptio prima.

Verba infiniti modi pro nominatiuo accuſatiuũ ante ſe ſtatuunt,ut. Te redñiſſe incolumem gaudio. Te fabulam agere uolo. Reſolui poteſt hic modus per q̃ & ut ad hunc modum. Quod tu redñiſti incolumis gaudeo. ut tu fabulam agis,uolo.

Exceptio ſecunda.

Impersonalia precedentem nominatiuũ nõ habẽt,ut Tę det me uite. Pertęſum eſt coniugñ. De quibus ſuo loco.

Nomen multitudinis ſingulare quandoq; uerbo plurali iungitur. ut, Pars abiere. Vterq; deluduntur dolis.

Concordantia ſubſtantiui & adiectiui.

Adiectiuum cum ſubſtantiuo, genere, numero, & caſu conſentit.ut, Secunda.

Rara auis in terris nigroq; ſimillima cygno.

Ad eundem modum participia & pronomina, ſubſtantiuis adnectuntur.ut,

Donec eris felix, multos numerabis amicos,
Nullus ad amiſſas ibit amicus opes.

Senec. Non hoc primum pectora uulnus mea ſenſerunt grauiora tuli. Aliquando oratio ſupplet locum ſubſtantiui.ut, Audito regem Doroborniam proficiſci.

Concordantia relatiui & antecedentis.

Relatiuum cum antecedente concordat, genere, numero,

mero & persona. ut,
Vir bonus est quis?
Qui consultat patrum, qui leges iura q; seruat.

Nec unica uox solum sed interdum etiam oratio ponitur pro antecedente, ut, In tempore ad eã ueni, quod omnium terum est primum.

Nota. Relatiuum inter antecedentia diuersorum generum collocatum, nunc cum priori conuenit. ut,

Senatus assiduam stationem eo loci peragebat, qui hodie senaculum appellatur.
Non procul ab eo flumine, quod Saliam uocant.
Propius à terra Iouis stella fertur, quę Phaëton dicitur. Nunc cum posteriori, ut, Homines tuentur illum globum, quę terra dicitur. Est locus in carcere quod Tullianum appellatur. In coitu lunæ, quod interlunium uocant.

Aliquando relatiuum, aliquando & nomen adiectiuum respondet primitiuo, quod in possessiuo intelligitur, ut

Et laudare fortunas meas, qui haberem filium tali ingenio prędituin. Nostros uidisti flentis ocellos.

Casus relatiui. Quoties nullus nominatiuus inseritur inter relatiuum & uerbum, relatiuum erit uerbo nominatiuus. ut.

Felix qui potuit boni.
Fontem uisere lucidum.

At si nominatiuus relatiuo & uerbo interponatur, relatiuum regetur à uerbo, aut ab alia dictione, quæ cum uerbo in oratione locatur. ut Ouid.

Gratia ab officio, quod mora tardat, abest.
Cuius nomen adoro.
Quorum optimum ego habeo
Cui similem non uidi. Quo dignum iudicaui.
Quo melius nemo scribit,
Quem uidendo obstupuit.
Lego Vergiliũ, præ quo, cęteri poetę sordent, &c.

De

De ſubſtantiuorum conſtructione.

Quum duo ſubſtantiua diuerſæ ſignificationis concurrunt, poſterius in genitiuo ponetur. ut, Subſtantiuorũ conſtructio.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

{Rex pater patriæ. {Cultor agri.
{Princeps ſpes Angliç. {Arma Achillis.

At hic genitiuus aliquando in poſſeſsiuum mutatur. ut,

{Patris domus {Heri filius
{Paterna domus {Herilis filius.

Eſt ubi etiam in datiuum uertitur. ut,

Vrbi pater eſt, urbiq; maritus.
Herus tibi, mihi pater.

Exceptio.

Excipiuntur quæ in eodem caſu per appoſitionem connectuntur. ut, Appoſitiõ

Effodiuntur opes irritamenta malorum.
Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.

Adiectiuum in neutro genere abſolute poſitum, aliquando genitiuum poſtulat. ut, Paulũ pecuniæ. Hoc noctis. Non uidemus manticæ quod in tergo eſt.

Quantum quiſq; ſua nummorum ſeruat in arca,
Tantum habet & fidei.

Ponitur interdum genitiuus, propter ſubſtantiuum ſubauditum, ut in huiuſmodi locutionibus.

Vbi ad Dianç Veneris, ito ad dexteram.
Ventum erat ad Veſtæ. Vtrobiq; ſubauditur templum.
Hectoris Andromache, ſubauditur uxor. Deiphobe Glauci, ſubauditur filia. Huius uideo Byrream, ſubaudi ſeruum.

Laus & uituperium.

Laus & uituperium rei uarijs modis effertur, at frequen-

quentius in ablatiuo, uel genitiuo. ut,
Edouardū nostrū eximia spe, summa q; nobilitate principem fac erudias. Vir nulla fide. Obscuri generis nebulo. Ingenui uultus puer, ingenuiq; pudoris.

Opus & usus.

Opus. Opus & usus ablatiuo exigunt. ut, Autoritate tua nobis opus est. Gell. Pecuniam, qua sibi nihil esset usus, ab ijs quibus sciret usui esse non accepit.

Opus autem adiectiue pro necessarius quando q; ponitur. Cic. Dux nobis & autor opus est. Idem. Dicis nummos mihi opus esse, ad apparatum triumphi. Ter. Alia quæ opus sunt, para.

De adiectiuorum constructione.

Genitiuus.

Adiectiuorū constructio. Adiectiua, quæ desyderium, notitiam, memoriā atq; ijs contraria significant, genitiuum adsciscunt. ut,
Est natura hominum nouitatis auida.
Mens futuri præscia. Memor esto breuis æui.
Imperitos rerum eductos libere in fraudem illicis.
Non sum animi dubius, sed deuius æqui.
Græcarum literarum rudis.

Verbalia in ax. Adiectiua uerbalia in ax etiam in genitiuum feruntur.

ut { Audax ingenij. / Tempus edax rerum / Virtus est uitiorū fugax. } { Vtilium sagax. / Propositi tenax. / Pecuniarū petax. &c.

Ingens prȩterea adiectiuorum turba nullis certis regulis colligata casum patrium postulat. Quorum farraginem satis quidem amplam, congessierunt Linacrus, & Despauterius: Tu uero crebra lectione, ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua aut partitiuè posita, interrogatiua quædam

quædã,& numeralia quędã,genitiuo,à quo & genus mutuãtur,gaudẽt.ut, Quorũ alter te ſcientia augere poteſt, altera exemplis Vtrum horum mauis acipe. Quiſquis fuit ille deorum. An quiſquam gentium eſt æque miſer, ut ego? Diuum promittere nemo auderet.

Tres fratrum. Quatuor iudicum.

Sapientum octauus quis fuerit,non dum conſtat.

Primus Regum Romanorum fuit Romulus.

In alio tamen ſenſu ablatiuum exigunt cum præpoſitione. ut, Primus ab Hercule. Tertius ab Aenea. In alio uero ſenſu datiuum. ut, Nulli pietate ſecundus. Vſurpantur autem & cum his præpoſitionibus E, De,Ex,Inter,Ante. ut,Eſt deus è uobis alter. Solus de ſuperis. Primus inter omnes. Primus ibi ante omnes, magna comitante caterua. Numeruaria conſtructio.

Interrogatiuum, & eius redditiuum,eiuſdem caſus & temporis erunt. ut, Quarum rerum eſt nulla ſatietas? diuitiarum. Quid rerum nunc geritur in Anglia? Conſulitur de religione. Fallit hæc regula quoties interrogatio fit per cuius, ia, ium. ut, Cuium pecus? Laniorum. Aut per dictionem uariæ ſyntaxeos. ut, Furti ne accuſas, an homicidij? an utroq;? Fallit deniq; cum per poſſeſsiua, Meus, tuus, ſuus.&c. reſpondendũ eſt.ut,Cuius eſt hic codex? Meus. Interrogatiua.

Comparatiua & ſuperlatiua accepta partitiue, genitiuum, unde genus ſortiuntur, exigunt. Comparatiua duo, ſuperlatiua plura, inter ſe conferunt. ut, Manuum fortior eſt dextera. Digitorum medius eſt longiſsimus. Accipiuntur autem partitiue cum per, E, Ex, aut inter, exponuntur.ut, Vergilius poetarum doctiſsimus, id eſt, ex poëtis uel inter poëtas. Comparatiua & ſuperlatiua.

Comparatiua quum exponuntur per quam,ablatiuum aſciſcũt.ut, Vilius argentũ eſt auro, uirtutibus aurum.

Aſciſcunt & alterum ablatiuum, qui menſuram exceſſus ſignificat. ut, Quanto doctior es, tanto te geras ſubmiſsius.

Tanto, quanto, multo, longe, ętate, natu, utriq; gradui apponuntur. ut, Tanto peſsimus omnium poeta, quanto tu optimus omnium patronus. Nocturnæ lucubrationes longe periculoſiſsimæ habentur. Longe cæteris peritior es, ſed non multo melior tamen.

Omne animi uitium, tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior qui peccat, habetur,
Maior & maximus natu. Maior & maximus ætate.

DATIVVS.

Cõmodũ & incommodum.

Adiectiua quibus commodum, incommodum, ſimilitudo, diſsimilitudo, uoluptas, ſummiſsio, aut relatio ad aliquid ſignificatur, in datiuum tranſeunt. ut,

Sis bonus ô felixq; tuis.
Turba grauis paci, placideq; inimica quieti.
Eſt finitimus oratori poeta.
Qui color albus erat, nunc eſt contrarius albo.
Iucundus amicis, omnibus ſupplex.
Si facis ut patriæ, ſit idoneus utilis, agro.

Compoſita cũ con.

Huc referuntur adiectiua ex con præpoſitione compoſita. ut, cõtubernalis, cõmilito, cõſeruus, cognatus. &c. Quędam ex his quę ſimilitudinem ſignificant, etiam genitiuo gaudent. ut,

Similitudo.

Quem metuis, par huius erat. Patres æquũ eſſe cenſent, nos iamiam à pueris, illico naſsi ſenes, neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.

Domini ſimilis es. Mens conſcia recti.

Varia cõſtructio.

Prętereà, Regina tui fidiſsima dextra, occidit ipſa, ſua. Communis, alienus, immunis, uacuus caſibus ſeruiũt, ut Cic. Cõmune animantium omnium eſt coniunctionis

appe-

appetitus, procreãdi causa. Mors omnibus cõmunis. Hoc mihi tecum, commune est. Salust. Non aliena cõsilia. Senec. Alienus ambitioni. Cic. Non alienus à Scevolæ studijs. Ouid. Vobis immunibus huius esse mali dabitur. Plin. Caprificus omnibus immunis est. Immunes ab illis malis sumus.

Natus, commodus, incommodus, utilis, inutilis, uehemens, aptus, interdum etiam accusatiuo iunguntur. ut, Natus ad gloriam.

Verbalia in bilis, ut participia in dus, acccepta passiue datiuo adduntur. ut, In bilis & dus.

O mihi post nullos, multum memorande sodales.
Nulli penetrabilis attro, lucus erat.

ACCVSATIVVS.

Magnitudinis mensura subiicitur adiectiuis in accusatiuo. ut, Gnomon septem pedes longus, umbram non amplius quatuor pedes longã reddit. Interdũ & in ablatiuo. ut, Fons latus pedibus tribus, altus triginta, Interdum etiam & genitiuo. Colu. Id morem horti areas latas pedũ denũm, longas pedũ quinquagenũm facito. Mensura.

ABLATIVVS.

Adiectiua quę ad copiam, ægestatemue pertinent, nũc ablatiuo, interdum & genitiuo gaudent. ut, Copia & inopia.

Amor, & melle, & felle, est fecundissimus,
Diues agris, diues positis in fœnore nummis.
At fessæ multa referunt se nocte minores.
Crura thymo plenæ.
Quæ regio in terris, nostri non plena laboris?
Diues opum, diues pictaï uestis, & auri.
O curuæ in terras animæ, & cœlestium inanes.

Nomina diuersitatis ablatiuum sibi, cum præpositione subiiciunt, ut, Alter ab illo, Aliud ab hoc, Diuersus ab isto, Diuersitas

Cauſa. Adiectiua regunt ablatiuum ſignificantem cauſam.ut, Pallidus ira, Incuruus ſenectute. Liuida armis brachia, Trepidus morte futura.

Modus rei. Forma, uel modus rei adiicitur nominibus in ablatiuo. ut, Facies miris modis pallida. Nomine grãmaticus re barbarus. Sum tibi natura parens, præceptor conſilijs. Troianus origine Cæſar. Spe diues, re pauper, Syrus natione.

Dignus. &c. Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extoris, auferendi caſui adiiciuntur. ut,

Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio præditum.

Atq; oculus capti fodêre cubilia talpe.

Sorte tua contentus abi.

Horum nonnulla genitiuum interdum uendicant. ut,

Militia eſt operis altera digna tui.

Deſcendam magnorum haud quaq; indignus auorum.

DE PRONOMINVM CONSTRVCTIONE.

Primitiua. MEi, tui, ſui, noſtri, ueſtri, genitiui primitiuorum ponũtur cum paſsio ſignificatur. ut, Lãguit deſyderio tui. Parsq; tui latitat corpore clauſa meo. Imago noſtri.

Deriuatiua. Meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, adiiciuntur cum actio denotatur. ut, Fauet deſyderio tuo, Imago noſtra.

Noſtrum & ueſtrum genitiui, ſequuntur diſtributiua, partitiua, comparatiua, & ſuperlatiua. ut, Vnuſquiſq; ueſtrum. Nemo noſtrum. Ne cui ueſtrum ſit mirum. Maior noſtrum. Maximus natu ueſtrum.

Poſſeſsiua Hæc poſſeſsiua meus, tuus, ſuus, noſter, & ueſter, hos genitiuos poſt ſe recipiunt, Ipſius, ſolius, unius, duorum, trium, & ſic deinceps, omnium, plurium, paucorum, cuiuſq;

iuſq;, & genitiuos pticipiorũ. ut, Ex tuo ipſius animo coniecturam feceris. Dico mea unius opera rempub. eſſe liberatam. Meum ſolius peccatum corrigi non poteſt. Noſter duorum euentus oſtendat, utra gens ſit melior. In ſua cuiuſq; laude præſtantior. Noſtra omnium memoria. Veſtris paucorum reſpondet laudibus. Scripta

Cum mea nemo legat, uulgo recitare timentis.

Sui & ſuus, reciproca ſunt, hoc eſt, ſemper reflectuntur ad id quod præceſsit in eadem oratione. ut, Reciproca.

Nimium admiratur ſe. Parcit erroribus ſuis. Aut annexa per copulam. ut, Magnopere Petrus rogat, ne ſe deſeras. Cicero reminiſcitur clientum ſuorum.

Ipſe ex pronominibus trium perſonarum ſignificationẽ repreſentat. ut, Ipſe uidi, Ipſe loquere, Ipſe dixit. Ipſe.

Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur. ut, Ipſe ego, ipſe ille, ipſe Hercules.

Idem etiam omnibus perſonis iungi poteſt. ut, Idem.

Ego idem adſum. Idem has nuptias perge facere.

Idem iungat uulpes, & mulgeat hircos.

Hæc demonſtratiua hic, ille, iſte, ſic diſtinguntur. Demonſtratiua.

Hic, mihi proximũ demonſtrat: iſte, eum qui apud te eſt: ille, eum qui ab utroq; remotus eſt, indicat.

Ille tum uſurpantur cum ob eminentiam, rem quampiã demonſtramus. ut, Alexander ille magnus. Iſte uero ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus. ut, Iſtum æmulum quo ad poteris ab ea pellito. Ille & iſte.

Hic & ille, cum ad duo antepoſita referuntur, hic ad poſterius & propius: Ille ad prius & remotius referri debet. ut, Hic & ille.

Agricolæ contrarium eſt paſtoris propoſitum, ille q̃ maxime ſubacto & puro ſolo gaudet: hic nouali graminoſoq;: Ille fructum è terra ſperat: hic è pecore.

De

DE VERBORVM CONSTRVCTIONE

NOMINATIVVS POST VERBVM.

Nominatiuus utrinq;

VERBA ſubſtantiua. ut, Sum, forem, fio, exiſto: uerba uocandi paſsiua. ut, Nominor, appellor, dicor, uocor, nuncupor, & hȝ ſimilia: ut ſcribor, ſalutor, habeor, exiſtimor. Item uerba geſtus, ut ſedeo, dormio, incedo, curro, utrinq; nominatiuum expetunt. ut,

Deus eſt ſummum bonum. Perpuſilli uocantur nani.
Fides, religionis noſtræ fundamentum habetur.
Malus paſtor dormit ſupinus.
Homo incedit erectus in cœlum.

Deniq; omnia ferè uerba poſt ſe nominatiuum habent, adiectiui nominis. ut,

Rex mandauit primus extirpari hæreſim. Pȝ orant taciti. Boni diſcunt ſeduli.

Infinitum quoq; utrinq; eoſdem caſus habet, præcipue cum uerba optandi eisq; ſimilia accedunt. ut,

Hypocrita cupit uideri iuſtus, hypocrita cupit ſe uideri iuſtum. Malo diues eſſe q̃ haberi, malo me diuitem eſſe q̃ haberi.
Natura beatis oĩbus eſſe dedit, ſi quis cognouerit uti
Nobis non licet eſſe tam diſertis, uel diſertos.

Expedit bonas eſſe uobis.
Quo mihi commiſſo non licet eſſe piam?

GENITIVVS POST VERBVM.

Poſſeſs. & officium.

SVm genitiuum poſtulat, quoties ſignificat poſſeſsionẽ, aut ad aliquid pertinere. ut, Pecus eſt Melibæi.
Adoleſcentis eſt, maiores natu uereri.
Regum eſt, parcere ſubiectis & debellare ſuperbos.

Ex

Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, ſuum, noſtrum, ueſtrum, humanum, beluinum, & ſimilia. ut, Non eſt meum contra autoritatem ſenatus dicere. Eia haud ueſtrum eſt iracundos eſſe. Humanum eſt iraſci. At hic ſubintelligi uidetur officiũ, quod aliquãdo etiã exprimit. ut, Tuũ eſt officiũ, has bene ut adſimules nuptias.

Verba æſtimandi genitiuis gaudent. ut, Plurimi paſsim fit pecunia, Pudor parui penditur. Nihili, uel pro nihilo habentur literæ. Pluris opes nunc ſunt, q̃ priſci temporis annis. Aeſtimo, uel genitiuum, uel ablatiuum adſciſcit. ut, Non huius te æſtimo. Magno ubiq; uirtus æſtimanda eſt Flocci, nauci, nihili, pili, aſsis, huius, teruncꝰ, his uerbis æſtimo, pendo, facio, peculiariter adiiciuntur. ut, Ego illum flocci pendo. Nec huius facio, qui me pili æſtimat. Singularia ſunt illa. Aequi boni conſulo. Aequi boni facio, id eſt, in bonam accipio partem. Aeſtimandi uerba.

Verba accuſandi, damnandi, monendi, abſoluendi, & conſimilia, genitiuum poſtulãt, qui crimen ſignificet. ut, Qui alterum incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet. Etiam ſceleris condemnat generum ſuum. Parce tuum uatem ſceleris damnare cupido. Admoneto illum priſtinæ fortunæ. Monachi, uoti abſoluti ſunt. Accuſandi uerba.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum uel cum, uel ſine præpoſitione. ut, Si in me iniquus es iudex, condemnabo te eodem crimine. Vxorem de pudicitia grauiter accuſauit. Putaui ea de re admonendum eſſe te.

Vterq;, nullus, alter, neuter, alius, ambo, & ſuperlatiuus gradus, non niſi in ablatiuo id genus uerbis ſubduntur. ut, Accuſas furti, an ſtupri, an utroq;? ſiue de utroq;? ambobus? uel de ambobus? neutro? uel de neutro?

tro? De pluribus simul accusatis.

Misereor, &c. Satago, misereor, misereſco, genitiuum admittunt. ut,
Is rerum suarum satagit. Oro miserere laborum
Tantorum, miserere animi non digna ferentis.
Et generis misereſci tui.
At misereor, & misereſco, rarius cum datiuo leguntur.
Senec. Huic succurro. Huic misereor. Boet.
Dilige iure bonos, & misereſce malis.

Memini. &c. Reminiſcor, obliuiſcor, memini, genitiuum aut accuſatiuum deſyderant. ut, Datę huius reminiſcitur. Proprium eſt ſtultitiæ, aliorum uitia cernere, obliuiſci ſuorum. Faciam, ut meiq̃, & huius diei ac loci, ſemper memineris. Omnia quæ curant, ſenes meminerunt.
Memini de hac re, de armis, de te, id eſt, mẽtionẽ feci.
Potior aut genitiuo aut ablatiuo iungitur. ut.
Romani ſignorum & armorum potiti ſunt.
Egreſci optata potiuntur Troes arena.

DATIVVS POST VERBVM.

Verba acquirendi. OMnia uerba acquiſitiue poſita, adſciſcunt datiuum eius rei, cui aliquid quocũq̃ modo acquiritur. ut,
Mihi iſtęc nec ſeritur nec metitur.
Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.
Huic regulæ appendent uarij generis uerba.
In primis uerba ſignificantia commodum aut incommodum, regunt datiuum. ut,
Illa ſeges demũ uoris reſpondet auari agricolæ.
Non potes mihi nec commodare nec incommodare.
Validis incumbite remis.
Suam eruditionem tibi acceptam fert.
Ex his quædam etiam efferuntur cum accuſatiuo. ut,
Vnum ſtuderis omnes unum ſentitis.

Si

Si ea memorem quę ad uentris uictũ conducunt, mora est. In hęc studia incumbite. Natura ne plus ad eloquentiam confert an doctrina? Festum, quies plurimum iuuat.

Verba cõparandi.

Verba comparandi regunt datiuum. ut,
Sic paruis componere magna solebam.
Fratri se opibus & diguatione adæquauit.
Interdum additur ablatiuus. ut,
Comparo Vergilium cum Homero.

Verba dãdi.

Verba dandi & reddendi, regunt datiuum. ut,
Fortuna multis nimis dat, satis nulli.
Ingratus est, qui gratiam bene merenti non reponit.

Varia cõstructio.

Hæc uariam habent constructionem, Dono tibi munus,
Dono te munere. Huic rei aliquid tẽporis impertias.
Plurima salute Parmenonẽ suũ summũ imprit Gnato.
Aspersit mihi labem, Aspersit me labe.
Instrauit equo penulam, Instrauit equum penula.
Vt piget infido cõsuluisse uiro, id est, dedisse cõsilium
Rectorẽq; ratis de cũctis cõsulit astris, id est, petit cõsilium.
Pessime istuc in te atq; in illum cõsulis.
Metuo, timeo, formido tibi & à te uel de te, id est, sũ sollicitus pro te.
Metuo, timeo, formido te, scilicet ne mihi noceas.

Verba promittendi.

Verba promittendi ac soluendi regunt datiuum. ut,
Hæc tibi promitto, ac recipio sanctissime esse obseruaturum. Aes alienum mihi numerauit.

Verba imperandi.

Verba imperandi, & nunciandi datiuum requirunt. ut,
Imperat aut seruit collecta pecunia cuiq;.
Quid de quoq; uiro, & cui dicas sæpe caueto.
Dicimus, tempero, moderor tibi & te.
Refero tibi & ad te. Item refero ad senatũ, id est, propono, scribo, mitto tibi & ad te.
Do tibi literas, ut ad aliquem feras, do ad te literas, id est, mitto.

Verba fidendi. Verba fidendi datiuum regunt.ut,
Vacuis committere uentis, nil nisi læue decet.
Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

Verba obsequendi. Verba obsequendi & repugnandi, datiuum regunt.ut,
Semper obtemperat pius filius patri.
Quę homines arant, nauigant, ædificant, uirtuti omnia parent. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo.
Venienti occurrite morbo.
Ignauis precibus fortuna repugnat.
At ex his quędam cum alijs casibus copulantur.
Ad amorem nihil potuit accedere.
Illud constat omnibus, seu inter omnes,
Hæc fratri mecum non conueniunt. Sæuis inter se cõuenit ursis. Ausculto tibi, id est, obedio. Ausculto te, id est, audio. Adamas dissidet magneti, seu cum magnete. Certat illi, uel cum illo.
Tu dic mecum quo pignore certes.

Verba minandi. Verba minandi & irascendi, regunt datiuum.ut,
Vtriq; mortem minatus est.
Adolescenti nihil est quod succenseat.

Smu. Sum cum compositis, pręter possum, datiuum exigit, ut
Rex pius est reipub. ornamento: Mihi nec obest, nec prodest. Multa petentibus, desunt multa.

Verba cõposita. Datiuum postulant uerba composita cum his præpositionibus.

PRAE.

Ego meis maioribus uirtute pręluxi.
Sed præeo pro uinco, præcedo, pręcurro, pręuertor, accusatiuo iunguntur.

AD.

Albo gallo ne manum admoliaris.

CON.

Mulier quædam ex Andro, commigrauit huic uiciniæ.

Sub

SVB.

Subolet iam uxori, quod ego machinor.

ANTE.

Iniquissimam pacem, iustissimo bello antefero.

POST.

Omnes posthabui mihi res, ita ut par fuit.

OB.

Quum nemini obtrudi potest, itur ad me.

IN.

Impendet omnibus periculum.

INTER.

Malleolus uitibus interserendus est.

Varia cõstructio.

Pauca ex his mutãt datiuum aliquoties in aliũ casum. ut,
Præstat ingenio, alius, alium.
Multos uirorum anteit sapientia. In amore hęc insunt uitia. Interdico tibi aqua & igni.
Est pro habeo datiuum exigit. ut,
Velle suum cuiq; est, nec uoto uiuitur uno.
Est mihi nanq; domi pater, est iniusta nouerca.
Huic confine est suppetit. ut,
Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
Sum cum multis aliis geminum adsciscit datiuum. ut,
Exitio est auidis mare nautis.
Speras tibi laudi fore, quod mihi uitio uertis.
Nemo sibi Mimos accipere debet fauori.
Suo sibi gladio hunc iugulauit.
Additur his datiuus festiuitatis causa.

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

VErba transitiua cuiuscunq; generis, siue actiui, siue communis, siue deponentis, exigunt accusatiuum. ut, Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

Verba trãsitiua.

Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.
In primis uenerare deos. Aper agros depopulatur.

Neutra transitiua.

Etiam & uerba neutra accusatiuum admittunt cognatæ significationis. ut,
Tertiam ætatem hominum uiuebat Nestor.
Longam incomitata uidetur ire uiam.
Duram seruit seruitutem.
Hunc accusatiuum mutant autores non raro in ablatiuũ. ut. Diu uideor uita uiuere, Ire recta uia.
Morte obijt repentina.
Sunt & quæ figurate accusatiuum habent, ut,
Nec uox hominem sonat, o dea certe.
Qui Curios simulant, & Bacchanalia uiuunt.
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Duo accusatiui.

Duplex accusat.

Verba rogandi, docendi, uestiendi, duplicem regunt accusatiuum. ut, Tu modo posce deum ueniam.
Dedocebo te istos mores.
Ridiculum est, te me admonere istud.
Induit se calceos, quos prius exuerat.
Rogandi uerba interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum. ut,
Ipsum obtestemur, ueniamq; oremus ab ipso.
Suspitione istam ex illis quære.
Vestiendi uerba interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum, uel datiuum. ut,
Induo te tunica, uel tibi tunicam. Hoc te celauimus unum. Bassus noster, de hoc me celauit.

ABLATIVVS POST VERBVM.

QVoduis uerbum admittit ablatiuum significantem instrumentum, aut causam, aut modum actionis.

Instru-

SYNTAXIS.

INSTRVMENTVM.

Dæmona non armis, ſed morte ſubegit Ieſus.
Naturam expellas furca, tamen uſq; recurrit.
Hi iaculis, illi certant defendere ſaxis.

CAVSA.

Gaudeo (ita me dñ ament) gnati cauſa.
Inuidus alterius rebus macreſcit opimis.
Vehementer ira excanduit.

MODVS.

Mira celeritate rem peregit.
Dum uires animiq; ſinunt tolerate laborem.
Iam ueniet tacito curua ſenecta pede.

Ablatiuo cauſę & modi aliquando additur præpoſitio, ut, Baccharis prę ebrietate.
Summa cum humanitate tractauit hominem.

Quibuſlibet uerbis ſubñcitur nomen precñ in ablatiuo caſu. ut, Precium.
Teruncio, ſeu uitioſa nuce non emerim.
Multo ſanguine ac uulneribus ea uictoria ſtetit.

Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adñciuntur ſępe ſine ſubſtantiuis. ut,
Redime captum q̃ queas minimo. Vili uęnit triticum
Conſtat paruo fames magno faſtidium.

Excipiuntur hi genitiui, ſine ſubſtantiuis poſiti, Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantilibet, quanticunq; ut,
Tanti eris alñs, quanti tibi fueris.
Non uendo pluris q̃ alñ fortaſſe etiam minoris.
Vix Priamus tanti totaq; Troia fuit.

Sin addantur ſubſtantiua, in ablatiuo efferuntur, ut,

Minori

Minori precio uendidi, q̃ emi.

Valeo etiam interdum cũ accusatiuo iunctũ repitur. ut,

Denarij dicti, q, denos çris ualebãt, quinarij q, quinos.

Verba abundandi

Verba abundandi, implendi, onerandi, & his diuersa ablatiuo gaudent. ut,

Amore abundas Antipho.

Malo uirum pecunia, q̃ pecuniam uiro indigentem.

Sylla omnes suos diuitijs expleuit.

Hoc te crimine expedi.

Homines nequissimi, quibus te onerarũt mendacijs?

Ego hoc te fasce leuabo.

Aliquem familiarem suo sermone participauit.

Ex quibus quędã nonnũquã etiã in genitiuũ ferũtur. ut,

Quam diues niuei pecoris, quam lactis abundans.

Quasi tu huius indigias patris.

Quid est, quod in hac causa defensionis egeat?

Implentur ueteris Bacchi, pinguisq; ferinç.

Postquam dextra fuit cædis saturata.

Omnes mihi labores leues fuere, præterquam tui carendum q, erat. Paternum seruum sui participauit consilij.

Fungor.

Fungor, fruor, utor, & similia, ablatiuo iunguntur.

Qui adipisci ueram gloriam uolunt, iustitiç fungantur officijs. Optimum est aliena frui insania.

In re mala, animo si bono utare, iuuat.

Aspice uenturo lætentur ut omnia sæclo.

Qui sua uictoria tam insolenter gloriarentur.

Destruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Vescor carnib⁹. Haud equidẽ tali me dignor honore.

Vt malis gaudeat alienis.

Exemplorum multitudine supersedendum est.

Regni eum societate munerauit.

Communicabo te semper mensa mea.

Prosequor

Prosequor te amore, laude, honore. &c. id est amo, laudo,

laudo, honoro.

Afficio te gaudio, ſupplicio, dolore. &c. id eſt, exhilaro, punio, contriſto. Afficio.

Mereor cum aduerbijs, bene, male, melius, peius, optime, peſsime, ablatiuo adhæret. ut, Mereor.

De me nunq̃ bene meritus es.

Eraſmus de lingua latina optime meritus eſt.

Catilina peſsime de rep. meruit.

Quædam accipiendi, diſtandi, & auferendi uerba ablatiuum cum præpoſitione optant. ut,

Iſtuc à multis iam pridem audiueram.

A trepido uix abſtinet ira magiſtro.

Naſci à principibus fortuitum eſt.

Procul abeſt ab urbe imperator.

Vertitur hic ablatiuus aliquando in datiuum. ut,

Viuere ſi recte neſsis, diſcede peritis.

Eſt uirtus placitis abſtinuiſſe bonis.

Heu fuge nate dea teq; his (ait) eripe flammis.

Verbis quę uim comparationis obtinent, adjcitur ablatiuus ſignificans menſuram exceſſus. ut, Vis comparandi.

Deforme exiſtimabat, quos dignitate preſtaret, ab jis uirtutibus ſuperari.

Quibuſlibet uerbis additur ablatiuus abſolute ſumptus. ut, Imperante Auguſto natus eſt Chriſtus, imperante Tiberio crucifixus. Ablt̃s absolutus.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris.

Nil deſperandum Chriſto duce & auſpice Chriſto,
Iam Maria, audito Chriſtum ueniſſe, cucurrit.

Verbis quibuſdam additur auferendi caſus per ſynecdochen, & poetice accuſatiuus. ut. Synecdoche.

Egrotat animo magis quàm corpore.

Candet dentes, Rubet capillos.

Quædam tamen efferuntur in gignendi casu. ut,
Absurde facis, qui angas te animi.
Exanimatus pendet animi. Desipiebam mentis. Plau.
Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi.

Diuersi casus.

Eidem uerbo diuersi casus, diuersæ rationis apponi possunt. ut, Dedit mihi uestem pignori, te presente, propria manu.

Passiuis additur ablatiuus agentis, sed antecedente præpositione, interdum & datiuus. ut,
Laudatur ab his, culpatur ab illis.
Honesta bonis uiris, non occulta petuntur.

Quorum participia frequentius datiuis gaudent. ut,
Nulla tuarum audita mihi nec uisa sororum.
Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis.

Cæteri casus manent in passiuis qui fuerunt actiuorum. ut, Accusaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dococeberis à me istos mores. Priuaberis magistratu.

Constructio neutropass.

Vapulo, uęneo, liceo, exulo, fio, neutropassiua, passiuã constructionem habent. ut,
A præceptore uapulabis.
Malo à ciue spoliari q̃ ab hoste uęnire.
Quid fiet ab illo? Virtus paruo precio licet ab oĩbus
Cur à conuiuȝs exulat philosophia?

Verba infinita.

Quibusdam tum uerbis, tum adiectiuis, familiariter subȝcitur uerba infinita. ut,
Iuuat usq; morari, & conferre gradum.
Dicere quæ puduit, scribere iussit amor.
Vis fieri diues pontice? nil cupias.
Et erat tum dignus amari. Audax omnia perpeti gens humana ruit, per uetitum nefas.

Ponuntur interdum figurate, & absolute. ut,
Hęccine fieri flagitia?
Criminibus terrere nouis, hinc spargere uoces.
Et quęrere conscius arma, id est, terrebat, spergebat, quęrebat.

De

DE GERVNDIIS.

GErundia & ſupina regunt caſus ſuorũ uerborũ, ut, Gerundia.
Efferor ſtudio uidendi parentes.
Vtendum eſt ætate, cito pede labitur ætas.
Scitatum oracula Phœbi mittimus.

D I.

Gerundia in Di pendent à quibuſdam tum ſubſtantiuis, tum adiectiuis.
Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſa uidendi?
Cecropias innatus apes amor urget habendi.
Aeneas celſa in puppi, iam certus eundi.
Poetice infinitus loco gerundij ponitur. ut,
Studium quibus arua tueri. Peritus medicari.
Interdum non inuenuſte adijcitur gerundijs etiam genitiuus pluralis. ut, Nota.
Quum illorum uidendi gratia me in forum cõtuliſſem
Date creſcendi copiam nouarum.
Conceſſa eſt diripiendi pomorum atq; obſoniorum licentia.

D O.

Gerundia in do pendent ab his præpoſitionibus.

A	De	Cum	ut
Ab	E	In	
Abs	Ex	Pro	

Ignaui à diſcendo cito deterrentur.
Amor & amicitia, utrunq; ab amando dictum eſt.
Ex defendendo q̃ ex accuſando uberior gloria comparatur.
Conſultatur de tranſeundo in Galliam.
Recte ſcribendi ratio cum loquendo iuncta eſt.
Pro uapulando ab hoſte mercedem petam.
Ponuntur & ſine præpoſitione. ut,
Alitur uitium creſcitq; tegendo.

Scribendo diſces ſcribere.

DVM.

Gerundia in Dum pendent ab his præpoſitionibus.

Inter, Ante, Ad, Ob, Propter.

Inter cœnandum hilares eſte.
Ante damnandum ingentes tollent animos.
Locus ad agendum ampliſsimus.
Ob abſoluendum munus ne acceperis.
Veni propter te redimendum.

Cum ſignificatur neceſsitas, ponuntur citra præpoſitionem, addito uerbo eſt. ut,

Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.
Vigilandum eſt ei, qui cupit uincere.

Gerundia in nomina uertuntur.

Vertuntur gerundia in nomina adiectiua. ut,

Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
Ad accuſandos homines duci prȩmio, proximum latrocinio eſt.
Cur adeo delectaris criminibus inferendi?

DE SVPINIS.

TVM.

Supinum. PRius ſupinum actiue ſignificat, & ſequitur uerbum aut participium ſignificans motum ad locum. ut,

Spectatum ueniunt, ueniunt ſpectentur ut ipſæ.
Milites ſunt miſsi ſpeculatum arcem.

Illa uero do uænũ, do filiã nuptũ, latentẽ habent motũ.

At hoc ſupinum in neutro paſsiuis, & cum infinito iri, paſsiue ſignificat. ut, Coactum ego nõ uapulatum, dudum conductus ſum. Poſtq̃ audierat non datum iri uxorem

uxorem filio. Poetæ dicunt, Eo uiſere, uado uidere. Ponitur & abſolute cum uerbo eſt. ut, Actum eſt, ilicet periſti. Itum eſt in uiſcera terræ. Ceſſatum eſt ſatis.

TV.

Poſterius ſupinum paſsiue ſignificat, & ſequitur nomina adiectiua. ut,

Sum extra noxam, ſed non eſt facile purgatu.
Quod facta fœdum eſt, idem eſt dicta turpe.
Qui pecunia non mouetur, hunc dignum ſpectatu arbitramur. In iſtis uero. Surgit cubitu, redit uenatu: cubitu & uenatu, nomina potius cenſenda uidentur, q̃ ſupina. Nota.

DE TEMPORE ET LOCO.

TEMPVS.

QVæ ſignificant partem temporis, in ablatiuo frequẽtius uſurpãtur, in accuſatiuo raro. Nemo mortaliũ omnibus horis ſapit. Nocte latent mendæ. Pars temporis.

Id tempus creatus eſt conſul.

Quæ autem durationem temporis denotant, in accuſatiuo, interdum & ablatiuo efferuntur. ut, Duratio temporis.

Hic iam tercentum totos regnabitur annos.
Noctes atq; dies patet atri ianua ditis.
Hic tamen hac mecum poteris requieſcere nocte.
Imperauit triennio, & decem menſibus, octoq; diebus.
Dicimus etiam. In paucis diebus, de die, de nocte.

Promitto in diem. Commodo in menſem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos ſtudui. Puer id ętatis. Non plus triduum aut triduo. Tertio, uel ad tertium calendas uel calendarum.

SPACIVM LOCI.

Spaciũ loci in accuſatiuo effertur, interdũ & in ablatiuo ut. Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo.) Spacium loci.

Treis pateat cœli ſpacium, non amplius ulnas.
Iam mille paſſus proceſſerã. Abeſt bidui, ſubintelligſtur ſpacium. Abeſt ab urbe quingentis paſſuum millibus.

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua, & nomina maiorum locorum adduntur ferè cum præpoſitione uerbis ſignificantibus in loco, ad locum, à loco, aut per locum. ut.

In foro uerſatur. Meruit ſub rege in Gallia.
Ad templum non æque Palladis ibant
Iliades.
Legantur in Hiſpaniam maiores natu nobiles.
E Sicilia decedens Rhodum ueni.
Per mare ibis ad Indos.

Loca propria. Omne uerbum admittit genitiuum proprij nominis loci in quo fit actio, modo primæ uel ſecundę declinationis & ſingularis numeri ſit. Quid Romæ faciam: Mentiri neſcio. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi. Hi genitiui, humi, domi, militię, belli, pro propriis uſurpantur. ut, Domi belliq; ſimul uiximus.

Parui ſunt foris arma, niſi eſt conſilium domi.

Domi. Domi, non alios ſecũ patitur genitiuos, q̃ meę, tuę, ſuę, noſtrę, ueſtrę, alienę. ut, Verſor domi meæ, non alienę. Verum ſi proprium loci, pluralis dumtaxat numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo aut ablatiuo ponitur. ut, Colchus, an Aſſyrius, Thebis nutritus, an Argis Sueton. Lentulus Getulicus Tiburi genitum ſcribit.
Liui. Neglectum Anxuri præſidium.
Cic. Cum una ſola legione fuit Carthagini.
Romæ Tibur amem uentoſus, Tibure Romam.
Cic. Cum tu Narbonę menſas hoſpitum conuomeres.
Idem. Commendo tibi domum eius, quę eſt Sycione.
Sic utimur ruri, uel rure in ablatiuo. ut.
Ruri ferè ſe continet, Rure paterno eſt tibi far modicum.

Ad

SYNTAXIS.

AD LOCVM.

Verbis ſignificantibus motum ad locū apponitur proprium loci in accuſatiuo. ut, Conceſsi Cantabrigiam ad capiendum ingenij cultum. Eo Londinum ad merces emendas. Ad hunc modum utimur rus & domus. ut, Ego rus ibo, Ite domū ſaturę, uenit heſperꝰ, ite capellæ. Ad locum

A LOCO PER LOCVM.

Verbis ſignificantibus motum à loco aut per locum adijcitur proprium loci in ablatiuo. ut, A loco.

Niſi ante Roma profectus eſſes, nūc eam relinqueres.
Eboraco ſiue per Eboracum ſum facturus iter,
Ad eundem modum uſurpantur domus & rus. ut,
Nuper exijt domo. Timeo ne pater rure redierit.

DE IMPERSONALIVM CONSTRVCTIONE.

GENITIVVS.

HAEC tria impersonalia, intereſt, refert, & eſt, quibuſlibet genitiuis annectuntur, pręter, mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra, & cuia. ut, Impſonal. conſtruct.

Intereſt magiſtratus tueri bonos, animaduertere in malos. Refert multum Chriſtianæ reip. epiſcopos doctos & pios eſſe. Prudentis eſt multa diſsimulare.
Tua refert teipſum noſce.
Ea cædes crimini potiſsimum datur ei, cuia interfuit, non ei, cuia nihil interfuit.
Adijciuntur & illi genitiui, tanti, quanti, magni, parui, quanticunq;, tantidem. ut,
Magni refert, quibuſcū uixeris. Tanti refert honeſta agere. Veſtra parui intereſt. Et intereſt ad laudē meā.

Dati-

DATIVVS.

In datiuum feruntur hæc impersonalia, accidit, certũ est, contingit, constat, confert, cõpetit, conducit, conuenit, displicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, noceat, obest, prodest, præstat, patet, stat, placet, restat, benefit, malefit, satisfit, supersit, sufficit, uacat. ut,

Conuenit mihi tecum.

Emori p uirtutem mihi prestat q̃ per dedecus uiuere.

Non uacat exiguis rebus adesse Ioui.

Dolet dictum imprudenti adolescenti & libero, subauditur esse. A nouerca malefit priuignis.

A deo nobis benefit. Stat casus renouare omnes.

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accusandi casum exigunt, iuuat, decet, dedecet, delectat, oportet, ut,

Me iuuat ire per altum, Vxorem ædes curare decet,

Dedecet uiros muliebriter rixari. Cato.

Patrem familias uendacem, nõ emacem esse oportet.

His uero attinet, ptinet, spectat, additur præpositio ad. ut, Me ne uis dicere quod ad te attinet?

Spectat ad omnes bene uiuere.

Quintil. Pertinet in utramq; partem.

ACCVSATIVVS CVM GENITIVO.

His impersonalibus subiicitur accusatiuus cum genitiuo, pœnitet, tædet, miseret, misereſcit, pudet, piget. ut. Cic. Si ad centesimum uixisset annum, senectutis eum suæ nõ pœniteret. Tędet animã meam uitæ meę,

Aliorum te miseret, tui nec te miseret, nec pudet.

Fratris me quidem pudet pigetq;.

Impsonal. fiunt pers. Nonnulla impersonalia remigrant aliquando in personalia

nalia. ut, Non omnes arbuſta iuuant.
Nanq; decent animos mollia regna tuos.
Agricolam arbor ad frugem perducta delectat.
Nemo miſerorum commiſereſcit.
Te non pudet iſtud? Non te hæc pudent?

Cœpit,&c

Cœpit, incipit, deſinit, debet, ſolet, & poteſt, perſonalibus iuncta, impersonalium formam induunt. ut,
Vbi primũ cœperat non cõuenire, quęſtio oriebatur.
Tædere ſolet auaros impendŋ. Deſinit illum ſtudŋ tædere. Sacerdotem inſcitiæ pudere debet.
Peruenire ad ſummum, niſi ex principŋs non poteſt.

Verbum impersonale paſsiuę uocis, ſimilem cum perſonalibus paſsiuis caſum obtinet. ut,
Ab hoſtibus conſtanter pugnatur.

Qui quidem caſus interdum non exprimitur. ut,
Strato diſcumbitur oſtro.

Verbum impersonale paſsiuæ uocis, pro ſingulis perſonis utriuſq; numeri indifferenter accipi poteſt. ut,
Statur, id eſt, ſto, ſtas, ſtat, ſtamus, ſtatis, ſtant.

DE PARTICIPII CONSTRVCTIONE

Partípci. conſtruct.

PArticipia regunt caſus uerborũ à quibus deriuãtur. ut, Duplices tendens ad ſydera palmas, talia uoci refert.
Vbera lacte domum referent diſtenta capellæ.
Diligendus ab omnibus. Quanq̃ in his uſitatior eſt datiuus. ut, Reſtat Chremes qui mihi exorandus eſt.

GENITIVVS.

Participia cum fiunt nomina, genitiuum poſtulant. ut,
Alieni appetens. Sui profuſus. Cupientiſsimus tui.
Inexpertus belli, Indoctus pilæ.

ACCVSATIVVS.

Exoſus, peroſus, pertæſus, in accuſatiuum feruntur. ut,
Immundam ſegnitiem peroſæ. Aſtronomus exoſus
ad unum mulieres. Pertæſus ignauiam ſuam.
Exoſus & peroſus etiam cum dandi caſu leguntur. ut,
Germani Romanis peroſi ſunt. Exoſus deo & ſanctis.

ABLATIVVS.

Natus, prognatus, ſatus, cretus, creatus, ortus, ęditus,
ablatiuum feruntur. ut,
Bona bonis prognata. Sate ſanguine diuûm.
Quo ſanguime cretus. Venus orta mari mare
Præſtet cunti. Terra ęditus.

DE ADVERBII CONSTRVCTIONE.

NOMINATIVVS.

Aduerb. conſtruct.

EN & ecce demonſtrantis aduerbia, nominatiuo frequentius, accuſatiuo rarius iunguntur.
En Priamus: ſunt hic etiam ſua prȩmia laudi.
Ecce tibi ſtatus noſter, En quatuor aras.
Ecce duas tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.
En exprobantis ſoli accuſatiuo nectitur. ut,
En animum & mentem. En habitum.

GENITIVVS.

Quædam aduerbia loci, temporis, & quantitatis genitiuum poſt ſe recipiunt.

LOCI.

Vt, Vbi, ubinam, nuſq̃, eò, longe, quò, ubiuis, huccine.
ut, Vbi gentium? Quo terrarum abȳt?
Nuſq̃ loci inuenitur. Eò impudentiæ ueutum eſt.

Tem-

TEMPORIS.

ut, Nunc, tunc, interea, pridie, postridie. ut,
Nihil tunc temporis amplius q̃ flere poteram.
Pridie eius diei pugnam inierunt.
Pridie calendarum, seu calendas.

QVANTITATIS.

ut. Parum, satis, abunde. &c.
Satis loquentiæ, sapientiæ parum.
Abunde fabularum audiuimus.
Instar, æquiparationem, mensuram, aut similitudinem significat. ut, Instar.
Instar montis equum diuina Palladis arte
Aedificant. Mittitur Philippus
solus, in quo instar omnium auxiliorum erat.
Sed scelus hoc meriti pondus & instar habet.
Hic apponitur interdum præpositio ad. ut,
Vallis ad instar castrorum clauditur.
Populus Ro. è parua origine, ad tantę magnitudinis instar emicuit.
Ah minime gentium non faciam. Hic genitiuus festiuitatis causa additur.

DATIVVS.

Quædam datiuum admittunt noīm unde deducta sunt, ut, Venit obuiam illi. Nam obuius illi dicitur. Gtīs festiuitatis.
Canit similiter huic, sibi mutiliter uiuit.
Propinquius tibi sedet q̃ mihi.
Sunt & hi datiui aduerbiales, tempori, luci, uesperi. ut,
Tempori uenit, quod omnium rerum est primum.
Luci occidit hominem. Vidi ad uos afferri uesperi.

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accusandi casum admittunt prępositionis, unde sunt profecta. ut,
Castra propius urbem mouentur.

Proxime Hyſpaniam ſunt Mauri.

Cedo, flagitantis exhiberi accuſatiuum regit. ut,

Cedo. Cedo quemuis arbitrum.

ABLATIVVS.

Aduerbia diuerſitatis, aliter, ſecus, & illa duo, ante, poſt cum ablatiuo non raro inueniuntur. ut,

Multo aliter. Paulo ſecus. Multo ante. Longe ſecus, Et longo poſt tempore uenit. Paulo poſt.

Aduerbia comparatiui & ſuperlatiui gradus admittunt caſus earum uocum, unde deducuntur. ut,

Acceſsi propius illo. Optime omnium dixit.

Legimus propius ad deos, & propius à terris.

Plus. Plus nominatiuo, accuſatiuo, & ablatiuo, iungi reperitur. ut, Plus quinquaginta hominum ceciderunt.

Aberat acies paulo plus quingentos paſſus.

Dies triginta, aut plus eo in naui fui.

QVIBVS modis uerborum quæ congruant aduerbia.

Nota. Vbi, poſtq̃, & quum, temporis aduerbia, interdũ indicatiuis, interdum uero ſubiunctiuis uerbis apponuntur. ut, Hæc ubi dicta dedit.

Vbi nos lauerimus, ſi uoles, lauato.

Quum faciam uitula, pro frugibus ipſe uenito.

Quũ cauerem reges, & prælia, Cynthius aurẽ uellit.

DONEC.

Donec. Donec pro q̃ diu indicatiuo gaudet.

Donec eram ſoſpes: Pro quouſq;, nunc indicatiuum, nunc ſubiunctiuum exigit. ut,

Cogere donec oues ſtabulis, numerumq; referre Iuſsit. Col. Donec ea aqua, quã adieceris decocta ſit.

DVM.

Dum. Dum, de re præſenti non perfecta, aut pro quamdiu, faciendi

fatendi modum poscit. ut,

Dum apparatur uirgo in conclaui.

Ego te meum dici tantisper uolo: dum quod te dignum, est, facis.

Dum pro dummodo, aliàs potentiali, aliàs subiunctiuo nectitur. ut, Dum prosim tibi. Dum ne ab hoc me falli comperiam. Dum pro donec subiunctiuo tantum, ut,

Tertia dum Latio regnantem uiderit æstas.

QVOAD.

Quoad. Quoad pro q̃ diu uel indicatiuis uel subiunctiuis: pro donec subiunctiuis solis adhibetur. ut,

Quoad expectas contubernalem?

Quoad possē, & liceret ab eius latere nunq̃ discedere.

Oĩa integra seruabo, quoad exercitus huc mittatur.

SIMVLAC. &c.

Simulac simulatq; indicatiuo & subiunctiuo adhęrent.

Simulac belli patiens erat.

Simulatq; adoleuerit ætas.

QVEMADMODVM. &c.

Quemadmodum, ut, utcunq;, sicut, utrunq; modum admittunt. ut, Vt salutabis, ita & resalutaberis.

Vt sementem feceris, ita & metes. Vt.

Vt pro postquam indicatiuo iungitur. ut,

Vt uentum est in urbem.

QVASI. &c.

Quasi, ceu, tanquam, perinde, acsi, haud secus, quum proprium habent uerbum subiunctiuo apponuntur. ut,

Tanquam feceris ipse aliquid.

Quasi non norimus nos, inter nos.

Aliàs copulant consimiles casus. ut,

Noui hominem tanq̃ te. Arridet mihi quasi amico.

NE.

Ne prohibendi uel imperatiuis uel subiunctiuis præpo- Ne.

nitur. ut, Ne ſæui magna ſacerdos.
Hic nebulo magnus eſt, ne metuas.

Coram. Ne pro non, cęteris modis inſeruit.

Aduerbia accedente caſu, tranſeunt in præpoſitiones. ut
Cantabit uacuus coram latrone uiator.

DE CONIVNCTIONVM CONSTRVCTIONE.

Con ūct. cōſtructio Coniunctiones copulatiuę, & diſiunctiuę cū his quatuor, q̄, niſi, prętereā, an, ſimiles oīno caſus nectūt, niſi caſualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet. ut,
Socrates docuit Xenophontem & Platonem.
Vtinam calidus eſſes aut frigidus. Eſt minor natu q̄ tu. Nemini placet niſi, uel, prætereā ſibi.
Emi librum centuſsi & pluris.
Vixi Romę & Venetijs. Hora
In Meti deſcendat iudicis aures, & patris & noſtras.

Coniunctiones copulatiuæ & diſiunctiuæ, aliquoties ſimiles modos & tempora conglutinant. ut,
Recto ſtat corpore deſpicitq; terras.

Aliquoties añt ſimiles modos, ſed diuerſa tempora. ut,
Niſi me lactaſſes amantem, & uana ſpe produceres.
Tibi gratias egi, & te aliquando collaudare poſſum.

ETSI, &c.

Nota. Etſi, tametſi, etiamſi, quanq̄, in principio orationis, indicatiuos modos, in medio ſubiunctiuos poſtulant.

Quamuis & licet ſubiunctiuos frequentius. ut,
Etſi nihil noui afferebatur.
Quanq̄ animus meminiſſe horret.
Quamuis Elyſios miretur Gręcia campos.
Ipſe licet uenias muſis comitatus Homere.

NI NISI, &c.

Ni, niſi, ſi, ſiquidem, quòd, quia, quâm, poſtq̄, poſteaq̄, ubi

pro

pro poſtq̃, nunq̃, priuſq̃, & indicatiuis, & ſubiunctiuis adhærent. ut,

Quod redieris incolumis gaudeo.

Caſtigo te non q̃ odio habeam, ſed q̃ amem.

Aliud honeſtum iudicas, q̃ philoſophi ſtatuaunt.

Grauius accuſas, q̃ patitur tua conſuetudo.

Si, utriq; modo iungitur, at ſi, pro q̃uis, ſubiunctiuo tantum. ut, Redeam? non ſi me obſecret. Si quis, tantum indicatiuo. ut, Si quis adeſt. Si.

QVANDO. &c.

Quando, quandoquidem, quoniã, indicatiuo iunguntur ut, Dicite quandoquidem in molli conſedimus herba.

Quoniam mihi non credis, ipſe facito periculum.

QVIPPE.

Quippe quũ propriũ habet uerbum, gaudet indicatiuo, ut, Danda eſt huic uenia, quippe ægrotat. Quippe.

Si addideris qui, utrunq; admittit modum. ut,

Non eſt huic danda uenia, quippe qui iam bis peierauit, ſiue peierauerit.

QVI.

Qui cum habet uim caſualem ſubiunctiuum poſtulat. ut, Qui.

Stultus es qui huic credas.

CVM.

Cum pro quamuis, pro quandoquidem, uel quoniam ſubiunctiuis ſemper adhæret. ut, Cum.

Nos cum præcipi nihil poſſe dicamus, tamen aliꝭs de rebus diſſerere ſolemus.

Cum ſis officiꝭs Gradiue uirilibus aptus.

CVM, TVM.

Cum & tum, item tũ geminatũ, ſimiles modos copulãt, Eſt autem in cum quiddã minus, in tum quiddam maius.

Amplectitur cũ eruditos oꝝs, tũ in primis Marcellũ.

Odit tum literas tum uirtutem.

Ne,

NE, AN, NVM.

Ne, an, nũ, interrogandi particulę, indicatiuũ amant. ut,
Superat ne & uectitur aura ætherea?
At quum accipiuntur dubitatiue, aut infinite, ſubiunctiuum poſtulant. ut, Viſe num redierit.
Nihil refert feceris ne, an perſuaſeris.

VT.

Vt, Vt, cauſalis ſeu perfectiua coniunctio, & ut, pro ne non, poſt uerba timoris, nunc potentiali, nũc ſubiũctiuo iungitur. ut, Filiũ perduxere illuc ſecum, ut una eſſet mecũ. Te oro Daue, ut redeat iam in uiam. Metuo ut ſubſtet hoſpes.
Vt concedentis, & ut, pro utpote, ſubiunctiuo ſeruit. ut,
Vt omnia contingant quæ uolo, leuari non poſſum.
Non eſt tibi fidendum, ut qui toties fefelleris.
Vt qui ſolus relictus fueris.
Vt pro poſtq̃, pro quemadmodum, uel ſicut, & interrogatiuum, indicatiuis nectitur. ut,
Vt ab urbe diſceſſi, nullã intermiſi diẽ, quin ſcriberẽ.
Tu tamen has nuptias perge facere, ut facis.
Credo, ut eſt dementia. Vt ualet? ut meminit noſtri?

DE PRAEPOSITIONVM CONSTRVCTIONE.

Præpoſiti. conſtruct. PRæpoſitio ſubaudita, interdũ facit, ut addatur ablatiuus. ut, Habeo te loco parentis. Apparuit illi humana facie. Diſceſsit magiſtratu.
Prępoſitio in cõpoſitione eundem nonnunq̃ caſum regit, quem & extra compoſitionem regebat. ut,
Nec poſſe Italia Teucrorum auertere regem.
Emoti procumbuut cardine poſtes.
Detrudunt naues ſcopulo.

Nota. Verba compoſita cum A, ab, ad, con, de, e, ex, in, aliquando

quando exigunt eaſdem prępoſitiones cũ ſuo caſu extra compoſitionem. ut, Aſtinuerunt à uiris. Amicos aduocabo ad hanc rem. Cum legibus conferemus, Detrahere de tua fama nunq̃ cogitaui. Cum ex inſidijs euaſeris. Poſtq̃ exceſcit ex ephebis. In remp. cogitatione curaq; incumbe.

IN.

In, pro erga, contra, & ad, accuſandi caſum habet. ut, In.
Accipit in Teucros animum, mentemq; benignam.
Quid meus Aeneas in te committere tantum,
Quid Troes potuere?
Quò te Meri pedes? an quò uia ducet in urbem?
Item in, accuſatiuo iungitur, quoties diuiſio, mutatio, In.
aut incrementum rei cum tempore ſignificatur. ut,
Eſt locus in parteis, ubi ſe uia findit in ambas.
Verſa eſt in cineres ſoſpite Troia uiro.
Amor creſcit in horas.
In, cum ſignificatur actus in loco, ablatiuum poſtulat. ut.
Aurum in igni ſpectatur.

SVB.

Sub, pro ad, per, & ante, accuſatiuo innititur. ut, Sub.
Sub umbram properemus. Legati ferè ſub id tempus ad res repetendas miſsi, id eſt, per id tempus. Sub noctem cura recurſat, id eſt, ante, uel inſtante nocte.
Aliâs ablatiuum admittit. ut,
Quicquid ſub terra eſt in apricum proferet ætas.
Sub nocte ſilenti, id eſt, in nocte ſilenti.

SVPER.

Super, pro ultra accuſatiuo iungitur. ut, Super.
Super Garamantas, & Indos proferet imperium.
Super pro de, & in, ablatiuo. ut, Multus ſuper ea re, uariuſq; rumor. Fronde ſuper uiridi.

SVBTER.

Subter uno ſignificatu, utriq; caſui apud autores iũgitur. Subter.

ut, Pugnatum eſt ſuper, ſubterq; terras. Vergil.

Omnes
Ferre libet ſubter denſa teſtudine caſus.

TENVS.

Tenus. Tenus gaudet ablatiuo, & ſingulari & plurali. ut,
Pube tenus. Pectoribus tenus. At genitiuo tantum plurali. ut. Crurum tenus.

Nota. Prępoſitiones quum caſum admittunt, migrant in aduerbia. ut, longo poſt tempore uenit.
Pone ſubit coniunx. Coram quem quæritis adſum.

DE INTERIECTIONVM CONSTRVCTIONE.

Interiecti. conſtruct. INteriectiones non raro abſolute & ſine caſu ponũtur
Spem gregis ah ſilice in nuda connixa reliquit.
Quæ malum dementia?

O.

O. O exclamantis, nominatiuo, accuſatiuo, & uocatiuo iungitur, ut, O feſtus dies hominis.
O fortunatos nimium, bona ſi ſua norint, agricolas.
O formoſe puer, nimium ne crede colori.

HEV, PRO.

Heu. Heu & prô, nunc nominatiuo, nunc accuſatiuo adhęrẽt.
Heu pietas. Heu priſca fides.
Heu ſtirpem inuiſam.

Prô. Prô Iupiter, tu homo adiges me ad inſaniam.
Prô deûm atq; hominum fidem.
Prô ſancte Iupiter, apud Plautum.

HEI, VEH.

Hei. Hei & ueh, datiuo apponuntur. ut,
Hei mihi, q nullis amor eſt medicabilis herbis.

Veh. Veh miſero mihi, quanta de ſpe decidi?

De

DE FIGVRIS.

FIGVRA EST NOVATA, arte aliqua, dicendi forma. Cuius duo tantum genera, dictionis, ſcilicet & conſtructionis, hoc loco trademus. Figura quid ſit.

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictionis ſunt ſex. { Prothesis, Aphæresis, Epenthesis / Syncope, Paragoge, Apocope }

Prothesis, eſt appoſitio literę uel ſyllabę ad principium dictionis. ut, Gnatus pro natus. Tetuli pro tuli. Prothesis.

Aphæresis, eſt ablatio literæ uel ſyllabæ à principio dictionis. ut, Ruit pro eruit. Temnere pro contemnere Aphæresis.

Epenthesis, eſt appoſitio literæ uel ſyllabę ad medium dictionis. ut, Relliquias, relligio, addito l, Indueratorem pro imperatorem. Epēthesis.

Syncope, eſt ablatio literę uel ſyllabę à medio dictionis ut, Abŋt, petŋt, dixti, repoſtum. &c. Syncope.

Paragoge, eſt appoſitio literę uel ſyllabę ad finem dictionis. ut, Dicier pro dici. Paragoge.

Apocope, eſt ablatio literę uel ſyllabæ à fine dictionis. ut, Peculi pro peculŋ, Dixtin' pro dixtine, Apocope.

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ conſtructionis ſunt octo.

- Appoſitio
- Euocatio
- Syllepſis
- Prolepſis
- Zeugma
- Syntheſis
- Antiptôſis
- Synecdoche.

APPOSITIO.

Appoſitio quid.

APpoſitio eſt duorum ſubſtantiuorum eiuſdem caſus, quorum alterum declarat alterum, continuata coniunctio. ut, Flumen Rhenus. Poteſt autem appoſitio plurium ſubſtantiuorum eſſe. ut, Marcus, Tullius, Cicero.

Interdum apud autores in diuerſis caſibus ponũtur ſubſtantiua, perinde quaſi ad diuerſa pertinerent. ut,

Vrbs Patauŋ, Vrbs Antiochiæ.

In appoſitione ſubſtantiua non ſemper eiuſdem generis aut numeri inueniuntur. ut, Vrbs Athenæ.

In me turba ruunt luxurioſa proci.
Ignauum fucos pecus à præſepibus arcent.

Appoſit. cur fiat.

Triplice nomine fit appoſitio.

Reſtringendæ generalitatis gratia. ut,

Vrbs Roma, Animal equus.

Tollendæ æquiuocationis cauſa. ut,

Taurus mons Aſiæ, Lupus piſcis.

Et ad proprietatem attribuendam. ut,

Eraſmus uir exactiſsimo iudicio. Nireus adoleſcens inſigni forma. Timotheus homo incredibili fortuna.

EVOCATIO.

Euocatio.

EVocatio, eſt continuata tertiæ perſonæ ad primam uel ſecundam reductio, ut,

Ego

Ego Cicero oro, uos auditores acclamatis.

Obſeruandum uero eſt, uerbum ſemper conuenire cum perſona euocante. ut,

Ego pauper laboro. Tu diues ludis.

In euocatione, perſona euocans & euocata, aliquando ſunt, diuerſorum numerorum, utpote uel quum perſona euocata caret numero ſingulari. ut, Ego tuæ delitię iſtuc ueniam? Aut quum eſt nomen collectiuum. ut, Euocatio, uaria.

Magna pars ſtudioſorum amœnitates quærimus, hic ſubauditur nos.

Aut deniq; quum eſt nomen diſtributiuum. ut,

In magnis rebus lęſus uterq; ſum⁹, ſubintelligitur nos.

Eſt etiam euocatio implicita, ubi perſona euocans ſubintelligitur. ut, Sum pius Aeneas, ſubintellige, ego.

Populus ſuperamur ab uno, ſubauditur, nos.

SYLLEPSIS.

SYllepſis ſeu conceptio, eſt compræhenſio indigniorıs ſub digniore. Cuius declarendæ gratia hæc quæ ſequuntur obſeruabis. Syllepſis.

Copulatum per ſubiunctionem &, nec, neq;, & cum, pro &, acceptum: uerbum, aut adiectiuum, aut relatiuum exigit plurale. Quod quidem uerbum aut adiectiuum, aut relatiuum genere & perſona cum digniori ſubſtantiuo quadrabit. ut,

Quin tu & ſoror facitis?

Ego & mater miſeri perimus.

Tu & uxor, qui adfuiſtis, teſtes eſtote.

Conceptio perſonarum.

Dignior eſt perſona prima, q̃ ſecunda, aut tertia, & dignior ſecunda, q̃ tertia. ut, Dignior perſona,

Ego & pater ſumus in tuto.

Tu atq; frater eſtis in periculo.
Neq; ego neq; tu ſapimus.
Et Iphitus & Pelias mecum diuellimur inde.
Rhemo cum fratre Quirinus iura dabant.

Cum. Cum, tamen ſingulare uerbum magis amat. ut,
Tu quid ego & populus mecum deſyderet, audi.

Conceptio generum.

Dignius genus. Dignius eſt maſculinum genus q̃ fœmininum aut neutrum, & dignius eſt fœmininum quam neutrum. ut,
Rex & regina beati.
Calibs & aurum ſunt in fornace probati.
Huic per uim, leges & plebiſcita coactæ.
At quum ſubſtantiua res inanimatas ſignificant, adiectiuum aut relatiuũ uſitatius in neutro genere ponitur. ut,
Cum Daphnidis arcum
Fregiſti & calamos, quæ tu peruerſe Menalca,
Et cum uidiſti puero donata, dolebas.
Ira & ægritudo permiſta ſunt.
Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.
Eſt etiam quædam conceptio generum implicita. ut,
Impliciti laqueis nudus uterq; iacet,
Subaudi Mars & Venus.

PROLEPSIS.

Prolepſis. PROLEPSIS ſeu præſumptio, eſt pronunciatio quædam rerum ſummaria. Fit autem quum congregatio ſiue totum cum uerbo uel adiectiuo aptè cohæret, deinde partes totius ad idem uerbum uel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen uix concordant. ut,
Duę aquilę uolauerunt, hęc ab oriente, illa ab occidente.
Congregatio ſiue totum eſt dictio pluralis numeri. ut,
Duę aquilę. Aut plurali equiualens. ut, Corydon & Thyrſis. Nam copulatum equiualet plurali. ut,

Com-

Compulerãtq; greges, Coridon & Thyrſis in unum,
Thyrſis oues, Coridon diſtentas lacte capellas.

Aut congregatio eſt nomen collectiuum. ut,

Populus uiuit, alṅ in penuria alṅ in delitṅs.

Eſt & prolepſis implicita, in qua aliquid tacetur. ut,

Alter in alterius iactantes lumina uultus,
Quærebant taciti noſter ubi eſſet amor.
Deeſt, & alter in alterius.

Diomedes prolepſim dicit, quoties id quod poſterius geſtum eſt, ante deſcribimus. ut, Lauinia uenit littora. Lauiniũ enim nõdũ erat quũ Aeneas ueniret in Italiam.

ZEVGMA.

ZEVCMA eſt unius uerbi uel adiectiui uiciniori reſpondentis ad diuerſa reductio, ad unum quidẽ expreſſe, ad alterum per ſupplementum. ut, Zeugma.

Nihil te nocturnũ prçſidium palatṅ, nihil urbis uigiliæ, nihil timor populi, nihil concurſus bonorum oĩm, nihil hic munitiſsimus habendi ſenatus locus, nihil horũ ora uultuſq; mouerunt? hic mouerunt expreſſe reducitur ad ora uultuſq;, At ad cœtera per ſupplementum. Subintelligendum eſt enim præſidium mouet, Vigiliæ mouerunt, timor populi mouit, bonorum concurſus mouit, habẽdi ſenatus locus mouit.

Verum quando eſt comparatio uel ſimilitudo, uerbũ uel adiectiuum conuenit cum remotiore. ut, Ego ſicut fœnum arui. Hoc ille ita prudenter atq; ego, feciſſet. Item per niſi. ut, Talem filium nulla niſi tu pareret. Licet poetç interdum aliter loqui ſoleant. ut, Comparatio,

Nihil hic niſi carmina deſunt.
Quid niſi ſecretç læſerunt Phyllida ſyluæ?

Tribus modis ſit Zeugma.
In perſona. ut, Ego & tu ſtudes,

In

In genere. ut, Maritus & uxor est irata.
In numero. ut, Hic illius arma, hic currus fuit.
Ponitur aliquando uerbum uel adiectiuũ in principio, & uocatur protozeugma. ut, Dormio ego & tu. ut,
Quandoq; in medio, uocaturq; mesozeugma. ut,
Ego dormio & tu,
Quandoq; in fine, & uocatur Hypozeugma. ut,
Ego & tu dormis.

SINTHESIS.

Synthesis.

SYNTHESIS est oratio congrua sensu, non uoce. ut,
Pars in frustra secant. Gens armati.
Fit autem synthesis nunc in genere tantũ, idq; aut sexus discernendi causa. ut,
Anser fœta, Elephantus grauida.
Aut supplementi gratia. ut, Prænestesub ipsa. s. urbe.
Centauro in magna. s. naui.
Fit nunc in numero tantum. ut,
Turba ruunt. Aperite aliquis ostium.
Nunc uero in genere & numero simul. ut,
Pars mersi tenuere ratem.
Hic manus ob parriam pugnando uulnera passi.

ANTIPTOSIS.

Antiptosis.

ANTIPTOSIS, est positio casus pro casu, idq; interdum non inuenuste. ut, Vrbem quam statuo uestra est. Populo ut placerent quas fecisset fabulas.
Sermonem quem audistis, non est meus.
Eius non uenit in mentem: pro id.
Aristotelis libri sunt omne genus elegantiæ referti: pro omnis generis. Sic id genus, quod genus. &c.

Id

Idne eſtis authores mihi? pro eius.

Interdum autem fit durior antiptôſis. ut,

Salue primus omnium parens patriæ appellate, pro prime.

Habet duos gladios, quibus altero te occiſurum minatur, altero uillicum.

SYNECDOCHE.

SYNECDOCHE eſt, quum id quod partis eſt, attribuitur toti. ut, Aethiops albus dentes. Synecdoche.

Hic album quod ſolis dentibus conuenit, toti tribuitur Aethiopi.

Per Synecdochen nomina adiectiua, aliquam proprietatem ſignificantia, item uerba paſsiua & neutralia ſignificantia aliquam paſſionem, poſſunt regere accuſatiuum, aut ablatiuum, ſignificantem locum, in quo eſt proprietas aut paſsio. ut,

Aeger pedes uel pedibus.

Saucius frontem uel fronte.

Doleo caput uel capite.

Redimitus tempora lauro.

Truncatus membra bipenni.

Effuſas laniata comas, contuſaq; pectus.

Nam illę græcę phraſes ſunt.

Excepto q; non ſimul eſſes, cetera lætus.

Cætera ſimiles, uno differunt.

SI CVI LVBET Figuratæ conſtructionis elegantias pernoſcere, legat Thomam Linacrum, de Eclipſi, Pleonaſmo, & Enallage, dilucidè ac copioſè de hoc negotio diſſerentem.

DE PROSODIA.

Prosodia.

PROSODIA est, quæ rectam uocum pronunciationem tradit. Latine accentus dicitur.

Diuiditur autem Prosodia in { Tonum / Spiritum / Tempus.

Tonus.

Tonus est lex uel nota, qua syllaba in dictione eleuatur uel deprimitur.

Est autem tonus triplex { Acutus / Grauis / Circumflexus.

Tonus acutus, est uirgula obliqua ascendens in dextram, sic /.

Grauis, est uirgula obliqua, descendens in dextrã ad hũc modum \.

Circũflexus, est quiddã ex utrisq; conflatũ, hac figura ^.

Huc additur etiam Apostrophus, qui est quędam circuli pars in summo literæ apposita, quã sic pinges ’

Hac nota ultimã dictionis uocalẽ deesse ostendimus. ut,

Tanton’ me crimine dignum dixisti? pro tanto ne.

Spiritus.

Spiritus duo sunt { Asper / Leuis.

Asper, quo aspirata profertur syllaba. ut, Homo honor.

Leuis, quo citra aspirationem syllaba pfertur. ut, Amo, onus.

TONORVM REGVLAE.

PRIMA.

Monosyllaba.

Monosyllaba dictio breuis, aut positione longa acuitur. ut, Mél, fél, párs, páx. Natura longa circumflectitur. ut, Spês, flôs, sôl, thûs, rûs.

Secunda

SECVNDA.

In dissyllaba dictione si prior longa fuerit natura, posterior breuis, prior circumflectitur. ut, Lûna,, mûsa. In cæteris acuitur. ut, Cítus, látus, sólers. Dissyllaba.

TERTIA.

Dictio polysyllaba, si penultimam habet longam, acuit eandem. ut, Libértas, penátes. Sin breuem habet penultimam, acuit antepenultimã, ut, Dóminus, póntifex. Polysyllaba.

Excipiuntur composita á facio. ut, Benefácis, malefácis, calefácit, frigefácit, quæ penultimam acuunt.

At si penultima longa fuerit natura, & ultima breuis, circumflectitur penultima. ut, Românus, amâtor.

Composita à fis, fit, ultimam acuunt. ut, madefís, calefít, benefít, satisfít.

APPENDIX.

Quia hodie propter hominum imperitiã circũflexus ab acuto uix prolatione discernitur, grammatici circũflexum cum acuto confuderunt. Accentũ confusio.

QVARTA.

Quinq; sunt, quę tonorum regulas perturbant. Quæ tonos perturbent.

DIFFERENTIA.

Differentia tonum transponit. ut, Vná aduerbium ultimam acuit, ne uideatur esse nomen. Sic eó, aliquó, alió, continuó, seduló, porró, forté, quá, siquá, aliquá, nequá, illó, falsó, citó, feré, plané, & id genus alia, putá, pro sicut, poné, corám, circúm, aliàs, palám, ergó coniunctio, sed ergô pro causa circumflectitur. ut, Illius ergô uenimus. Differentia. Ergo.

Sic differentię causa antepenultima suspenditur in his, déinde, próinde, périnde, aliquando, síquando, néquã-

do, hũcuſq;, álonge, délonge, déinceps, dúntaxat, déorſum, quápropter, quínimmo, enimuero, propémodum, ádmodum, áffabre, intereáloci, nihilóminus, paulóminus, cum non ſunt orationes diuerſæ, uti ſunt, pube ténus, crurúm ténus. Non enim compoſita ſunt, uelut hactenus, quátenus, & eius generis reliqua.

TRANSPOSITIO.

Tranſpoſitio. Tranſpoſitio tonum inuertit. Id quod uſu uenit in præpoſitionibus, quę poſtpoſitæ grauantur. ut, Tranſtra per & remos. Te penes imperium.

ATTRACTIO.

Attractio Attracti o tonum mutat, cum poſt uocabulum aliquod ſequitur coniunctio inclinatiua. ut, q;, ne, ue, Attrahunt enim hæ particulæ accentum ſyllabę præcedenti, eamq; acuunt. ut, Luminaq; lauruſq; dei.

Vbi autem eſt manifeſta compoſitio, non uariatur tonus. ut, Déniq;, útiq;, ítaq;, úndiq;, hiccine, & huiuſmodi Vbiq; tamen temporis ſui tonum ſeruat.

CONCISIO.

Conciſio. Conciſio transfert tonum, cum dictiones perſyncopen aũt apocopen caſtrantur. Tunc enim tonũ retinent integrę dictionis. ut, Vergíli, Valéri, Mercúri.

Sic quædam nomina & pronomina ſyncopata circumflectunt ultimam. ut, Arpinâs, Rauennâs, noſtrâs, ueſtrâs, cuiâs, ab Arpinatis Rauennâtis, noſtrâtis. &c.

Sic donec à donecum. Sic hûc, illûc, iſtûc, adhûc. &c. pro hûcce, illûcce. &c. Et compoſita à dĭc, dûc, fâc, ut, benedĭc, redûc, calefâc.

Idiôma

PROSODIA.

IDIOMA.

IDiôma, hoc eſt, linguę proprietas, tonũ uariat. Adeo ut, ſi dictiones grecę integrę ad nos ueniãt, ſeruãt tonũ ſuum. ut, Simóis, periphas, penultimam acuũt, At facta latina antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam. Quę autem prorſus latina fiunt, latinũ quoq; tonum ſeruant. ut, Georgica, bucolica, antepenultima acuta, licet apud græcos in ultima tonum habeant. Idiôma.

Sic & comœdia, tragœdia, ſophia, ſymphonia, tonum recipiunt in antepenultima, licet in ſua lingua habeant in penultima.

Porrò ſi ignoretur proprius peregrinę uocis tonus, tutiſſimum fuerit iuxta latinum accentum illã enunciare. Notã.

Syllabæ communes in proſa oratione ſemper corripiuntur. ut, Célebris, cáthedra, mediocris.

DE CARMINVM RATIONE.

HACTENVS de tonis & ſpiritibus, deinceps de ſyllabarum tempore, & carminis ratione pauca adiiciemus.

Tempus eſt ſyllabæ pronunciandę menſura.

Syllaba breuis utrius eſt temporis, longa uero duorum. Tempus.

Tempus breue ſic notatur. ∪.

Longum autem ſic- ut, Tēriă, –∪.

Ex ſyllabis iuſto ordine diſpoſitis, fiunt pedes.

Eſt autem pes duarum pluriumue ſyllabarum conſtitutio, ex certa temporum obſeruatione. Pes.

Pedum alij diſſyllabi, alij triſsyllabi.

De tetraſyllabis autem non multum attinet ad hoc noſtrum inſtitutum diſſerere.

Dissyllabi sunt ut
- Spondeus — — Vīrtūs
- Pyrrichius ∪∪ Dĕŭs
- Trochęus — ∪ Pānĭs
- Iambus ∪ — ămās

Trissyllabi octo ut
- Molossus — — — Māgnātēs.
- Tribrachus ∪∪∪ Dŭmĭnŭs.
- Dactilus — ∪∪ Scrībĕrĕ.
- Anapestus ∪∪ — Pĭĕtās.
- Bacchius ∪ — — Hŏnēstār.
- Antibachius — — ∪ Aūdīrĕ.
- Amphimacer — ∪ — Chārĭtās.
- Amphibraç⁹ ∪ — ∪ Vĕnīrĕ.

Porrò pedes numero atq; ordine concinnati, carmen constituunt.

Carmen. Est enim carmen oratio, iusto pedum numero constricta. Carmen composituro in primis discendum est, pedibus ipsum rite metiri, quam scansionem uocant.

Scansio. Est autem scansio legitima carminis in singulos pedes commensuratio.

Scansioni accidunt Synalępha, Eclypsis, Synerisis, Diæresis, & Cæsura.

SYNALAEPHA.

Synalæpha. Synalępha est elisio quędam uocalis ante alteram in diuersis dictionibus. ut,

Sera nimis uit' est crastina uiu' hodie.

Fit & interdum in una dictione. ut,

- Dn̄ Deinde Semiustus
- Dn̄s Deincęps Deest
- Idem Semianimis Deerat
- Isdem Simihomo Deerit

} & similia.

At heu & ô nunq̄ intercipiuntur.

Eclipsis

PROSODIA.

ECLIPSIS.

Eclipsis est, quoties M, cũ sua uocali perimitur proxima dictione à uocali exorsa. ut, Eclipsis.

Monstr' horrend' inform' ingens, cui lumen ademptũ.

SYNERAESIS.

Synæresis est duarum syllabarum in unam contractio. ut, Synæresis.

Seu lento fuerint aluearia uimine texta.

DIAERESIS.

Diæresis est ubi ex una syllaba dissecta fiunt duæ. ut, Diæresis.

Debuerant fusos euolũisse suos.

CAESVRA.

Cæsura est quum post pedem absolutum, syllaba breuis in fine dictionis extenditur. Cæsura.

Huius species sunt.

Triemimeris, ex pede & syllaba. ut,

Pectoribus inhians spirantia consula exta.

Penthemimeris ex duobus pedibus, & syllaba. ut,

Omnia uincit amor, & nos cedamus amori.

Epthemimeris ex tribus pedibus & syllaba. ut,

Ostentans artem pariter, arcumq; sonantem.

Enneemimeris ex quatuor pedibus & syllaba. ut,

Ille latus niueum molli fultus hyacinto.

DE GENERIBVS CARMINVM.

CArminum genera de quibus nos hoc loco potissimum tractare decreuimus, sunt Heroicũ, Elegiacũ Asclpiadeum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum. Carminũ genera.

CARMEN HEROICVM.

Carmen Heroicum, quod idem Hexametrum dicitur, constat pedibus numero quidẽ sex, genere uero duobus, dactylo & spondeo, Quintus locus dactilum, sextus Heroicũ.

sextus spondeũ peculiariter sibi uendicat. Reliqui hunc uel illum prout uolumus. ut,

Tĭtўrĕ tū pătŭlæ rĕcŭbāns sub tēgmĭnĕ fāgī.

Reperitur aliquando spondeus etiã in quinto loco. ut,

Clara deûm soboles magnum Iouis incrementum.

Vltima cuiusq; uersus, habetur communis.

CARMEN ELEGIACVM.

Elegiacũ. Carmen elegiacum, quod & pentametri nomen habet, è duplici constat penthemimeri, quarum prior duos pedes dactylicos, spondaicos, uel alternos comprehendit cum syllaba longa: altera etiam duos pedes, sed omnino dactylicos, cum syllaba item longa. ut,

Rēs ēst sollĭcĭti plēnă tĭmōrĭs āmor.

CARMEN ASCLEPIADEVM.

Asclepiadeum. Carmen Asclepiadeum constat ex penthemimeri, hoc est, spondeo & dactylo, & syllaba longa, & duobus deinde dactylis. ut,

Mēcœnās ătăuīs ēdĭtĕ rēgĭbŭs.

CARMEN SAPPHICVM.

Sapphicũ. Carmen sapphicum constat ex trocheo, spondeo, dactylo, & duobus demum trocheis. ut,

Iām sătīs tērrīs nĭuĭs ātquē dīræ.

In hoc tamen carminis genere, post tres uersus additur Adonicum, quod constat ex dactylo & spondeo. ut,

Adonicũ.

Integer uitæ, scelerisq; purus.
Non eget Mauri iaculis, nec arcu,
Nec uenenatis grauida sagittis,
Fūscĕ phărētra.

Carmen phaleucium siue endecasyllabum.

Phaleuciũ Carmen phaleucium siue endecasyllabum constat ex spon-

ſpondeo dactylo, & tribus tandem trocheis. ut,
Quōquò diffŭgĭās păuēns Măbĭlĭ.
Noſtrum non poteris latere naſum.

Carmen iambicum archilochium.

Legitimus uerſus iambicus è ſolis conſtat iambis. ut, Iambicū
Sŭis ĕtĭpſă Rōmă uĭrĭbŭs rŭit.
Recipit tamen interdum in locis imparibus, pro iambo tribrachum, ſpondeum, dactylum, anapeſtum: atq; in paribus tribrachum, & ſpondeum rarius.

Hoc carmen in duo genera diducitur, dimetrum & trimetrum ſeu ſenarium.

DIMETRVM.

Dimetrum conſtat ex quatuor pedibus. ut, Dimetrū.
O cārmĭnūm dŭlcēs nōtæ.
Quas ore pulchra melleo.
Fundis, lyræq; ſuccinis.

TRIMETRVM ſiue Senarium.

Trimetrum conſtat ex ſex pedibus. ut, Trimetrū
Qui nōs dāmnānt, ſunt hĭſtrĭōnēs māxĭmī.
Nam curios ſimulant, uiuunt Bacchanalia.

DE QVANTITATE PRIMARVM SYLLABARVM.

PRIMARVM ſyllabarum quantitas ſeptem modis cognoſcitur. Quātitas

- Poſitione
- Vocali ante uocalem
- Diphthongo
- Deriuatione
- Compoſitione
- Prępoſitione
- Regula.

POSITIO.

Positio. Vocalis ante duas consonantes aut duplicem in eadem dictione, ubiq; positura longa est. ut, Ventus, axis, patrizo.

Quod si consonans priorem dictionem claudat, sequente item à consonante inchoãte, uocalis præcedens etiam positione longa erit. ut,

Maior sum q̃ cui possit fortuna nocere.

Syllabæ ior, sum, sit, positione longæ sunt.

At si prior dictio in uocalem breuem exe t, sequente à duabus consonantibus incipiente, interdum sed rarius producitur. ut,

Occulta spolia, & plures de pace triumphos.

Vocalis breuis ante mutam sequente liquida, communis redditur. ut, Patris, uolucris.

Longa uero non mutatur. ut, Aratrum, Simulacrum.

VOCALIS ANTE ALTERAM.

Vocalis ante alteram in eadem dictione ubiq; breuis
› Vocalis est. ut, Deus præamplus.
› ante aliã. Excipias genitiuos in ius. ut, Vnius, illius. &c. Vbi i communis reperitur, licet in alterius semper sit breuis.

Excipiendi sunt etiam genitiui & datiui quintę declinationis, ubi e inter geminum i, longa fit, ut faciei, quòd aliôqui non contingit. ut, Rei, spei, fidei.

Fi etiam in fio longa est, nisi post e sequatur r, ut fierem, fieri. Iuuenal. Sic fiunt octo mariti. Idem. Quod fieri non posse putes.

Ohe interiectio priorem syllabam ancipitem habet.

Vocalis ante alteram in græcis dictionibus subinde longa fit. ut dicite Pierides. Respice Laerten. Et in possessiuis, ut, Aeneia nutrix, Rhodopeius Orpheus.

Diph-

PROSODIA.

DIPHTHONGVS.

Omnis diphthongus apud latinos lõga eſt. ut, Aurum. neuter, muſç, niſi ſequente uocali, ut prçire. Diphthõgus.

DERIVATIO.

Deriuatiua eandem cũ primitiuis quantitatem ſortiũtur, ut amator, amicus, amabilis, prima breui ab amo. Deriuatio

Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt. Cuius generis ſunt.

Vox uocis à uoco
Lex legis à lego
Rex regis â rego
Sedes à ſedeo
Iumentum à iuuo
Fomes & fomentum à foueo

Iucundus á iuuo
Iunior à iuuenis
Mobilis à moueo
Humanus ab homo
Vomer à uomo
Pedor à pede.

Sunt & contra quæ à longis deducta corripiuntur. ut,

Dux ducis à duco,
Dicax maledicus,
& id genus à dico,
Fides à fio,
Arena, Ariſta } ab arco
Poſui à pono,

Genui à gigno,
Fragor, Fragilis } à frango
Noto, as, à notu,
Nato, as, à natu,
Diſertus à diſſero,
Sopor à ſopio.

Et alia nonnulla ex utroq; genere, quæ relinquuntur ſtudioſis inter legendum obſeruanda.

COMPOSITIO.

Compoſita ſimplicium quantitatem ſequuntur. ut, Compoſitio

Pŏtens, Impŏtens — Sōlor, Conſōlor — Lĕgo, is, Perlĕgo — Lēgo, as, Allēgo.

Excipiuntur tamen hçc breuia â longis enata nempe

Innuba, Pronuba } à nubo
Deiero, Peiero } à iuro

Et quæcunq; ſunt huius generis.

PRAEPOSITIO.

Præpoſitio. Ex præpoſitionibus hæ ubiq; producuntur, A, E, De, Præ, Se, niſi uocali ſequente, ut unda dehiſcens. Sudibuſue præuſtis apud Vergil. Pro, quoq; longa eſt, præterquam in iſtis.

Procella
Profugus
Proteruus
Pronepos
Propago pro ſtirpe
Prophanus

Profiteor
Profundus
Proficiſcor
Profari
Propero
Profugio
Profecto.

Procuro, Profundo, Propello } Propulſo, Propago, as, Primam ſyllabam habent ancipitem.

Propheta & Propino } græca ſunt per o paruum, & proinde primam breuem habent.

Di etiam producitur niſi in Dirimo & Diſertus.

Reliquæ præpoſitiones, ſi poſitio ſinit, corripiuntur. Cuiuſmodi ſunt.

Ad, Ob, Ab } Sub, Re, In } &c.

REGVLA.

Regula. Omne præteritum diſſyllabum priorem habet longam. ut, Legi, Emi.

Excipias tamen Fidi, Bibi, Dedi; Scidi, Steti, Tuli.

Præteritum geminantia, primam itidem breuem habent, ut,

Pependi

Pependi	Pepedi	Pupugi
Tetendi	Tutudi	Didici
Totondi	Fefelli	Cecĭdi à cado
Momordi	Tetigi	Cecîdi à cædo.

Quin & ſupinum diſſyllabum priorem quoq; pducit.ut,

Motum	Excipe	Quitum	Rutum
Latum		Situm	Ratum
Lotum		Litum	Datum
Cretum		Itum	Satum.

Et citum à cieo es. Nam citum à cio cis quartæ, priorem habet longam. Diſcant hic pueri obſeruare ex poetis communes primarum ſyllabarum quantitates, cuius ſortis ſunt.

Britannus	Criticus	Hymen		Quæ primam habeant cõmunem.
Bithinus	Curetes	Italus		
Cacus	Diana	Liquor		
Coſyra	Fidenæ	Liquidus		
Crathis	Gradiuus	Lycas	& ſimilia.	
Pachinus	Hinulus	Orion		
Palatium	Pyrene	Rudo		
Pelion	Rubigo	Sychæus		
	Rutilius	Sycannus		

DE MEDIIS SYLLABIS.

MEdiæ ſyllabæ partim eadẽ ratione qua primę, partim etiam incrementis genitiui, atq; coniugationis analogia cognoſci poſſunt. Mediç ſyllabæ.

De incrementis genitiui nominum polyſyllabarum ſupra in generibus nominum abunde dictum arbitramur unde petere licebit, ſi quid de hac re hæſitaueris. Cætera frequens lectio & optimorum poetarum obſeruatio facile ſuppeditabunt. Incremen tũ genitiui

Coniugationis analogiam ex imbibitis rudimentis Cõiugat. analogiæ.

pueri didicerunt, nempe a indicem primę cõiugationis longam esse natura, præterquam in do, & eius compositis quando huius sint coniugationis. ut,

{Dămus / Circundămus} {Dăbis / Circundăbis. &c.}

Rimus & ritis.

Pręterea syllabas rimus & ritis in pręterito perfecto modi subiunctiui ubiq; pro breuibus habẽdas: In futuro autẽ, in oratione prosa longas esse debere, in carmine uero indifferentes reperiri, quemadmodum contendit Aldus. ut,

Pręterito {Amauérimus / Amauéritis} Futuro {Amauerîmus / Amauerîtis.}

Mediç syllabæ communes

Est & ubi mediæ syllabæ uariant apud poetas, ut in his quæ subiunximus.

{Connúbium / Connúbium} {Malẽa / Malĕa} {Bathãuus / Bathăuus.}

{Ficẽdula / Ficèdula} {Pharsãlia / Pharsălia} {Sidõnius / Sidŏnius} & similia.

Adiectiua in inus latina penult. producunt. ut,

{Clandestinus / Mediastinus / Parietinus} {Matutinus / Vespertinus / Repentinus.}

Pręter hęc sequentia {Diutinus, Crastinus, Iristinus, Perendinus, Ornotinus} {Serotinus, Oleaginus, Faginus, Cędrinus, Carbasinus.}

Et item à græcis uocibus deducta in ινος, ut,

{Christallinus / Myrrhinus} {Hyacintinus / Adamantinus} &c.

Cætera felicius docebit usus, q̃ ullæ grammaticorum regulę, quas sine ullo fine de mediarum syllabarum quantitate tradere solent, quare illis prætermissis, ad ultimas

mas ſyllabas iam accingimur.

DE VLT. SYLLABIS.

QVoniam ultimæ ſyllabæ ipſum literarum numerum aut æquant aut ſuperant, non pigebit illas etiam ordine percurrere. Vlt. ſyllabæ.

A.

Primum a finita producuntur. ut, A.

Ama, Contra, Erga } Excipias { Puta, Ita, Quia.

Item nominatiuos, accuſatiuos, & uocatiuos in a, cuiuſcunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, præter uocatiuos in a, à græcis in as, ut ô Aenea, ô Thoma.

Numeralia in ginta finalem habent cõmunem, ſed frequentius longam, ut triginta, quadraginta.

B, D, T.

IN b, d, t, deſinentia, breuia ſunt, ut, ab, ad, caput. B,D,T.

E.

E finita breuia ſunt. ut, E.

Mare, Penè } { Lege, Scribe.

Excipiendæ ſunt omnes uoces quintæ inflexionis in e ut, die, fide: unà cum aduerbijs inde enatis. ut,

Hodie, Quotidie, Pridie, Poſtridie } { Quare, Quadere, Eare, & ſimilia.

Et ſecundæ item perſonæ ſing. imperatiuorum actiuorũ ſecundæ coniugationis. ut,

Doce, Moue } { Mane, Caue.

Pro-

Producuntur etiam monoſyllaba in e. ut,

Me, Te, Se præter Quæ, Ve, Ne Cõiũctiões encliticas.

Quin & aduerbia quoq; in e ab adiectiuis deducta, longa ſunt.

ut Docte, Pulchre, Valde pro ualide. Quibus accedunt Fermè, Ferè.

Bene tamen & male corripiuntur.

Poſtremo quæ à græcis per n ſcribũtur, natura producuntur, cuiuſcũq; fuerint caſus, generis, aut numeri. ut,

Lethe, Anchiſe Cete, Tempe.

I.

I. I finita longa ſunt. ut,

Domini, Magiſtri Amari, Doceri.

Præter Mihi, Tibi, Sibi Vbi, Ibi, quæ communia ſunt.

Niſi uero & quaſi corripiuntur. Cuius etiam ſortis ſunt datiui & uocatiui græcorum, quorum genitiuus ſing. in os breue exit. ut,

Huic Palladi, Phyllidi, Minoïdi o Amarilli, Alexi, Daphni.

L.

L. L finita corripiuntur. ut,

Animal, Hannibal, Mel Mugil, Sol, Conſul.

Præter nil contractũ à nihil, Et barbara quędam in el, ut Michael

{Michael / Gabriel} {Raphael / Daniel.}

N.

N finita producuntur. ut, N.

{Pæan / Hymen / Quin} {Xenophon / Non / Dæmon.}

Excipe {Forſan / Forſitan / An} {Tamen / Attamen / Verumtamen. &c.}

Corripitur & In, cum compoſitis. ut,

{Exin / Subin} {Dein / Proin.}

Accedunt ĩjs & uoces illæ, quæ per apocopen caſtrantur, ut, {Men' / Viden'} {Audin' / Nemon'}

Nomina item in en, quorum genitiuus inis correptum habet. ut,

{Carmen / Crimen} inis {Pecten / Tibicen} inis

Græca etiam in on per o paruum, cuiuſcunq; fuerint caſus. ut,

Ntõ {Ilion / Pelion} actõ {Caucaſon / Pilon.}

Quædam etiam in In. ut, Alexin: in yn. ut, Ityn: in an quoq; à nominatiuis in a. ut,

Ntõ {Iphigenia / Aegina} actõ {Iphigenian / Aeginan.}

Nam in an à nominatiuis in as producuntur. ut,

Ntõ {Aeneas / Marſyas} actõ {Aenean / Marſyan.}

O.

O finita communia ſunt. ut, O.

Amo, Virgo, Porrò — Docendo, Legendo, Eundo, & alia gerundia in do.

Præter obliquos in o, qui semper producuntur. ut,

Huic Domino, Seruo — ab hoc Templo, Damno.

Et aduerbia à nominibus deriuata. ut,

Tanto, Quanto — Liquido, Falso — Primo, Manifesto. &c.

Præter Sedulo, Mutuo — Crebro, Sero — quæ sunt communia.

Cæterum modo & quomodo semper corripiuntur.

Cito quoq; ut & ambo, duo, atq; homo, uix leguntur producta.

Monosyllaba tamen in o, producuntur, ut do, sto, ut & ergô pro causa.

Item græca per ω cuiuscunq; fuerint casus. ut,

Hæc Sappho, Dido — Huius Androgeo, Apollo — hũc Atho, Apollo.

R.

R, finita corripiuntur. ut,

Cæsar, Torcular, Per — Vir, Vxor, Turtur.

Cor semel apud Ouidium productum legitur. ut,

Molle meum leuibus cor est uiolabile telis.

Producuntur etiam Far, Lar, Nar — Ver, Fur, Cur.

Par quoq; cum compositis. ut, Compar, Impar, Dispar.

Græca quædam in er, quæ illis in ηρ desinunt. ut,

Aer

Aer	Charecter
Crater	Aether
Stater	Soter.

Præter pater & mater, quę apud latinos ultimam breuem habent.

S finita cum uocalibus pares habent terminationes, nempe.

As	Os
Es	Vs.
Is	

AS.

Primo as finita producuntur. ut,

Amas	Maiestas
Musas	Bonitas.

Præter græca, quorum genitiuus sing. in dos exit. ut,

Archas	Gtō	Archados
Pallas		Pallados.

Et præter accusatiuos plur. nominum crescentium. ut,

Heros	Heroos	actō plu.		Heroas
Phyllis	Phyllidos			Phyllidas.

ES.

Es finita longa sunt. ut,

Anchises	Doces
Sedes	Patres

Excipiuntur nomina in es tertię inflexionis, quę penultimam genitiui crescentis corripiunt. ut,

Miles	Diues
Seges	Prępes.
Aries	Ceres
Abies	Pes, cum compositis.
Paries	

Es quoq; à sum una cum compositis corripitur, cuiuscunq; fuerit modi.

Potes	Frodes
Ades	Obes.

Quibus penès adiungi poteſt, una cum neutris ac nominatiuis pluralibus græcorum. ut,

Hippomanes	Cyclopes
Cacoëthes	Naïdes.

IS.

IS. Is finita breuia ſunt. ut,

Paris	Triſtis
Panis	Hilaris.

Excipe obliquos plurales in is, qui producuntur. ut,

Muſis	Dominis
Menſis	Templis,

Item quis pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui creſcentis. ut,

Samnis	Samnîtis
Salamis	Salamînis.

Adde huc quæ in eis diphthongum deſinunt, ſiue græca ſiue latina, cuiuſcunq; fuerint numeri aut caſus. ut,

Simoeis	Parteis
Pyroeis	Omneis.

Et monoſyllaba item omnia, ut uis, lis, præter is & quis nominatiuos, & bis apud Ouid.

Iſtis accedunt ſecundæ perſonæ ſing. uerborum in is, quorum ſecundæ perſonæ plurales deſinunt in îtis penultima producta, una cum futuris ſubiunctiui in ris. ut,

Audis	plura.	Audîtis
Velis		Velîtis.
Dederis		Dederîtis.

OS.

OS. Os finita producuntur. ut,

Honos	Dominos
Nepos	Seruos,

Præter compos, impos, & os oſsis, & græca per o paruum,

uum. ut,

{Delos / Chaos} {Pallados / Phyllydos.}

VS.

Vs finita corripiuntur. ut, Vs.

{Famulus / Regius} {Tempus / Amamus.}

Excipiuntur producentia penultimam genitiui crescentis. ut,

{Salus / Tellus} Gtō {Salûtis / Tellûris.}

Longæ sunt etiam omnes uoces quartæ inflexionis in us, præter nominatiuum & uocatiuum sing. ut huius, hç, has, ô manus.

His accedunt etiam monosyllaba. ut,

{Crus / Thus} {Mus / Sus. &c.}

Et græca item per us diphthongum, cuiuscunq; fuerint casus. ut,

Hic {Panthus / Melampus} Huius {Sapphus / Clius.}

Atq; pñs cunctis uenerandum nomen Iesus.

V.

Postremo u finita producuntur omnia. ut,

{Manu / Genu} {Amatu / Diu.} V.

ΤΕΛΟΣ.

Εἂν ἦσ φιλομαθὴσ ἔσῃ πολυμαθὴσ.

LONDINI

IN OFFICINA THOMAE BERTHELETI TYPIS IMPRES.

CVM PRIVILEGIO AD IMPRIMENDVM SOLVM.

ANNO VERBI INCARNATI.

M.D.XLIII.

LORECI
AS
THOM
BERTHELETVS